

ANTECKNINGAR

UNDER MIN VISTELSE

I LAPPMARKEN.

AF

JAKOB FELLMAN.

Första och Andra Året.

BORGÅ,

P. WIDERHOLM.

1844.

Imprimatur.

J. M. AF TENGSTRÖM.

FÖRORD.

Utan alla anspråk öfverlemnas dessa Anteckningar i Allmänhetens händer. I en tid, då uppmärksamheten med förnyad liflighet blifvit riktad på vår egen nationella kultur, torde några underrättelser om våra mindre väl lottade landsmän Lapparne ej saknå allt intresse. Närvarande Anteckningar omfatta de tvenne första åren af den tid Förf. vistats ibland dem. Förf:s hjerta har alltid klappat varmt för detta folk, och han vore tillfredsställd om han för detsamma kunde väcka något deltagande. Arbetets fortsättning kommer att bero af huru det af Allmänheten omfattas.

JAKOB FELLMAN.

Första året.

Redan någon tid hade Utsjoki pastorat, i brist af kompetente sökande, varit obesatt. Det nordlige klimatet och ställets afsöndring från hela den civiliserade verlden afskräckte en hvar. Hans Kejsarl. Majestät, omfattande med faderlig kärlek sine, i den höga Norden vistande undersåters andeliga väl, förunnade år 1817 pastorerne i Lappland befodrings-rätt till förmonligare Kyrkoherde-embeten i Landet efter vissa års välförrättad tjenst i Lappmarken, och fruktan för de besvärligheter, som åtfölja vården om Finlands nordligaste församling, öfvervägdes hos mig af det hopp om framtida utsigter dermed var förenadt. Anbefalld i September 1819, att i egenskap af Curam gerens börja min tjenstgöring i Lappmarken, erhöll jag i December samma år fullmagt å Kyrkoherde-embetet i Utsjoki och Enare Lappmarks församlingar. Jag skyndade nya öden till möte och gaf mig under den genast anträdde resan knappast tid att besöka några få vid vägen boende vänner, hvilka bjödo mig ett evigt farväl, under den af en för-

storande inbildningskraft ingifne förmodan, att redan det första året skulle se mig begrafven i Lappmarkens snödrifvor eller steltnad i dess förfärliga köld. Vid ankomsten till trakterne af Torneå mötte jag några från Norden återvändande resande, som förkunnade mig att en färd till Enare och Utsjoki, vid denna tid och med det antal renar jag behöfde, ej vore möjlig, om jag icke vid öfverfarten af den 200 verst breda öken, som skiljer Enare från Sodankylä, kunde erhålla dragare mig till möte, hvarföre ett uppehåll af några veckor på sistnämnde ställe blefve nödigt. Dessa utsigter voro ingalunda uppmuntrande, och skilsmässan från den civiliserade världen förbittrades ännu mera genom den svåraste af alla, den ifrån min i Rovaniemi boende mor, som, då mera enka, alltid afstyrkt mig från att i Lappmarken söka min fortkomst. Nära en half mil från hemmet åtföljde hon mig under varningar att vårda min hälsa, akta mig för fjellarnes klippiga branter i den rankiga renpulkan, och framför allt att ej begifva mig i öknen utan tillräcklig vägkost. Hade jag alltid följt eller kunnat följa desse af moderskärleken gifne och med dess tårar i mitt inre inskräpta råd, skulle jag ej så ofta, som sedan inträffat, varit utsatt för hunger i desse ödemarker, eller så länge motsatt mig att emottaga det betydliga förråd af matvaror, hon förmådde mig medföra.

Resan fortsattes utan uppehåll vid gynnan-
 de väder och godt före till Kiurajärvi nybyg-
 ge, $4\frac{1}{2}$ mil norr om Sodankylä kyrka. Här
 fick jag redan känna försmaken af vinstandet i
 Lappland. Tvungen att på detta ställe dröja
 två dagar under väntan på skjuts, nödgades
 jag tillbringa dem uti ett högst uselt pörte, som
 beboddes af gårdsfolket, någre fattige Lappar,
 hvilka här tillbragt vintern, och en mängd
 hundar och kattor. En gruflig stank förpe-
 stade atmosfären, och ohyra hvimlade öfver-
 allt. Om aftonen, den andra dagen, då jag,
 liggande i en vrå af pörtet, höljt mig i min
 filt, för att mindre plågas af röken, hörde jag
 hastigt ljud af röster och skrämlande med a-
 kior ute å gården. Vid uppstigandet mötte
 mig de högljudda ropen: "renarne äro här,
 skaffa oss tobak och bränvin!" Mitt beviljan-
 de af denna begäran uppmuntrade karlarne,
 och sedan alla anstalter under natten blifvit
 vidtagne anträdde den ytterligare färden kl.
 4 om morgonen. Föret var godt, vägen upp-
 körd och allt bådade en dag, så bekymmers-
 lös den kan vara vid en vinterfärd under 68°
 polhöjd, då min drängs ren, skrämmd af en hund,
 under sitt ursinniga lopp sönderslog bottnen
 på mitt spritankare, och den för en resande
 i detta stränga klimat oumbärliga varan gick
 förlorad. Ännu fortsattes resan en half mil,
 och icke förr än på Purnuawansaari, en liten

kulle på en ofantlig myra, gjordes halt. Renarne betade, en brasa uppgjordes, och aptiten, retad af kölden, kryddade min tarfliga anrättning; då skjutskarlarne påskyndade resan med tillkännagifvande att ett svårt oväder vore för hand. Knappt hade vi uppbrutit, förrän en gruflig storm uppstod, och blott med möda förmådde våra goda renar genomtränga de skurar af hagel och likasom utmed marken framvältande skyar, hvilka öfverallt omgafvo oss, och icke försvunno, förrän vi efter halfannan timmas tid nått skogsbrynet, der vi i skygd af träden, utan vidare mödor, fortsatte färden till nattläget å Korvanen nybygge, efter att, denne dag, hafva tillryggalagt 7 mil.

Här hade, två dagar före min ankomst, tvänne Lappar från Enare inträffat, för att, med fjorton renar, skjutsa mig härifrån till sin hembygd, en vägalängd af 200 verst, hvarunder någon människoboning icke anträffas. Detta antal dragare synes måhända öfverdrifvet, men vid betraktande deraf att en ren ej förmår framskaffa utöfver 8 à 10 Lpd. och att flere reservrenar alltid medfölja, torde lätt inses att den numerära mängden af renar ej var tilltagen utöfver behofvet. Mina nya skjutskarlar blefvo mig snart bevågne, genom den för en resande i Lappmarken nödiga artighet att förpläga dem med bränvin och tobak, och väder-

leken hade i öknen varit så gynnande, att spåren efter mine skjutsare under loppet af första dagen voro synlige. På hela denna vägalängd, till hvars tillryggaläggande vanligen fyra à fem dagar åtgå, tillbragte jag icke mera än trenne, och endast två nätter var jag nödgad att taga mitt nattläger i skogen. Marken är, med undantag af myrorne och fjellen, verallt skogbeväxt, och fjellryggen endast en mil bred. På alla ställen der renarne betade kunde äfven eld uppgöras, och ingen annan svårighet mötte, än nödvändigheten af en promenad öfver fjellen, uppför hvilka renen ej förmådde draga sin körsven. — Trädarterne voro gorrtall, björk och myrbyrk; endast här och der, under början af resan, omvexlande med en och annan nödvuxen gran. Sjelfva fjellen hade ett romantiskt skönt utseende; så långt ögat kunde hinna varseblef man ej annat än berg, afgrunder, klippor och is. Resan är förenad med oupphörlig fara att nedstörta i afgrunderne utmed den spegelglatta isen, som bildas af det från fjellbranterne nedflytande vattnet, och med förändrad färgstrålände i tusen sällsamma skepnader, genom sin för pulkan och renen vådliga halka, gör vägen ännu mera bekymmersam.

Klockan emellan 3 och 4 e. m. ankom jag, den bestämda Lördagen, till Enare kyrka, der allmogen redan var samlad. Några verst för-

ut hade min vägvisare och skjutskarl, mig ovetande, genom en af de Lappar, hvilka vi nyss träffat under deras färd till kyrkan, till kyrkoplatsen sändt den underrättelse, att den nya presten snart skulle ankomma. Också möttes jag af en mängd folk, som med mössorne i handen vänligt hälsade, och en ung Lapp skyndade genast att borttaga rentömmen, hvars ögla var fästad kring min arm, samt leda renen *). Jag framfördes sålunda, åtföljd af menigheten, till prestestugan, och de band, med hvilka jag varit fastbunden i pulkan, löstes. Jag upplyftades ur pulkan, och en hvar sökte visa sin tjenstaktighet: en bortskrapade snön ifrån min pels, en annan rengjorde mine lapphandskar, en åter sökte sträcka sig till min mössa; med ett ord allt var i rörelse. I deras sorgligt mulna ansigten målade sig tjenstaktighet och välvilja, och under utrop af puorest, puorest, — Guds frid — ställde de sig i min väg och utsträckte händerne för att göra sin hälsning.

Ändteligen öppnades dörren till det rum, som i 40 år här utgjort prestens boning och

*) Vid framkomsten till ett ställe iakttages detta alltid, ej blott af artighet, utan äfven på det renen af fruktan för menniskor och hundar, ej måtte undan den ovane körsvennen begifva sig till skogen. Att förekomma detta lemuar äfven Lappen ogerna tömmen i den resandes hand och fäster den hellre omkring haus arm.

till hvilket jag hjerteligen längtade, för att aftaga min tjocka renskinsklädnad, den jag i tre dagar och två nätter oupphörligt burit. Stugan var utan ugn och elden uppgjordes i en spisel af gråsten. Möblerna bestodo af bänkar långsefter väggarne, ett i väggen af timmer fastbygdt sängställe, som intog åtminstone en sjettedel af rummet, och ett af tvänne täljda plankor hopfogadt bord, hvarpå stodo två näfverrifvor, fyllde, den ena med kristallklart fjällvatten och den andra med snöblandadt vatten, hvilket sistnämnde Lapparne hellre förtära emedan det är kallare. För öfrigt var rummet 7 aln i fyrkant, $2\frac{1}{4}$ aln högt från golfvet till takröset och $3\frac{1}{4}$ aln till kroppåsen, med en sju qvarter hög dörr, utan lås. Dystra känslor af framtiden väcktes i mitt inre, vid utsigten att bebo ett sådant rum, under en polhöjd af nära 69° , — men länge fick jag ej öfverlemna mig åt dem, ty snart fylldes stugan af folk, som kommo att uttrycka sin fägnad öfver min ankomst, anförde af några församlingens äldste och den gamle klockaren, som, emot en årlig lön af fem Rubel, sedan 54 år beklädt denna post. Deras frågor till mig voro: råder frid i landet? rasa der några sjukdomar? har Er under resan mött någon olycka? hvad tycker Ni om Er nya ställning? m. m. Byns ålderman eller byalänsmannen eftersåg med mycken beställ-

samhet, att mina effekter blefvo inburne, utan att skadas, seldonen upphängdes i rummet, och emot väggen af stugan upprestes renpulkan, hvars spets sköt fram öfver takröset. En af sockneboerne till min tjenst utsedd uppappare anmälde sig och frågade hvad jag önskade äta. På min genfråga hvad han kunde anskaffa blef svaret: "allt hvad Du behagar; kött, fisk, mærg, hjortron: till och med fårkött har jag varit i tillfälle att uppbringa för Din räkning." Alla närvarande undfägnades af mig med en sup brännvin och hämtade påföljande dag sine skänker, hvaribland hö af *carex vesicaria*, som af Lapparne nyttjas i skopluggen i stället för strumpor, samt ren eller får mjölk, som inöst i en mindre gryta eller kittel der fått frysa till en klump omkring en sticka, hvilken nu tjenade till handtag, då det frusna mjölkstycket, efter en lindrig uppvärmning vid elden, lossades från kärlet och framräcktes åt mig. — Qvällsvarden inbars i en af rök svärtad trädkopp, der köttet med dess spad var orenadt af en mängd renhår, hvilka vid Lapparnas mattillredning ifrån deras förslitna klädesplagg nedfalla i kokkärilet.

Under det jag här uppehöll mig öfver tvänne söndagar, begåfvo sig icke någre af den församlade allmogen till sine hemvist, af hvilka en del voro belägne på ett afstånd af 100 à 120 verst; mangrannt infunno de sig i Herrans

hus. Under söcknedagarne höllos läsförhör och skriftskola. De tider, då några förrättningar i kyrkan eller bönestugan ej ägde rum, fann jag dem oftast sysselsatte med läsning och sång i sina kojor. Endast få läste Lappska, de fleste Finska, innantill rent, och utan till Lutheri Kateches med Gezelii eller Svebilii förklaringar, några skriftens språk, Athanasii Symbolum och Kon. Davids botpsalmer.

För en hvar återstod numera att återvända till hembygden; min var Utsjoki, der Pastorn är stationerad och dit den genaste vägen från Enare utgör 150 verst. Gamla och unga församlade sig kring min pulka, der jag redan satt fastbunden. Karlarne blottade sina hufvun, och klockaren förklarade att församlingen önskade sjunga en vers till afsked. Han uppstämde en om englavård, alle närvarande deltog i sången, derpå lästes välsignelsen, renarne satte sig i rörelse, och snart öfverröstade bjellrornes skrammel och hundarnes skall utbrottet af de goda naturmänniskornes smärta vid skilsmessan och deras ofta upprepade utrop af "välkommen åter." Resan fortsattes denna dag ej längre än tre mil, till en Lappkoja, den enda der man, under vägen från Enare till Utsjoki, kan ligga öfver. Den fem à sex kvarter höga dörren var emedlertid så smal, att jag ej kunde passera den

förrän jag i 56° köld aftagit min vinterklädnad, utanför kojan, och krypande på händer och fötter lyckades ändteligen att intränga. Vid mitt besök påföljande året var dörren förstorad, men invånarne klagade öfver en ökad köld i rummet. Endast husvärdn var hemma, sysselsatt att undervisa några små barn i innanläsning och sång. Snart upplammade en brasa på spisel, som, i förhållande till det endast några qvadrat aln stora rummet, hvori det var omöjligt att stå upprätt, utgjorde en ofantelig massa af gråsten. Lågan, hettan och röken jagade mig ut i det fria, derifrån min tjenstaktiga värd snart återkallade mig med sitt anbud att anrätta måltiden. Två grytor, den ena af tio à tolf kannors rymd, den andra mindre, stodo öfver elden: den förra fylldes med finskuren bark, och ur den andra, hvori fiskar kokades, togs några stycken, hvilka söndergnedos och blandades med barken, som nu utgjorde en tjock välling. Fisken framlades för mig, och husbonden med sina barn begynte äta barksoppan. Retad af den aptit hvarmed äfven de små slukade den svarta rätten försökte jag att smaka derpå, men den skarpa kådsmaken gjorde det omöjligt för mig att deraf förtära en thésked. Måltiden denna gång, kryddad genom qvarlefvarne af min, var emedlertid den enda de på dagen gjorde.

Resan fortsattes följande morgon, och efter två dagars färd ankom jag till Utsjoki, efter att under vägen i Utsjoki elf, hvars strida forssar äfven stundom om vintern äro isfria, hafva förlorat mitt sockerförråd för året. Jag beträdde min nya boning, som, utom köket, bestod af trenne, ej otrefliga rum, men alla utan ugnar och endast försedde med de hos Lapparne brukliga öppna gråstenshällar. Byggningen var uppförd af spädt furutimmer, och väggarne så dåligt försedde, att ett vid springorne stäldt ljus genast släcktes af luftdraget. Genom de söndriga fönstren, väggspringorne och skorstenen hade snö till den mängd inträngt i rummen, att eld icke förr än efter flere timmars arbete kunde på hällen uppgöras. Småningom förbreddes genom eldslågan en ringa grad af värme, och jag lade mig, jemte mitt resesällskap, att sofva. Om natten väckt af en isande köld uppsteg jag för att släcka min törst, men förgäfves fattade jag vattenkärilet: der fanns numera intet annat än is. — Några större reparationer af byggnaden kunde, före sommaren, ej företagas, och obehaget af vistan i ett så illa försedt hus öktes ännu mera derigenom att eldbränsorna blefvo ganska dyra, emedan tallen upphör att växa söder om Utsjoki kyrka, och här ej finnes annan skog än små björkbuskar. Då jemväl ingen menisklig varelse, utom mig och mitt resesällskap, ännu

befann sig på närmare afstånd än två mil, fingo mine skjutskarlar ej tillstånd att lemna mig, förrän de sammanfört tvänne ansenliga hopar af björkar, två à tre aln långa, hvilkas qvistar ofta äro af lika längd och tjocklek med stammen. Nio dagar tillbragte jag sen, efter deras bortresa, utan att se någon annan än de tvänne tjenare jag medbragt; efter dessas förlopp samlades allmogen till bivistande af Gudstjensten.

Mera nomader än invånarne i Enare och mindre öfvade i Finska språket, hvars begagnande vid Religionsundervisningen varit anbefaldt, äro Utsjoki Lapparne i allmänhet mindre öfvade i bokläsning än deras sydligare grannar, ehuru äfven häri utmärkta undantag äga rum. Under det Enareboerne, som numera hafva endast få renar, öfver vintern bebo samma kojor, oftast uppförde af träd, och i dem tillbringa ett sysslolöst lif, flytta renlapparne i Utsjoki sin rörliga bostad flere gånger i veckan, under jemn sysselsättning med vaktandet af sine hjordar; och fiskarene, hvilka under vintern uppehålla sig i kojor, som i brist af timmer blifvit hopstaplade af torf, tillbringa sommaren i fria luften vid sine fiskeläger invid ishafvet. Likväl sakna Utsjoki Lapparne icke heller ett lifligt nit för religionsundervisningen och besöka ofta och med andagt Gudstjensten. Deras kyrkosång är dock

icke mächtig att väcka andakt hos andre, och ett vildare skrål är ej tänkbart. Försökande att med full hals öfverrösta hvarandra, ge de sin sång all likhet med ångestropen af meniskor, som i hvirfveln af en brusande ström ropa på hjälp och räddning. Deremot öfverträffa Enareboerne i koralsång all annan allmogej jag varit i tillfälle att höra: en följd af deras flitiga andaktsöfningar hemma, hvilka i Utsjoki ej så ofta äga rum, emedan icke alle husfäder der, såsom i Enare, ur en postilla kunna föreläsa Söndagens predikan. Den egentliga vintertiden inträffa Utsjoki boerne vid kyrkan, hvarje Söndag Pastorn icke är bortrest till Enare, till ett antal af tio à tolf personer; men hvar tredje Söndag infinna de sig derstädes mangrannt, och påstå förrättningarne då två à tre dagar. När Gudstjenst någon gång om sommaren hålles komma ej flere än sju à åtta tillstädes, emedan de fleste vid början af Maj, för att undvika myggen och insekterne samt uppsöka gräs för renarne, begifva sig till kusterne af ishafvet, der de äfven, i händelse någon Norsk prest finnes i nejden, njuta presterlig betjening, likasom de Norske Lappar, hvilka om vintern af brist på renmossa besöka Utsjoki, derstädes begå sin andakt.

Lapparnes allmänna utvandring om sommaren har äfven för deras kyrkoherde utverkat

tillåtelse, att denna tid vistas i de mera bebodde trakterne af landet: också hade, under en tid af trettio år före min ditkomst, icke någon pastor uthärdat att dröja en sommar i Utsjoki, hvars nakna berg och klippor vid första anblicken icke undgå att i själen väcka en dyster sinnesstämning. Ifrån deras branter och afgrunder skimrar snön ofta ännu i Augusti månad, och isen på Utsjoki träskan skjuter vanligen ej förr än i början af Juli. Sommaren är dock här likasom öfverallt den angenämaste årstiden, isynnerhet om man ej är ömtålig för myggen, hvilka milliontals omgifva den härvistande. Dag och natt äro lika, sällan höres åska och än mera sällan är regnet långvarigt; likväl väcker den fullkomliga afsondringen från verlden en djup melankoli; och ehuru, med undantag af någon från Wardöhus förrymd fästningsfånge, tjufvar och röfvare ej äro att befara, är denna enslighet likväl hemsk och dyster, och känslan deraf förminskas icke genom den mängd af vargar, som om nätterne låta se och höra sig, ehuru de, förmodeligen i anseende till sin rikliga föda af renhjordarne, här icke ens angripa hunden.

Om sommaren inträffa högst få embetsför rättningar. Denna årstid har af sådan orsak äfven af mig blifvit använd till studier, naturhistoriska och fysikaliska observationer, fiskeri och jagt. Men snart ofta redan i Au-

gusti *), försvinna insekterne, snö faller, bortgår och faller åter, växterne förvissna; i början af September gulna löfven och i medlet deraf hafva björkarne förlorat all sin prydnad. De första dagarne af Oktober begynna norrskenen att visa sig, träsken tillfrysa, snöripan och hermelinen antaga naturens hvita dräkt, och äfven Mandojärvi insjö, som i anseende till sitt djup längst underhåller Pastorns kök, tillfryser i slutet af månaden, då kölden vanligen går till 20 à 30°. Vid klart väder den 20 November synes solen ännu, men för sista gången detta år. Dagarne blifva mörka, nätterne sömnlösa. Likväl börjar lifvet nu att på en annan sida blifva angenämare, genom Lapparnes återkomst från Norrige; man är i tillfälle att hvarje vecka se menniskor och samtala med dem, och deras enkla nyheter, inskränkta till berättelser om fiskets utgång, om varupriserne och afnämaren samt om de blifvande Stortingsledamöterne för Finnmarkens amt, sakna i dessa öde trakter icke interesse.

Kort före Jul anländer kronoposten från Finland med Kronofogdens upphördslängd och de privata brefven, fyra à tio månader gamla. Hvilken högtid! Många af församlingens äldste företaga nu resor till kyrkan för att höra nyheter. Deras första frågor äro: "råder

*) Den 14 Augusti 1829 var hela Pastoratet betäckt med snö.

det frid? Lefver Kejsaren? Är han vid hälsan? Är Biskopen frisk? Njuta de kristne frid af Muhamedaner och hedningar?" — Men emellan den 25 och 30 Januari, då solen åter går öfver Horizonten, inträffar en ännu större högtid, hvars värde endast den kan fullkomligt inse, som lika med mig, mera än två månader, varit beröfvad dess välgörande anblick. Hvilken majestätisk pragt, då dess första, återsedda strålar förgylla horizontens rand! Alldrig har jag utan tårar kunnat återse detta fenomen: de skola ej misskännas, om de ock till någon del framlockats genom känslan af en lefnad, isolerad från världen, skild från bildade människors umgänge och i saknad af alla de bekvämligheter, den till någon kultur komne människan redan anser såsom behof. — Äfven Lapparne firade fordom en högtidlig fest vid solens återkomst.

På annan vegetabilisk föda än hjortron och ängsyra (*Rumex acetosa*) kan man med säkerhet ej göra räkning. I mildare somrar gå rofvor och räddiser, och blott i den varmaste kan spenat uppdrifvas. Mjöl och salt erhålles numera från de ryska fartygen vid ishafvets kuster. Kött och fisk vanka i öfverflöd och specerier hemtas hvarje eller hvar annat år från Uleåborg på ett afstånd af 95 mil. Pastoratets nuvarande folkmängd utgör ej fullt 900 personer och dess areal 260 qvadrat mil,

ett förhållande som icke ringa bidrager att öka besvärligheten af den presterliga tjänstgöringen härstädes. Utom de bestämda resorne till Enare förefalla äfven ofta andre, såsom till Outakoski, 80 verst från Utsjoki, Patsjoki 250 och Kyro by 220 verst derifrån, i följe hvaraf embetsresorne oftast uppgå till 2000 verst om året, under hvilka de flesta nattläger, då Lappkojor sällan anträffas, tagas på drifvan och under bar himmel.

Dock — jag återgår från denna långa digression, att sluta beskrifningen om mitt första år i Lappland. Sedan Utsjoki och Enareboerne med presterliga förrättningar blifvit betjente, togo de för denna vinter afsked af mig i April, och jag blef med min betjening ensam qvar å prestegården. Nätterne ljusnade, och med dem mitt hopp om den annalkande sommaren, så mycket mera efterlängtd som mitt medbragte matförråd var slut. Mjöl hade väl redan ankommit från Norrige, men jag hade ingen ugn, den frusna marken tillät mig ej att uppsöka lera för att sjelf uppmura en sådan, och då jag någon gång ville undfägna mig med bröd, måste den sammanbakade degen stekas på glöd i spiseln eller gräddas på jernspjell. Marken blef fläcktals bar, snöriporne lekte kring rummen och ökade genom sitt skrik sjöfoglarnes nattliga oväsen och min sömnlöshet. Dagligen gjorde jag långa

utvandringar i en nejd der ingen väg, ingen gångstig, hägnad eller boning fanns, och der intet spår till odling röjdes, der berg och stenhölster, sällan betäckte med spår af fjolårets mossas, orsakade beständig sveda i fötterne. Ofta hade den smälta snön bildat stora bäckar, hvilka i 30 à 50° vinkel nedstörtade från de skyhöga bergen, och efter några dagar försvunno. Den häftighet hvarmed de framströmmade var så stor att stenar från branterne af dem nedrycktes och djup formerades i den blötare jordmånen, hvori mindre djur om hösten funno sin graf. Understundom hördes från bergspetsarne då af de nedstörtande snömassorne. — Detta skedde i Junii månad, då solen dock redan vid midnatten, stod 2 à 3° öfver horisonten.

En längre tid hade min eremitlefnad, utan omvexling, sålunda förflutit. En natt då foglarnes häftiga stoj ända till kl. 2 om morgonen ej tillåtit mig att njuta någon sömn uppsteg jag för att vandra i det fria, der ett och annat grässtrå redan framstack från marken, och vid foten af ett nära beläget berg höra en angenämare konsert af den här allmänna Motacilla Svecica, siskor och lärkor, som, om de ej hindras af ovädret, hela dygnet fortfara med sin sång. Ifrån mitt fönster varseblef jag tvänne vildgäss, hvilka snart i mitt minne väckte tanken å mitt visthus, som

blifvit fullkomligen tömdt, då Lapparne länge sedan bortflyttat och ingen fisk än kunnat erhållas. Den ena af dem föll för ett skott ifrån förstugan och jag skyndade att upptaga den, då röken från en af de vid kyrkan stående lappkojor mötte mitt öga. — Endast den, som en längre tid varit i saknad af hvarje mensklig omgifning, kan måla sig min glädje vid detta säkra tecken af människors närvaro. — Jag skyndade genast till kojan och träffade der en grannhustru, som, öfvergifven af sine anförvandter, hvilka begifvit sig till ishafvets kuster att fiska, med tvänne kor hitflytt att undgå en befarad hungersnöd, och nu, icke mindre sjelf roade mig genom berättelser om de före mig här vistande prester, än mjölken af hennes kor var mig välkommen. Det bästa jag hade — bränvin och torkadt kött, ty bröd fanns ej — uppdukades för den kärkomna gästen, och hon ersatte min undfägnad genom skänken af snöripor, dem hon fångade i snaror, dit hon lockade dem genom efterhärming af deras eget läte.

Omkring midsommaren begynte laxfänget. Prestegårdens fiskeställe på ett afstånd af $\frac{5}{4}$ mil skaffade mig en daglig sysselsättning, och tiden förgick småningom intill dess att det annalkande slutet af Julii månad erinrade mig om mitt löfte, att i Augusti med presterliga förrättningar betjena församlingen i Enare.

Vägen dit om sommaren öfver myror och moras utgör 220 verst, men då ingen vägvisare fanns å orten nödgades jag vidtaga en annan utväg och fattade det beslut, att fara ned till Warangerfjorden, utmed Tana elf, och sedan uppföre Patsjoki elf bana mig väg till Enare träsk. Jag afreste den 31 Juli, men ankom ej förrän den 27 Augusti till Enare, ett dröjsmål förorsakadt mindre af vägens längd, än af dess utomordentliga besvärlighet och de hinder som af närboende Ryska Lappar lades för min färd uppföre Patsjoki tillförene alldrig befarne elf. Ögat mötte derunder endast steniga och ofruktbara stränder, och resans obehag ökades ännu vidare derigenom, att matförrådet gick till ända, och vi den sista veckan nödgades lefva endast af den fisk som i tvänne medbragte nät kunde fångas, lycklige om vi någon gång voro i tillfälle att på stränderne samla någon lök och syra, för att dermed krydda den enformiga anrättningen. — Efter åtta dagars vistelse i Kyro by och Enare, anträdde återresan, först till fots 10 mil till Jorgastak fiskelägen och derifrån 17 mil sjöledes utmed Enarejok och Tana elfvar. Den 10 September var jag åter hemma efter en färd af 72 mil.

Lapparne hade ännu icke hitländt från ishafvets kuster; på trenne veckor såg jag ingen människa och äfven Michaëlidagen, då

Gudstjenst hölls, infunno sig ej flere än 12 å 15 personer. Snön låg redan på marken; de korta dagarne bådade det snart inträffande långa mörkret, och issörja begynte visa sig i elfven. Efter trenne veckors förlopp återvände ändteligen en del af Lapparne, och Allhelgonadagen infunno sig 23 af dem i Kyrkan; skriftskolen vidtog, och mine sysselsättningar ökades, afbrutne endast af ett besök hos Länsmannen, som då bodde på två mils afstånd, och hvarvid jag, under min ensamna spatserfärd genom obekanta trakter, var nära att tillsätta lifvet.

Detta försök afskräckte mig äfven från vidare utvandringar och jag förblef hemma intill medlet af December, då den vanliga resan till Enare företogs. Middagstiden satt jag i renpulkan och ankom än denna dag på 60 verst till den såkallade Mjeras-jawre kåtan, hvarifrån vi, med det goda föret, hoppades följande afton framhinna till Enare. Vi begåfvo oss äfven till vägs klockan 2 om natten, men hade ännu ej hunnit långt, då skjutskarlen förklarade, att ovädret rasade på fjellen, hvarföre det vore rådligast att afbida dess slut. Utan att kunna göra mig en föreställning om dess häftighet, yrkade jag på resans fortsättande; men snart möttes vi af snö och isflingor som kringflögo i luften i sådan mängd och med den våldsamhet, att vi endast med

mycken möda återfunno vårt nattläger, der det sårade ansigtet kunde öfverstrykas med flott. Tvänne dygn nödgades vi qvardröja här innan ovädret tillät att färdas öfver fjellen.

I Enare uppehöll jag mig två veckor. En såkallad marknad äger denna tid derstädes rum och besökes af de fleste Nordpolcirkelns innevånare: Ryssar ifrån Kola, Ryske och Norske Lappar, bränvins månglare från Sodankylä, Kemiträsk och Enontekis samt Norrmän från Warangerfjorden. Taflan var liflig, öfverallt såldes, köptes och byttes: endast bränvinssupandet gränsade till öfverdrift.

Femte dag jul återvände jag från Enare och framkom till Utsjoki den sista December om aftonen. Allmogen var redan församlad i afseende å följande dagens Gudstjenst. Samtal upptogo den återstående delen af qvällen, och af den mängd stjernor som tindrade på det klara firmamentet förespåddes en ymnig hjortronskörd för det kommande året. Efter hållen aftonbön åtskildes vi. Under betraktelser öfver mine öden i Lappmarken inslurade jag, och det första året af min vistelse derstädes var slutadt.

Andra året.

Jag hade upplefvat det första året af min vistelse i Lappmarken. Den sista aftonen hade förflutit lätt, under stilla betraktelser, glad undergifvenhet och förtröstan till försynen. Med förnöjdt sinne uppvaknade jag, efter en god och vederqvickande sömn, och helsade det nya året med en bön till himmelen, att detta mitt andra år i Lappmarken skulle slutas lika så behagligt, som det första. Nu inträdde Kyrkovärden Samuel Mattsson Laiti och tillönskade mig af hjertat hvad jag i min andakt begärt. Laiti var en allmänt aktad gubbe, hvårs yttre äfven bjöd vördnad. Jag hade så nära icke igenkänt den gamle välbekante mannen, så ståtligen var han utrustad, högtiden till prydnad. Det långa skägget var afklippt, det kala hufvudet betäckt med en peruk, en skänk, som Laiti år 1781 fått af sin högt värderade skriftefader, Kyrkoherden Högman, och en lång fotsid ny renskinnspels omgaf gubben. Han fortfor: "J ären den sjette Kyrkoherden som jag tjenat i denna församling. Så gammal jag är, kunde jag säga så-

som Patriarken Jacob till Pharaos: *Liten och onder är min eländes tid och räcker icke till mina fäders eländes tid.* Jag välsignar eder såsom Jacob välsignade Pharaos. Se, jag lutar redan mot grafven: trött af år och mödor längtar jag efter hvila. Himmelen gifve, att jag icke behöfde se eder efterträdare uti Kyrkoherde-embetet härstädes, och att J, när jag bortlagt vandringsstafven, finge kasta mull öfver den hängångne åldrige, och läsa den sista välsignelsen för mig." Laiti hade lidit många olyckor, men mest af dem alla smärtade honom förlusten af tvenne hans späda barn. Detta hände år 1799, då han med sin familj åtföljde Renlapparne för att undervisa deras barn. En häftig öfversvämning, förorsakad af isdämning i Tana elf, bortförde hans nybyggda koja och med den de begge barnen, som dervid drunknade.

Den gode Kyrkovärden hade icke ännu slutat sitt tal, fullt af språk och bilder, hemtade från den heliga skrift, då min grannqvinna, enkan Ella Hellander, och efter henne Klockaren Josef Pehrsson, jemväl gammal och ärad inom församlingen, begge tillönskande mig ett godt nytt år, inträdde. Den sistnämnde anmälde att ett barndop borde verkställas, hvilket genast skedde. Härefter följde det ena besöket efter det andra af den talrikt församlade menigheten, hvaribland äfven fun-

nos ganska många Lappar ifrån Norrige. Hvar en ville *paapa puorastet* (helsa på Presten).

Omkring klockan 10 skedde andra ringningen till kyrkan. Det var signalen till uppbrott. Då rörde sig det samlade folket långsamt och i ordning, med möda vadande i den djupa snön, åt kyrkan, belägen ungefär 150 famnar ifrån prestgården. Det var en talrik och brokig skara af begge könen, gamla och unga. Mödrarne buro de späda barnen i sina lappvaggor. Vid inträdet i templet stannade menigheten i den rymliga sakristian, hvarst, enligt en af ålder vidtagen plägsed, Klockaren på Lappska språket höll bön, en förberedelse till gudstjensten. Församlingen visade härvid en djup och rörande andakt. Derpå inkom man i den egentliga kyrkan och intog sina rum. Jag uppträdde nu till altaret och begynte förrättningen. Vid sången störde obehagliga, skärande missljud melodien, och Lappska brytningar af Finska ord voro lika så pinsamma för örat, oaktadt Klockaren med öfivad stämma och ren Finska utmärkt väl förrättade sin tienst. Efter slutad altartienst uppsteg jag å predikstolen. Kyrkovärden Laiti hade begärt och erhållit mitt tillstånd att, såsom någon gång förut under mina företrädares tid skall inträffat, få på de inföddes språk uttolka predikan. Han uppstod nu i ändamål att fullgöra detta sitt åta-

gande, och ställde sig vid ändan af den främsta utaf bänkarne på det ställe, der den enda i kyrkan befintliga gången leder till choret. Medan jag läste predikobönen stod den patriark-like gubben stilla och orörlig, med ögonen uppmärksamt fästade på mig. Ingångsorden till min predikan voro: *Si nu är den behageliga tiden! Si nu är salighetenes dag!* och så snart jag uttalat dessa ord, genljöd denna mening med Laitis manliga stämma på Lappska: *Katsa, de tal lä tåkkolas ajgge! de tal lä awdogas vuoda pejvve!* Så öfverflyttade Kyrkovärden, stycke för stycke, min hela predikan, följande dervid noggrannt den höjning eller sänkning i rösten och de åtbörder jag iakttog. Hela menigheten smälte i tårar, och detta måste hufvudsakligen tillskrifvas den rörande värma, hvarmed Laiti likasom ingjöt den himmelska lärans sanningar i åhörarnes hjertan. Då Fader vår lästes, föll han, vänd emot församlingen, på knä, och alla intogo efter honom samma ställning. Efter slutad gudstjenst aftågade folket, såsom det kom till kyrkan, med långsamma steg, ledvis. Vid återkomsten till prestgården stannade allmänheten och bildade en vid halfkrets kring byggningstrappan. De tackade hjertligen för predikan, och i synnerhet för det Laiti fått på deras språk tolka Guds ord.

Största delen af den församlade allmogen

qvarblef vid kyrkan under de påföljde 7` dagarne, och till Trettondagen ankom förstärkning af Lappar, dels från Utsjoki, dels från Norrige. Under den tiden höllos dagligen offentliga morgon- och aftonböner samt katechesförhör, och några gånger fullständig gudstjenst. Efter Trettondagen begaf sig folket bort. Den 27 Januari bivistades åter gudstjensten af en nog talrik församling, men den 28 i samma månad af endast 7 personer.

Dagen derpå anträdde jag, åtföljd af sju Lappar, en resa till Enare, för att der hålla gudstjenst, och anlände vid gynnande väderlek och före om aftonen till den första kåtan, kallad Mierasjawrre, 6 mil från Utsjoki kyrka. Om natten, då vi hvilade, hände den olyckan, att alla våra medförde renar bortrymde, dertill troligen drifne af hunger, emedan renmossan, vidt och bredt kring vårt herberge, var före vår ankomst uppbetad. Detta förmärktes först efter midnatten af de vaksamme Lapparne. Jag kan ej beskrifva min ångest, då jag väcktes med underrättelsen härom, och den som besökt dessa utöfver all föreställning ödsliga trakter, beröfvade allt hvad som har lif, må tänka sig i mitt läge. Lapparne sjelfve voro bestörte. Vi hade, oförsigtigt nog, icke försedt oss med mer än ett par skidor. Den af Lapparne, som förmenades vara den förslagnaste och rörligaste,

utsågs genast att, med tillhjälp af skidorne, efterslå våra rymmare, och han begaf sig utan dröjsmål åstad. Med bekymmer tillbragte jag emedlertid tiden i vår usla koja, hvar-est den jemnt tilltagande kölden, som inträngde med en skarp nordanvind, och röken ifrån eldbrasan, besvärade till och med de med slike olägenheter förtrogne Lapparne. Men desse föllo snart åter i sömnens armar, utan att dock derföre helt och hållet glömma vårt svåra läge, hvad jag, som icke fick en blund i mina ögon, kunde finna af de svordomar *), som under drömmarne undföller dem. Kojan var byggd i fyrkant, hvarje sida utgörande omkring sex alnar, med tre hvarf stockar, så spåda, att de i lilländan icke höllo mer än tre tum. Ifrån de låga väggarne reste sig ett spetsigt tio qvarter högt tak, bestående af kläna brädlappar, täckte med bark. Byggnaden var tjugu år gammal och nu ytterst förfallen, så att snön insmög sig från alla sidor, och icke ens försedd med dörr, utan hade vi i dess ställe upphängt en renhud. **)

*) woi kumpe (ve varg), huono (usling), koranus eller wassolas (fiende), päna (hund). Sällan hör man Lapparne bruka andra svordomar, än de nämnde; någon gång dock den af Finnarne lånade eden pergalag.

**) Denna kåta finnes icke mera, utan i dess ställe nppfördes, kort efter omförmälde äfventyr, en ny och beqväm koja af Krono-Länsmannen Högman, som derföre godt-

Middagstiden påföljande dag återkom till allas vår glädje den utskickade med renarne, hvilka han återfunnit omkring tre mil ifrån vårt läger. Så svettig han än var skyndade han dock främst af oss att ställa allt i ordning för resans fortsättande. Två dagar derefter framkommo vi till Enare. En sjettedels mil framom Enare kyrka och marknadsplats, på isen af Pelpajawrre, stavnade vårt tåg, som under vägen hade starkt vuxit genom tillstötande renkaravaner. Min skjutskarl framtog ett grannt bälte och en klocka, utsirad med vackra remmar, och påspände dem renen. Snart voro vi alla i rörelse, folkmassan ökades otroligt, och vid framkomsten till en backe, nära intill det ställe, hvarest den för presten bestämda stugan är uppförd, skyndade man att leda min ren uppför backen. Alla välkomnade mig med en oskrymtad fägnad, och så snart de remmar beställsamt blifvit löste, hvarmed jag var fästad vid pulkan, skyndade en Sexman ur hopen och manade folket att icke falla mig till besvär. Då gaf det goda folket mig rum, jag upplyftades utur pulkan och nästan inbars i stugan, hvarest elden, lågande på stenhällen, vänligt hälsade mig. Strax inkom folket i stugan så talrikt, att den blef

gjordes med fem lispund renkött och fem lispund torkad lax.

full, men dröjde icke länge, och slutligen kvarstodnade hos mig endast församlingens äldste, kyrkans Sexmän och de på stället för tillfället varande ortens civile tjänstemän.

Sexmännens antal, så väl i Enare, som Utsjoki, utgör 6, och deras åliggande är att hvar i sitt distrikt vaka öfver sedlighet och ordning. I anseende dertill, att de Lappska församlingarnes invånare icke alltid, samt Enareboerne sällan betjenas af prest *), tillhör det Sexmannen, att hvarje sön- och helgedag hemma hos sig hålla så kallad husgudstjenst, hvilket sker medelst uppläsande af bön och predikan för dagen utur någon postilla och en psalms afsjungande. Kyrkans öfrige tjänstemän äro Katechet, Klockare och Kyrkovärd, och till de civila höra By- eller Lapp-Länsmän, Nämnde- eller Tolfman samt den så kallade Skickaren. By-Länsmannen är så till sägandes ekonom för orten: han tillser att skjutsningsbestyret behörigen fullgöres, har uppsigt öfver allmänna byggnaders uppförande och fördelar kostnaden dervid på dem, som dertill sko-

*) Detta förhållande har väl numera undergått en förändring, sedan Hans Kejsarliga Majestät den 27 Maj 1837 i Näder förordnat om tillsättandet af en Kapellan i Enare, med årlig ifrån Statskassan utgående lön 150 Rubel Silfver i penningar samt 25 tunnor korn. Denne tjänsteman till godo njuter ock dubbel tjänsteårs-beräkning vid ecclesiastik befordran.

la bidraga, är ordförande i Lappträkten samt ombesörjer skatternas jemkning, emellan de betalande *). Skickaren är en uppsare, som består Domaren, Fogden och Presten de tider desse vistas å orten. By-Länsmannen och Skickaren hafva inga andra löneförmåner, än att de äro frie från erläggandet af kronoskatten och församlingens öfriga allmänna utgifter, men Nämndemän och Sexmän tjena endast för hedern af nit för det allmänna bästa. Länsmännen hafva fordom varit dels infödde Lappar, dels Finnar, sällan, och det till båtnad för landet och Lapparne, af ståndspersonsklassen.

De Lappar, som qvarstannat i stugan, underrättade mig om hvad märkvärdigt sig å orten tilldragit efter min förra vistelse i Enare, mest rörande ordningen och sedligheten. Härvid anmäldes bland annat ett lönskaläge till beifrande, en å dessa trakter sällsynt förbrytelse, som anses för en svår styggelse. Mannen nekade men qvinnan tillstod felet. Ehurum han hörde till en rik och aktad Lappfamilj, ådrog hans motvilja att erkänna och godtgöra det onda honom så många förtretligheter och så stor ovilja af innevånarne, att han

*) Den bestämda penningesumma, allmogen här är pliktig årligen erlægga till Kronan, fördela de skattdragande på sig sjelfve efter pröfning af en hvars råd och lögenhet.

fann sig nödsakad öfvergifva orten. — Någon tid härförinnan hade genom Brittiska Bibelsällskapetets försorg, flera exemplar af Nya Testamentet blifvit bland Enare Lapparne utdelade. — Med rörelse såg jag den hjertliga glädje, dessa skänker förorsakade dem. De gjorde sig underrättade om Christna trons utbredande, om den lyckliga fredens fortförande och om den milda Styrelsens vidtagna åtgärder till befordrande af det allmänna bästa. — Några Lappar hade fått läsa *Turun Wikkosanomat*, hvars särskilda uppsatser gafvo anledning till tusende frågor, alla icke så lätta att besvara. — Efter måltiden infann sig ett brudpar till erhållande af lysnings sedel. Det åtföljdes af en mängd närmare och fjärmare anförvanter. — Sedan hölls bön, och klockan 9 lemnades jag ensam.

Följande morgon bittida företogos först barn-christningarne; derefter förrättades åter bön uti bönestugan, belägen icke långt ifrån Prestens stuga, hvarifrån färden skedde till Kyrkan. Vid Gudstjensten var en talrik Församling tillstädes, en stilla andakt rådde, någon gång endast störd af de späda barnens skrik. Lappqvinnorne medtaga alltid sina små barn icke blott till Kyrkan, utan hvart helst de begifva sig, ty den moderliga ömheten förbjuder dem att lemna dessa värnlösa ensamma.

Ibland händer att de, som hafva att vårda om kyrkodisciplin och Församlingens bästa, — det är Kyrkones Sexmän, ej alla vid rådplägningen om Lördags afton varit närvarande. De infinna sig nu på eftermiddagen kl. 1 till hvarjehanda öfverläggningar. Befinnas då några af yngre personer inne i rummet, anmodas de fogligt af Församlingens äldsta, att, derest de icke uträttat sina ärender, göra det snart och begifva sig bort, emedan man i Församlingens och byns angelägenheter har att rådpläga med Presten. Vid sådane tillfällen anmälas de oordningar, som passerat i hvars och ens district, icke till laga beifrande, utan för att bereda skäligen föreställningar åt de felande, hvilka gemenligen redan hemma blifvit af Sexmännen åtvarnade, men icke låtit rätta sig. — Här anmäles sålunda, om någon försummat att de allmänna mötestiderna komma till Kyrkan, sällan besökt de så kallade husgudstjenster, hvilka Enare Lapparne, och särdeles hvarje Sexman i sin by, sjelfva, Sön- och Helgedagar, då de icke äro i tillfälle att komma till kyrka, i sina hus förrätta, om någon varit försumlig att läsa Guds ord, eller att deri undervisa sina barn, om någon rest om Söndagen, då förrättat något verldsligt arbete, eller eljest vanhelgat Sabbaten, svurit, hvilket alls icke lides af Enare bor, eller varit trätosam. Denna gång fördes klagan mot

Kyrko-Sexmannen Anders Anderson Sarre ifrån Patsjoki by, för det han tvenne gånger å rad försummat den utlysta kyrkostämman och sålunda tvenne Böndagar ifrån kyrkan uteblifvit. — Man yrkade på hans afsättning och på tillförordnande i hans ställe af en ny Sexman, hvilken redan var inkallad, och som nu förklarade sig ganska villig att inträda i den frånvarandes ställe, om han dertill ansågs tjenlig. På gjord föreställning, att ingen frånvarande borde dömas, var man dock nöjd att uppskjuta den förres afsättning, tills han var att anträffas, önskande dock att den föreslagne Sexmannen, tills vidare, skulle göra hans tjenst och deltaga i öfverläggningarne rörande sedligheten i byn och bevakandet af församlingens bästa. Till följande Söndagen inträffade den anklagade, en man af 65 års ålder. Han beklagade sin tidiga ålderdom, svaga helsa och orklöshet, samt anhöll, att honom, på föreburne skäl, skulle beviljas afsked från den honom betrodde Sexmans befattningen. — Jag sade, att mot honom klagomål anförts för det han försummat tvenne Kyrkomöten. Hans kamrater fordrade nu utredning angående orsaken till hans frånvaro, och det befanns, att i fråga varande Sexman, hvilken bodde tio mil ifrån Kyrkan, väl om Fredags morgonen begifvit sig hemifrån, för att hinna till kyrkomötet om Söndagen, och sist-

nämnde dag rest halfva vägen, men nödsakats för en uppkommen storm söka land å en liten holme i Enare och blifva der öfver Lördagen och Söndagen, hvarefter han, såvida mötestiden allaredan var förbi, återvände hem. — Man ansåg likväl den anklagade deri hafva handlat orätt, att han, som var en icke obemedlad man, och som hade tillräcklig tillgång till vägkost, för sent begaf sig på resan. Hvad den sednare försummelsen angick ursäktades han, emedan han nu, ehuru sentida, infann sig. Resultatet af undersökningen blef, att den gamle mannen, på dess egen begäran, undfick afsked ifrån dess 35 åriga tjenst, med tacksägelse för dess hafda möda som Sexman, och den föreslagna Olof Andersson Walle, en välkänd Lappman, förordnades till Sexman i den afgångnes ställe.

Efter dagliga förrättningar vid skriftskolan och läsförhören, upplöstes sammanträdet i Enare den 14 Februarii, sedan det påstått i 11 dagar och den 15 reste jag till Utsjoki, sedan nästa möte blifvit utsatt till Påskhelgen. — På återresan tog jag en omväg till några till Utsjoki Församling hörande Renlappar, hos hvilka församlingens begge Katecheter för tillfället höllo sina barn-skolor. — Orsaken till denna omväg var Lapparnes och Katecheterernas ömsesidiga klagomål. De förre klagade öfver de sednares försumlighet vid barna-

undervisningen, och de sednare, att, medan de voro hos Lapparne för att undervisa deras barn, föräldrarne voro fallne för att skicka barnen ut i renvall och annat arbete, hvaregenom deras tid försummades, och undervisningen, utan lärarens förvållande, vanvårdades.

Min skjutskarl, Clement Johnsson *Jompas* eller efter Finska uttalet *Jompainen*, den trögaste Lappe, som fanns i Utsjoki, hade mindre välkörda, ja, till och med nästan otämde rennar. De hoppade af och an, stego på två fötter, flydde kring buskar, stenar och stubbar samt söndersleto körredskapen. Knapt hade vi hunnit $\frac{1}{4}$ mil förr än de flämtade, liksom om de i ett ännu vildare tillstånd blifvit drifna af de ifrigaste jagthundar, eller man obarmhertigt kört med dem flera mil. — Vi hunno första dagen icke längre, än till Johan Mickelsson Aikio i Wastasjawrre, trötta sjelfve, och renarne af fläng och hopp nästan utmattade, ehuru endast två mil voro tillryggalagda. Aikio hade sedan året förut utvidgat ingången till sitt boningsrum, så att man någorlunda bekvämt kunde tränga derin, och, förmodande att jag kom att taga nattläger hos honom, redan på förhand af sina knappa tillgångar anrättat mig qvälsvard. Grytan stod än på den flammande lågan på spishällen, då han frågte mig: "vill Du icke redan äta?"

Ett trädfat af par kannors drägt, fullrå-

gadt med kött, och en rentunga öfverst fram-sattes på bänken bredevid mig, med tillfrågan om jag sjelf hade salt med mig, ty sådant fanns för tillfället icke i huset. Sedan jag en stund med god aptit förtärt af det alldeles fär-ska renköttet och tungan, framlyftades grytan invid fatet. Den innehöll spadet, hvaruti det fär-ska köttet blifvit kokadt, och anrättningen var för tillfället icke blott välsmaklig utan äfven välgörande. Derefter, sedan husvärden jemte hans hustru blifvit undfägnade med en sup brännvin och litet tobak, var sömnen en välkommen gäst.

Följande dag, bittida om morgonen, fort-sattes resan. Den tungrörde och sjuklige *Jompainen* hade, trödde jag, sjelfmant föranstal-tat, att dess vän, *Jonas Aikio*, skjutsade mig härifrån; men det var i sjelfva verket icke hans uppmärksamhet jag hade att tacka för min bättre fortkomst. Den medföljande Lapp-allmogen, jemte husvärden, hade om natten tagit till öfverläggningsämne, om *Jompainen* verkligen var i stånd att framskaffa mig till *Utsjoki*, samt ålaggt honom denna åtgärd. Vår nya förkörare var rask och hurtig samt förstod bättre att sätta sin ren i rörelse och dämpa dess oroliga lynne, än vår mythologi-ska *Jompainen*. Som en skugga flög nu hans ren framåt i det af våra reskamrater om natten uppdragna spåret, och våra renar följ-

de lätt efter. Snart begynte Krono-Länsman Högman, å orten född och uppvuxen, att med sin utvalda kör-ren tura med honom i att åka förut. Denna täflan upphörde likväl, sedan vi vid dagningen lemnade *Paksu-* eller *Kassa-ednam*, tjocklandet, der Mårten Pehrsson Padar bodde. — Nu begynte vi allt mer och mer höja oss på en fjälltrakt, och icke en gång Högman, hvilken väl sina 50 à 60 gånger passerat emellan Enare och Utsjoki, vågade nu aflägsna sig ifrån vår pålitliga förkörare. Uppfarten på ett fjäll sker icke i en fortgående höjning, utan den ena åsen öfverfäres efter den andra, åtskiljda genom smärre morasser, der myrbjörken, fjellmjölonriset och kråkriset uppskjuter, och fjällripan, med sin ifrån näbben till yttersta tåspetsen ludna och befvädrade kropp, finner sin föda. Redan på förmiddagen anlände vi till den första Rén-lappen. Här var en alldeles upphöjd fjälltrakt, och man lät sina renar beta. Man förde oss snart till kåtan, hvilken omgafs af några hällar eller uppstående klippor, som gifvo den något skygd mot vindar och stormar. Nu hade vi kommit, som Lapparne bruka säga, till färdig eld, samt blefvo der till följande morgon. Vinden närmade sig om natten till storm och hotade hvarje ögonblick att kullstörta vårt tält; ty denna boning, sammansatt af 6 vadmals ryor och som vanliga

Lappkojor uppstyltad med armstjocka ribbor, förtjente föga annan benämning. — Ännu om morgonen hven stormen, och under tiden för sig gick likvälförhöret och katechisationen. Folket var sammanpackadt inom det inskränkta-
 ste utrymme, och en mängd vallhundar ökade trängseln. — Här skreko barnen, här slogos hundarna, de äldre talte om sina renar och angelägenheter, samt skötte en och hvar sin ekonomie. Ibland fylldes kåtan af rök, ibland slocknade elden och man var i det tjockaste mörker. Det är svårt såväl för lärarn som barnen, att i sådana omständigheter egna en odelad uppmärksamhet åt boken, och man behöfver icke, bristande kännedom af finskan oberäknad, söka andra orsaker till Renlapparnes större okunnighet i bokläsning än den Fiskarlapparne röja. Huru nyttigt vore det icke, om Lapparne förmåddes att inrätta vissa skolhus, der barnen, liksom i Finmarken, fredade för rök och utan att störas af hundar och menniskor samt tusende andra omständigheter fingo, under Katechetens handledning, egna sig åt läsning. Men Lappens ömhet för sina barn är så öfverdrifven, att han sällan lemnar dem ifrån sig, förr än de äro fullvuxne och redan alltför tröga att uppfatta hvad som bibringas dem. — Så stort förtroende de eljest hafva för sina prester, och så lätt de genom alfvarsamma och vänliga fö-

reställningar låta leda sig till nyttiga förändringar i sina urgamla plägseder, så omöjligt har det varit för mig att i denna del vinna någon förändring. Den bekante i Norska Finmarken tjenstgörande Pastorn Stockfleth, hvilken, äfvensom hans Fru, var omtyckt af Lapparna, emedan han, för att bättre studera sig in i deras språk och seder, umgicks med dem som en deras jemlike, begärde af Lappen Pehr Olofsson Perke hans 7 à 8 år gamla gosse att uppfostras, eller som det hette till fosterson; Lappen lofvade väl vid tillfället, men åtrade sig och gaf icke sonen bort, för att utbyta sitt elände mot något bättre.

Katecheterne ästadkomma likvist stor nytta så i moraliskt som pedagogiskt hänseende. Under sina färder förrätta de Gudstjenst och bön hos Lapparne, döpa deras barn, undervisa unga och gamla i deras Christendoms stycken samt föregå dem med alfvarsam och välanständig vandel. Till dessa befattningar väljas de mest exemplariska samt för idoghet och sedligt lefverne mest välkända Lappar, och som sådane kunna de trotsa klimatets hårdhet och elementernas raseri, hvilkas våldsamt en annorlunda uppfostrad och å annan ort uppvuxen sällan i längden kan uthärda. De äro vanligen intagna af sin sak, äro ihärdiga, nitiska och lärgiriga, för att göra sig skickligare och för att vinna förtroende samt

dermed förenadt anseende, hvarå hela nationen sätter stort värde, såsnart det grundar sig på förtjenst. — Vid skriftskolor är en Katechet alltid närvarande och Pastorn till mycken hjälp. Efter slutade göromål för dagen, eller medan barnen hafva sin hvilo- och mat-timme, försummar han då sällan tillfället att fråga Pastorn och begära förklaringar på bibelspråk eller upplysning om hvad för honom är mörkt i geografiskt eller historiskt hänseende, så hvad den bibliska som den politiska historien beträffar. — Deras anseende bland menigheten, ett af deras förnämsta mål, beror helt och hållet af deras kunskaper och rätt-skaffens vandel. — En morgon mycket bittida, under skriftskolan i Utsjoki, kom Katecheten Joseph Josephsson till mig med sin vanliga höflighet och önskade veta värdet på en Sikel — det slags silfvermynt, hvarmed Judas Ischarioth lät betala sig, då han förrådde Frälsaren. När han fick till svar, att den gällde ungefär en half Riksdaler Specie, slog han i hast ihop summan och fick icke mera än 15 Sp. R:dr. "Hvilken ringa summa," utropade han. — Med lika enträgenhet önskade han få veta huru fikonsträdet ser ut, och af hurudan beskaffenhet dess frukt är, ty han påminte sig, att Frälsaren en gång hungrade och ville äta af frukten på ett sådant träd, men fann ingen. Och då jag beskref för honom de

mångfalltiga arterna af fikonträdet, med hjertlika, äggrunda, aflånga, glatta, ludna m. m. blad, af olika storlek och med olika frukt, beundrade han hjertligen presternas utmärkta och vidlöftiga kunskaper, framför andra människors, och nödvändigheten att veta så mycket; men ännu mera förvånad blef han då han i min örtsamling fick se några torkade exemplar af denna växt samt af mina förråder äta ett par stycken fikon, som han tyckte smaka sötare än hjortron. — Efter erhållna förklaringar på dessa och åtskilliga andra frågor tog han farväl från mig så säll och nöjd, att jag gärna velat äga hans tillfredsställelse. Sedan han tackat mig för mina lärdomar tillade han: "dessa upplysningar vill jag med det första meddela Lapparna, de fråga allting af mig, i synnerhet efter skriftskolor; men nu vet jag lemna dem förut alldeles okända lärdomar." Och då jag förklarade för honom, att de underrättelser han nu inhemtat, icke hade gemenskap med det, hvaråt han borde egna sig, såsom religionsundervisningen och bokläsningen m. m., svarade han: "ja visserligen är det sådant jag bör lära, men då jag icke kan eller förstår förklara för Lapparna saker, hvilka förekomma i vår Evangelii bok, kalla de mig en onyttig Skolmästare."

Några dagar efter ankomsten till Utsjoki, då jag, efter många distractioner i Enare och

under resan, knapt hunnit känna ensamhetens dysterhet och ännu icke fått öfverlåta mig åt den under vintrarne ofta nog öfverflödiga stillheten, inträffade det i sitt slag märkvärdigaste sjukbesök, jag haft. En tjugu års gammal Lappojke, son till Hans Johnsson Wasse i Jegelveg, infann sig hos mig med tvenne utvalda körrenar, i afsigt att skjutsa mig på tre mils afstånd, för att skrifta hans sjukliga mor, som af ålderdoms krämpor var så försvagad, att hon icke på längre tid förmått att besöka kyrkan. Resan företogs genast och fortsattes nästan ända fram i godt före, mest längs isen på Tana elf. — Knapt hade vi $\frac{1}{4}$ mil till stället, dit vi sträfvade, då det rysligaste oväder med en ovanlig hastighet uppstod. — I snöyran och den tilltagande skymningen förvillades gossen derigenom att hans ystra körren skrämdes af en mot oss från backen springande hund. Som en pil var han med sin pulke öfver Tana elf, och min ren följde efter. Vi borde verkligen nu taga land men min skjutskarl fann icke mera den rätta punkten, utan kom litet ofvan om den och vandrade en god stund utan att hitta huset. Till vår lycka hade husbonden, medan vädret ännu var klarare sett oss åka på afstånd efter den linie-raka Tana elfven, och då vi länge uteblefvo, gissade han till orådet samt begaf sig för att uppsöka oss. Följande lju-

det af vår stora kurir klocka, hvilken hängde på min rens hals, fann han oss omsider, och hade vi troligen förutan honom och kurirklockan förblifvit hela natten under bar himmel. Den gamle mannen, som på backen kände hvarje buske och hvarje sten, förde oss nu till sin koja, hvilken var så nedyrd, att nästan ingenting syntes af densamma. Rök och gnistor tycktes omedelbart utgå ur snödrifvan. Efter en god stunds arbete lyckades det oss att genom den tjocka snövallen intränga i rummet. — Det var likväl ett timmerhus, inemot 7 alnar långt och 6 alnar bredt, dock icke så högt att en karl af tre alnars längd kunde gå rak derinne. En häll vid ingången till vänster om dörren utgjorde eldstaden, der den flammande elden gaf ljus och värme åt dem som stodo närmast brasan. Men eldröret gick icke högre, än jemnt öfver taket; hvarföre vindpustarne ofta drefvo flamman in i rummet, som var uppfyllt med menniskor. Här voro tvenne sjuka, och de friskas antal, några oroliga och med svår hosta behäftade barn oberäknade, utgjorde sju personer. Dessutom funnos i stugan tre får, par kattor, en kalf och en hynda, med en kulle ungar, hvilken var högst besvärlig om man tog ett steg inom de gränsor, hon tyckte böra vara för henne fridlysta. Fiskarlappar, mera bofasta än Renlappar, äro bättre i tillfälle att uppfö-

da hundar och hafva, efter sina vilkor, af dem icke ringa inkomst, emedan hvar hundvalp, då den är halfvuxen och visar anlag för renvall, af Renlapparne betalas med en slagtren. Den redan till vall inöfvade hunden är än dyrare i mon af dess duglighet. I detta svåra herransväder kunde icke ens kreaturen lemnas ute, och här måste nu natten tillbringas. Min beskedliga skjutskarl och ett par andra hade dock antingen för att bereda bättre utrymme, eller besvärade af värmen, tagit nattläger utanför dörren, der ett slags skjul af mot stuguväggen uppställda trän var uppfördt. De sjukas klagan, valparnes skrik, hyndans morrande, fårens bråkande och den svåra osnyggheten medgäfvade endast dvala, icke sömn. — Om morgonen var vädret ännu lika våldsamt samt rasade till inemot klockan 9. — Jag skyndade mig till resan. Snart voro renarne hembragte ifrån betet och förespände. Min skjutskarl rände, så heter att gå eller löpa på skidor, främst och ledde sin körren, hvilken hade all möda att med toma pulkan i den djupa snön hoppa litet framåt. I det nog obetydliga spåret, förkörarens toma pulke lemnade, kom jag med min ren fot för fot efter. På många ställen var snön så djup att ej annat än hornen och hufvudet på det beklagansvärda djuret voro synliga, hvilket, då det gjorde sina höga skutt, emellanåt föll in i drifvan

och högt upp i luften sprutade snön ifrån sina näsborrar. — Blott några stenkast dylik färd hade vi till Tana-elfs strand; men det tog likväl sin tid. Ifrån isen hade stormen bortsopat snön och renen sprang der någorlunda. Redan före middagstiden kommo vi till den åldrige Klockaren Josef Pehrsson i *Vetsenjarga*, hvilken, beklagade mig, som råkat ut för så svårt före, och förmente att vädret skulle blifva än värre, emedan många tecken, ring kring månen, rodnad kring solen, då i bergen m. m. förebådat sådant. Han föreslog derföre att jag skulle stadna hos honom och afbida bättre väder. Jag var likväl för mycket ifrig att komma hem, och föregaf mig icke hafva tid att dröja. Egenteligen var det dock osnyggheten, som hos den beskedliga och välvilliga mannen besvärade mig och kom mig att försmå hans bjudning. — Snart skedde ock afresan, och ännu med dager såg jag *Utsjok-njalbme*, det är Utsjoki elfsmynnet. Vi hade nu tillryggalagt två mil; men allt svårare väder, med snö, orkaner och väderhvirflar, uppstod. Vi hade utan särdeles omväg kunnat taga in hos enkan Ella Hellander, för att afbida ovädrets öfvergång, om vi i tid kommit att tänka derpå; nu sökte vi försent och derföre fåfängt, en lång stund, hennes boning. Ändteligen hade vi icke stort öfver $\frac{1}{2}$ mil hem, men mest landväg, längs bergsfoten, der

nord- och ostliga vindar gjort samling af stora snö-massor, den ena drifvän djupare än den andra. Min skjutskarl fick, med ständiga ryckningar på tömmen och de starka slag han dermed gaf renen, det raska djuret att med tom pulke skrida framåt och bana väg, men då min ren icke mäktade tränga sig fram med mig genom alla drifvor, fastband han sin ren vid pulken eller vid en buske och hjälpte min att med sin börda genomtränga snö-vallen. Ibland gaf han mig sina skidor, med hvilka jag godt kom fram. — Under så tung färd måste våra redan uttröttade renar ofta få beta och hvila, eller åtminstone efter litet stycke väg få flämta och läska sig med snö, då de ifrån hviloställen icke gärna utan starka smällar begåfvo sig framåt. Sådana små uppehåll tjente äfven oss sjelfva till liten vederqvickelse; ty till hviloställen sökte vi alltid antingen någon grop, eller sidan af någon sten eller håll, hvarest stormen icke rasade så våldsamt. — Hela dagen och natten, till klockan 2, användes på dessa tre mil, förutan några smärre omvägar dem vi under nattens mörker och snöyran gjorde. I yrvädröt kunde jag icke alltid se min ren, huru skulle då Lappen finna den rakaste kursen på en ort, der man reser hufvudsakligast blott efter land- och himlamärken. Stundom kommo väderilrar ifrån bergen och hela drifvor tycktes föl-

ja med. Min beskedliga skjutskarl trodde andär rusa ned från fjällen och sjelfva *Bjelga Olmaj* (Väder-Guden) vara i raseri. Bergens tån ökade dysterheten. — Min hemifrån medtagna väggkost, bestående af $\frac{1}{3}$ boutelj franskt brännvin och par strängar soltorkad lax, var än orörd. Allt deltes med den, på hvilkens kraft och rådighet min räddning berodde; ja, han fick till och med broderlotten af denna för tillfället välgörande och uppfriskande dryck. Vid hemkomsten var den utarbetade skjutskarlen så trött, att han icke orkade föra de utsvultne renarne på bete, utan verkställdes denna pligt mot de arma djuren af min dräng. Klockan var öfver 3, då en väldig portion, närmare ett Lisp. kött af en ren, som dagen förut blifvit slagtad, framlades för den utsvultna Lappen, hvilken på två dagar icke gjort något ordentligt mål. Vid dagningen såg man honom liggande invid grytan, utan att deri syntes något annat än en benhög; ty köttet jemte minst $\frac{1}{4}$ kanna flott och 1 à $1\frac{1}{2}$ kanna köttspad hade han förtärt. Klockan vid pass 5 hade han lagt sig och sof hela dagen samt följande natt, då han omsider morgonen derpå tyckte sig vara så pass uthvilad, att han begaf sig hemåt i godt väder. Då renarne nu ändå måste vada i den djupa snön, skidade han förut och ledde dem efter sig samt syntes ännu, långt efter sin afresa, på träsket,

än sträfvande framåt med sina renar, än åter sittande på snön i hvila.

På en sådan färd skulle man ovilkorligen förlora sin helsa, eller kanske frysa i hjäl, om man icke hade en efter orten och klimatet lämpad klädebonad. Till en sådan hör:

1:o *Kallokak* (Lappskor) af renens hufvudskinn, med håret utåt, uti hvilka i stället för strumpor nyttjas hö, tillagadt enkom för detta ändamål, af Lappskogräset (*Carex vesicaria*). Detta gräs samlas om sommarn, vanligen i början af Augusti, bindes i knippor och torkas samt bultas sedan med en klubba tills det sönderfaller i fina trådar, som hampa eller lin. Sålunda beredt förvaras det till vinterförråd i större knippor och stoppas i skorna med sådan omsorg, att det omger hela foten ända till vaden, såväl som en strumpa. — Med ett eller par pud sådant hö tillhandlar sig den fattiga Fiskarlappen af den renrika Fjellappen vanligen en slagtren. Detta är ock i skon ofelbart varmare än flera par strumpor, och om det torkas en gång i dygnet, hvilket vanligen sker för eldbrasan, kan samma hö begagnas i 8 dagars tid, hvarefter nytt påömsas. Skoskaftet, som går ungefär ett qvarter upp på smalbenet, slås tillsammans med två alnars långa band af ullgarn *vurddagak*, af Finnarna kallade *paulat*, hvilka lindas flera hvarf

kring benet så tätt och hårdt, att icke snö kan tränga sig genom.

2:o Yttre-byxor (*puwsakak*) af skinn eller beglingar, ludna till halfva lårbenet, och derifrån uppåt af beredt renskinn. De äro varma och nästan vattentäta.

3:o Under-byxor (*kagges puwsakak*) af vadmal.

4:o En renskinns pels eller Lappmudd (*peska muodda*), med ett snöre väl om halsen sammandragen, att ingen snö kan tränga sig in. Den liknar till formen en skjorta och går icke stort nedom knäna, emedan den i sådant fall vore allt för obeqväm, då man ofta måste vada i djup snö. Denna dras öfver hufvudet på de vanliga kläderna, men Lapparne nyttja derunder endast en fårskinns pels med håret inåt kroppen i stället för skjorta. Om sommarn går man med en vadmals kolt, och i regnig eller kylig väderlek dras derpå *muodda*, det är en sådan renskinns pels, ifrån hvilken håret redan bortlossnat.

5:o En björnskinnskrage (*siebennawte*), hvar till Lapparne använda $\frac{1}{3}$ af en fullvuxen björnhud, så att af hufvudet och nacken till halfva ryggen fås en krage, af bakdelen en annan och af benen den tredje. — Deruti är ett aflångt hål, så stort, att hufvudet väl rymmer derigenom. Kragen ligger tätt på halsen, betäcker nacken, axlarna och bröstet, håller dem

varma och torra, samt tjenar till prydnad. Den begagnas likväl aldrig af qvinnorna, utan nyttja de i dess ställe, särdeles på resor, i köld eller oväder en vadmals krage, liknande en vanlig regnkappa, dock ej gjord att fastknäppas, utan ihopsydd och, som den förstnämnde, försedd med snören, för att bindas om lifvet och under haken.

Mössan, som liknar en Rysk bondmössa, (Enare Lapparne begagna en kalott med en knapp i kullen), är invändigt fordrad med skinn samt vanligen öfverklädd med kläde och bred skinnbräm. Olik är dock qvinnornas mössa, konisk till formen, af grönt, rödt eller blått kläde, med insydd trädknapp på spetsen, och utsirad med hvarjehanda granlåter, samt under kyrkomöten omlindad med en prälande siden eller bomulls halsduk, då en annan duk af siden eller kattun betäcker halsen. Utanpå mössan nyttjas på resor ett slags foderal, eller yttre mössa, som liknar en tvärs öfver afskuren kon, utur hvars ända endast snibben af den elegantare mössan höjer sig. Den mindre prydliga betäcker hela ansigtet, så när som på ögon, näsa och mun, går öfver öfra kanten af den lösa kragen som betäcker axlarna och halsen, samt skyddar dem sålunda mot den kalla luftens och ovädrets åverkan. Om lifvet bäres af bägge könen ett läder eller ylle bälte, som är af tre eller fyra

tums bredd och fästes ihop med ögla, så att kläderna blifva hårdt ihopsnörda; dermed uppfästa karlarne sin pels så högt, att de, när de nödgas stiga upp från ahkion, hafva bättre att vada i snön och få tillräckligt rum i barmen för hvarjehanda, i synnerhet på resor behöfliga effecter, såsom tobaks anstalter, ett stycke rep, hvarmed de på otroligt afstånd kasta fast en ren, bränvins flaskan, i synnerhet om deri finnes något, renost, m. m. Hufvudsakligaste skilnaden mellan mans- och qvinnoklädnaden består alltså i detta uppfästade af kläderne, i ofvannämnde hufvudbonad, samt deri, att qvinnor ofta med häktor, dels af sämre metall och dels af silfver, under hakan tillsluta sitt öfverplagg, då karlarne ihopsnöra det med band. Till luxen hör äfven att bältet hos de yngre någon gång kan vara beprydt med tenn- stål- eller silfverplåtar, med söljor eller knappar af qvadrat tums storlek så tätt att de nästan vidröra hvarandra. Dylka metallprydnader ägas likväl endast af de rika och gifvas vanligen till brudgåfvor, ehuru de likväl sällan nyttjas sedan af de gifta, utan sparas åt barnen, eller, om fattigdomen tillstött, försäljas.

Sommar-klädseln i hvardagslag skiljer sig föga ifrån denna genom annat, än att skorna då äro af smorläder och vattentäta, samt att öfver och underklädnaden är af vadmal. Stun-

dom nyttjas ock till öfverklädnad en pels, af hvilken häret redan bortfallit. Är den litet smord med tran eller fiskflott, så mycket bättre då i regnväder. Helgedags drägten göres helst af färgadt vadmal, eller kläde af röd, blå eller grön färg; de äldre och fattigare bruka dock grått eller hvitt hemväfvet vadmal. På denna äro uppslagen alltid af annan färg än sjelfva kavajen. Dessa och i synnerhet kragen äro utsydde med tenn-silfver- eller ylletråd och klädningsfällan omges af en några finger bred klädslit af prålande färg. Uti bältet hänga, särdeles hos qvinnorna, hvarjehanda såväl behöfliga som onyttiga prydnader och skrammeldon, såsom en mindre knif med metallskaft, några större messingsringar, en nåldosa, en sax, en messings nyckel, m. m.; men karlarne bära en stor knif, hvilken på resor gör tjenst både som knif och yxa till mindre behof, och har en karl någongång fångat en björn, hänger dess tand alltid vid bältet bak på ryggen.

Sedan jag, enligt med Enareboerne träffad öfverenskommelse, infunnit mig till Påskhelgen i Enare, der då endast Enare allmogen enhälligt var församlad, dröjde jag der blott öfver Långfredagen och Påskhelgen, då jag om Lördagen besökte begravningsplatsen, hvilken ligger på en holme i Enare träsk, något öfver en mil ifrån kyrkan, samt jordfäste de

der redan förut bisatte liken. Fordom har begravningsplatsen varit nära kyrkan, men liken voro ej der fredade för björnar, hvarföre den flyttades till förstnämnde ställe. Tisdagen, middagstiden, begaf jag mig på resan till Utsjoki och var på min färd icke mindre lycklig, än att jag i det härligaste vårväder och med godt vägalag Onsdags aftonen framkom till hemmet. Renbetet var förträffligt, och de om våren redan svaga renarne behöfde icke det ringaste anstränga sig för att uppgräfva födan, utan blott äta af den yfviga mossa, som stack fram under det tunna snölagret, hvilket redan på slätterna hade brokig yta, ty icke allenast hvarje tufva, utan ock de små moss-stånden visade sig, liksom glada undanskjutande snötäcket och helsande vårsolen.

Till den 29 April var det sista mötet beramadt, före Lapparnes afresa till Ishafvets kuster. Jag var fattig på mjöl, salt hade jag alldeles icke, och att om sommaren få sådant från Norrige, medförde dubbel kostnad och många andra svårigheter. Det hade dessutom varit dåligt exempel för Lapparne, att använda den bråda arbetstiden om sommarn till sådant arbete, som bör ske den lediga vintertiden. Det var således nu ingen tid att försumma, för att anskaffa dessa förnödenheter. Renar måste derföre nu hos den samlade menigheten beställas och denna requisition medför-

de inga svårigheter, ty två Renlappar med sina hjordar lågo alldeles nära kyrkan. För att före sommarn komma till Norrige, gällde det att resa genast. Jag kom öfverens med en rik och beskedlig Lappman, Nils Olofsson Peski, att han med sex renar skulle skjutsa mig till Vadsö. Sjelf hade han icke tid dertill utan lejde en duglig Fiskarlapppe, Olof Michelsson Norgan, hvilken för sitt besvär skulle erhålla en slagtren af Peski, åt hvilken jag betalte en Riksdaler Riksgälds för hvarje ren, således sex Riksdaler samma mynt, mot det att Peski bestod körredskap och ahkior, och hade jag icke vidare bekymmer, än lasta mina foror och sätta mig i pulken. Den 1 Maj, tidigt om morgonen, begåfvo vi oss åstad, förköraren främst, med tre renar och ahkior i släptåg, samt en reserv ren, och jag och min dräng Tuisko efterst. Isföret var godt, och blott på få ställen måste vi för forsar taga land, då en och annan bar fläck var oss hinderlig, men lemnade så mycket bättre bete för våra redan så sent på våren utmårade renar. Vi stådnade också icke förr än efter två mils färd i Vetsenjarga hos Klockaren Josef Pehrsson, hvilken, då han om Söndagen tog afsked af mig, bedt mig taga in hos sig, samt nu hade för min räkning anrättat den skönaste måltid, man å orten kan vänta sig, bestående af tungan af en nyss slagtd

ren, några mærgben och kött samt ett fat hjortron. Detta allt serverades på följande vis. Först frambars rentungan af husvärden på en tenntallrik, som placerades på en liten kista. Jag satt på en dylik, men måste någon gång stiga upp, ty den innehöll huscts saltförråd och annat som för tillfället var behöfligt. Mærgbenen uppradades uti ett trädfat, svartnadt af rök; detta rymdes icke på kistan, utan nedlades i min famn; hjortronfatet åter ställdes på en alnshög stubbe af 7 à 8 tums diameter. Så långt var allt godt och väl; men den angenäma lukten af min spis hade inlockat tvenne hundar. Dessa fördrogo ej hvarandras närvaro vid anrättningarne, utan råkade i slagsmål, och förrän värden hann visa sin husbonda myndighet var stubben kullstött, och de sköna hjortronen lågo på golfvet, som aldrig blifvit skuradt, ehuru stugan var minst jemnårig med mig. En annan värdinna hade säkert blifvit förlägen, om hennes desert fått ett sådant öde, men den åldriga Klockarmor lätt det icke bekomma sig, utan framhemtade snart fatet ännu mera rågadt, och för att ett dylikt fall ej mera skulle inträffa satte hon sig på sina fötter framför mig och höll i fatet. Jag tyckte icke om hennes belägenhet, utan ville skona den artiga husmodren ifrån den besvärande ställningen och lastade på mina knän äfven detta fat.

Josef Pehrssons årslön, som Klockare, var ungefär tre Riksdaler Riksgälds, och likvist skänkte han hvart år till kyrkan $\frac{1}{3}$ Specie R:dr, närmare halfva årslönen, och ingen utlyst gudstjenst försummade han under hela min embetstid i Utsjoki.

Efter sålunda försiggången måltid tillryggalade vi andra två mil till Kewnesåjvve, der vi hos Isaak Johansson Guttorn åter betade våra renar. Äfven här hade man gjort anstalt till min mottagning, sålunda att man utbredt en renhud i högsätet af rummet, som var en vanlig torfkoja, och på den ställt en liten kista, som utgjorde stol för mig; de öfriga suto på marken; men ehuru kistan icke var högre än ungefär 6 à 7 tum, hindrade dess höjd mig dock att sitta rak, och jag tog en beqvämare ställning på renhuden. Husbonden, som mött oss redan på vägen utanför kojans, och förde våra renar på bete, inträdde nu och frågade om han fick anrätta åt mig måltid; men då jag vägrade äta, trakterades jag med Tana elfs kristallklara vatten. Klockan emellan 5 och 6 anlände jag till den första norska byn, Polmak. Den beboddes af 15 à 16 hushåll, alla Finnar, hvilka härstamma från en Peski Heikka, d. ä. Henrik Peski, som af fruktan för krigsväsendet år 1740 hitflyttat ifrån Muonioniska by i Öfver-Torneå Socken med sina tre söner och härstädes satt

sig ned. Stället utgöres af ett näs, formeradt af Palmakjok, hvilken här löper ut till Tana elf, och är den hörigaste fläck derinvid, hvarföre Henrik Peski genast förenade boskapsskötseln med fiskfänge. Efter gubbens död stadnade endast tvänne söner här, och den tredje bosatte sig $\frac{1}{2}$ mil uppåt elfven, vid Njorkan, ett fiskeläge inom Utsjoki Socken, nu bebodt af fem hushåll, hvilka äro hans efterkommande; och ehuru hans söner och sonasöner merendels gift sig med Lappsor och bländningar af Finnar och Lappar, hafva de bibehållit Finska språket, och fastän undervisningen i by- och skriftskolor m. m. sker på Danska, läsa de alltid i sina hus Finska postillor, psalm- och evangelii böcker, samt iakttaga mera Finska, än Lappska eller Norska plägseder. Dock är klädedrägten den Lappska. Vi togo in hos en Henrik Eriksson, hvilken bebodde en stuga, som var större än vanliga å orten, och upptimrad i Karasjok, derifrån husbonden tillhandlat sig den för 20 våg mjöl, för hvilket pris den äfven af säljaren blifvit flodtiden hit nerflottad 18 mil efter vattudraget. Här såg jag den första rappade spisel, men äfven den var af gråsten; och ehuru den icke rökte in, voro likväl rummets väggar nästan becksvarta. Orsaken dertill var icke allenast att framför spiseln fanns en ugn, hvilken rökt in, men äfven att i huset voro flera qvinsper-

soner, hvilka voro snälla och flitiga sömmerkor och hade bränt mycket tran i sina lampor. Äfven nu, ehuru det icke var mörkt ute, stodo redan tvänne väldiga tranlampor upptända, framför hvilka syddes, ty aftonen var mulen och de två genomrökta fenstren, hvilkas rutor voro dels af glas dels af näfver, hade endast $\frac{1}{2}$ alns höjd och bredd. Det var dock bästa rummet, jag sett någon bonde hafva, sedan jag lemnat Sodankylä. Husvärden var nyss hemkommen från Varangerfjorden, der tvenne af hans söner drifvit lyckligt fiske, och hade hemsläpat med sina två stora oxar, hvilka jemte sex mjölkande kor och en mängd får af honom underhöllos, tvenne väldiga lass torskhuftuden, hvilka der icke emottagas af köpmän, utan begagnas af inbyggarene för boskapen, som icke allenast dricker spadet eller vattnet, uti hvilket de blifvit kokta, och derigenom gifva ymnigare och mäktigare mjölk, utan äfven söndertugga och äta sjelfva köttet och benen. Många färska torskar och en flundra af species *hippoglossus* funnos på lasset. Af den sistnämnda fiskarten hade jag än icke sett vidare än några mindre exemplar, vanliga i Östersjön; och då jag nu med uppmärksamhet betraktade denna fisk och undersökte till hvilket species den kunde hänföras, tyckte gubben illa vara, att han icke lagt något deraf i grytan för min räkning, ty äfven Lap-

parne anse den för vida bättre än torrsken, och är den näst laxen den dyraste fisk i Finmarken. Den såsom det sades 16 kannor dräktiga grytan, fylld med den aptitligaste torsk, kokade redan i full fart å spiseln, och i den äfven min del och Krono-Länsmannen Högmans, hvilken med sin dotter reste till handelsplatsen, för att uppköpa mjöl, salt, m. m. Men inga förevändningar hulpo, utan en liten gryta ställdes på hällen bredvid den större, uti hvilken koktes för min räkning det bästa stycket af flundran, ty jag var Hurrikas, så kallade värden mig, d. ä. en sådan som första gången besökte hans hus. Det var, tyckte han, en heder för honom att traktera mig med någon *hervas ruoka* (rar mat). Begge grytorna skummade han med omsorg, medan kvinnorna suto kringspidda i rummet och sydde å orten användbara skoplagg och gångkläder, derpå öste han upp fisken i ett af rök svartnadt dock med omsorg rentvättadt trädfat, och lefvern, som han kokt i en särskild liten panna, i ett annat fat. Af lefvern voro endast små bitar kvar, ty det mesta var upsmält till tran eller flott, som skulle nyttjas som sås. Högman, som ehuru så godt som infödd Lappe icke kunde förtära denna tran-sås, hade utan världens mistycke fogat anstalt om litet smörsås. Många i Finmarken infödde ståndspersoner skola icke ens tåla lukten

af sådan lefver- eller transås vid sitt bord, men mig smakade den icke särdeles vedervärdig, ehuru jag måste tillstå att, om lefvern är gammal och härsk, den har vidrig smak och än vidrigare lukt. Åt mig och Högman var seryeradt på bänken under fenstret. Hvardera fingo vi en liten kista till stol; men Högmans dotter, som var uppfostrad till Lappska, spisade jemte min dräng Tuisko på en kista nära dörren, sittande på golfvet. Resten af fisken stod under vår måltid på sakta eld, och först sedan vi slutat vårt mål, begynte värdsfolket sin qvällsvard. Alla satte sig omkring grytan, som stod på en upphöjning, somliga på sina kistor, ty hvarje person ägde en sådan i rummet, någon på spiselhällen, och andra på golfvet. Husbonden lade sina händer i kors, de öfrige följde hans föresyn, och man läste troligen alla bordsböner som finnas i finska abcboken, ty ceremonien var icke korrt samt skedde med mycken andakt. Efter slutad måltid lästes på lika sätt. Henrik Eriksson ägde äfven en annan stuga den han upplåtit åt en här privilegierad köpman, Kolderup, hvilken nu icke var hemma. Denna stuga hade han gerna uppvärmt för min räkning, men det föregafs af Kolderups upppasserska att nyckeln förkommit, säkert emedan hon endast åt sin herres bekanta fick under hans frånvaro upplåta rummet. Tre sängar eller

egentligen lafvar funnos i rummet. På en bäddades åt mig med hö. En ny kavaj till hufvudkudde, en ännu icke begagnad renhud och likaså en ännu obegagnad fårskinns fäll utgjorde sängkläderne. Åt Högman hade man tillredt bädd på sängstället midt emot mitt. Så snart allt var färdigt önskade samtliga gårdsfolket oss en god natt och begåfvo sig att sofva i sina grännars stugor, på det vi skulle blifva obesvärade. Husbonden hade hos oss anhållit om enderas fickur, för att veta om morgonen elda rummet på af oss bestämd timme. Men icke nog dermed, att han infann sig bestämdt på klockslaget; ännu mera öfverraskade han mig, då han framställde en väldig och renskurad kaffepanna med grädda och socker på en kista, samt anmodade Högman att servera. Sedan fick jag höra, att han åstadkommit denna anrättning genom sin syster, som var uppasserska hos Kolderup. Vår bestämmelse var att denna dag hinna till Mårtensnäs Köping, dit man räknade $4\frac{1}{2}$ Norska mil, men hvilka jag sedermera tyckt motsvara de 6 milen mellan Utsjoki och Polmak. Efter intaget kaffe reste vi genast, och hade på Tana elf, den vi passerade, endast 1 mil godt före, hvarefter vi vid Gollevarre (Guldberget) veko åt höger och passerade det såkallade Warangerfjellet, en två mil bred landtunga, mellan Tana elf och Warangerfjorden.

Å Warangerfjellet rastade vi par gånger, för att låta våra renar beta, samt kommo till Waranger botten först mot aftonen. Här fanns ingen stuga, utan endast den uslaste koja man kan tänka sig, som likväl beboddes af en Finne Hans Aikioniemi, hvilken ifrån Sodankylä hitflyttat med flere barn, utan ringaste lifsbergning, ty det lilla han ägt hade åtgått till flyttningkostnad på 50 mils väg. Några år derefter fann jag likväl denne man i någorlunda välstånd. Så tacksamma äro ishafvets våldsamma vågor mot den, som på dem anstränger sina krafter och äfventyrar sitt lif. Ingen kunde stå i kojans, utan i krypande ställning måste man här röra sig. Några får och kalfvar gingo lösa inne, och röken ur den på golfvet brinnande elden gick icke väl ut från hålet i taket. Det var likväl det första ställe, der menniskor bo, bortom Polmak. För det ännu något behjelpiga renbetet ville Lapparne stanna här öfver natten, och Högman instämde med dem. Hvad var att göra? Att qväljas här hela natten tyckte jag öfvergå mitt tålamod, hvarföre jag beslöt att ligga ute. Knappt hade jag tagit detta beslut, förrän aftonkylan skärpte till, och skarpare trodde man kölden blifva mot natten. Jag kastade mig i högra vrån af kåtan på riset, som i 8 å 10 tums tjockt lager betäckte marken, och hvars löf under loppet af vintern utgjort förnämsta

födan för de inne boende fåren. Den förrutnelse, riset redan antagit, afhöll jordkylan. Litet rep lånades af vårt sällskap, för att fastbinda kalfven, men fåren gingo lösa. Stället, jag innehade, var likväl det förnämsta i rummet. Husbonden ursäktade sig och sade sig vara så utfattig, att han icke hade en sådan renhud som han kunde lägga under mig. Sitta kunde jag icke för röken, mindre ligga länge på samma sida, emedan björkriset, som var under mig, utgjordes till en del af tums tjocka qvistar af dvärgbjörkar. Jag lät nu som bäst min rygg pröfva obehaget af den hårda bädden och hade fallit i halfslummer, då ett af fåren gått bakom mitt hufvud och profanerat mitt eljest nog smutsiga ansigte. Klockan var än icke stort öfver 8, och $1\frac{1}{2}$ mil återstodo till Mårtensnäs. Jag gjorde mig samma begrepp om köpingar, som om småstäder, att der funnos flere hus och att i hvarje köping fanns ett gästgifveri; men sedermera kom jag under fund dermed att Köpmän sjelfve voro Gästgifvare, och att de öfrige bodde merendels i små torfkojor, hvilket äfven vid Mårtensnäs var fallet med alla, utom den å handelsplatsen nödiga snickaren eller tunnbindaren. I min otålighet förmådde jag min skjutskarl att med mig begifva sig på resan, för att finna bättre nattläger. Snart var han resfärdig, och mot aftonen blefvo renarne raska;

men resan gick i alla fall trögt, ty utom det att hafsstranden lutade åt höger och man derföre nästan hela vägen måste sitta vriden åt vänster, hvarigenom sidan domnade och tiden blef lång, var man äfven, för att icke vid branta ställen äfventyra att nedrulla i hafvet, tvungen att klifva upp på berget, och mycket af tiden förlorades derigenom. Dessutom stötte vi här redan på större bara fläckar, isynnerhet då jag hade en förkörare som icke var alldeles väl kännare af lokalen. Äfven på denna orten kör man icke efter någon viss väg, utan en här en annan der, blott man, liksom på sjön, der man noga måste taga sig till vara för klippor och grund, har en säker kurs, för att icke nedstörta i fjellets brådjud och afgrunder. Det var redan något sent då jag passerade Nesseby eller Unjarga kyrka, ungefär på halfva vägen. Hafvet begynte nu att gifva den vidrigaste lukt man kan tänka sig. Väl hade jag hört om hafs-lukt, men aldrig hade jag föreställt mig den så vidrig och ruttan. Något sömnig och trött hade jag tillika af den nedgående solen och de azurfärgade molnen blifvit nästan bländad, så att jag, då jag halfslumrande uppslog mina ögon, ansåg de torfhus och kojor, hvilka vi förbiforo, för gödselhögar och drömde mig komma till odlade nejder och ett kultiveradt land. Blott halft vaken och seende hade jag

förgätit, att endast klippor och skär omgäfvom mig under mer än 70° polhöjd, och i stället för att jag i de bättre af kojorna kunnat söka och få ett bergligt nattqvarter, undvek jag dem och bad ofta min skjutskarl aflägsna sig ifrån dem. Ännu hade folket icke laggt sig då vi passerade Bergby, der Länsman bodde. Skjutskarlen sade honom heta Tode Nilssen. Dennes qvickhet och skicklighet som Länsman hade jag hört omtalas och hade gerna velat sofva hos honom om icke skjutskarlen invändt, att der icke fanns något renbete. Jag steg likväl upp från pulken och ville göra min visit hos den för sin qvickhet, skicklighet och rättvisa beryktade mannen. Men huru flat blef jag icke, då skjutskarlen sade, att han bodde just i en sådan af mig förment spillningshög, och pekade på torfhögen. Jag hade svårt att tro att min alfvarsamma skjutskarl ville drifva gäck med mig och förifrade mig icke, ty jag hade sett hvarjehanda egenheter i vår Lappmark. Också fann jag snart hans utsago bekräftad genom varelsor, som den ena efter den andra utkommo ur dessa högar. De voro svarta som sot, utan skor och utan annat ringaste plagg, än gamla söndriga skinnpelssar, ifrån hvilka håret var alldcles afnött och bortfallet och åt hvilka tran och sot gifvit en ful smutsblandad kimröks färg. Somliga hade ena armen i sin barm, andra begge, liksom

de bättre behöfde värmas, än de nakna fötterna, och derigenom blottades det sotiga bröstet ännu mera. Deras utseende kunde verkligen väcka hos en uttröttad, halfslumrande människa de vidrigaste känslor. Sedan de på några alnars afstånd skådat mig an med vidöpna ögon, utan att svara ett ord på mina frågor, dem de icke förstodo, och uppväckt hos mig fruktan och vedervilja, aflägsnade de sig och gingo till min skjutskarl, den de ordentligt på Lappska sättet påhälsade och begynte samtala med. En liten gammal gubbe, än sotigare och svartare än de andra, afbröt snart mina reflexioner öfver denna syn; ty så snart han på bemäldt sätt helsat på min skjutskarl och frågat hvem jag var, närmade han sig till mig med orden: "God qväll Prest! Jag hör du är Aresby Presten: välkommen hit! Jag är Thode Nilssen, Länsman i Varanger." Han gjorde en verkelig affär af denna sin befattning, ty när en tillförordnad Sörenskrifver M. för några år sedan här förrättade vanligt häradsting, och utropade medan allmänna målen förhades: "Thode Nilssen, är han här?" steg denne, som stått bland allmogen, fram till tingsbordet och sade: "Hvad befaller Herr Interims-vicarierande-mellertids Foged och Sörenskrifver? Jag heter Thode Nilssen och är verkelig Länsman i Varanger." — "Äro några oäkta barn här framfödde sedan sista ting?"

frågade tjenstförrättande Foged och Sörenskrifver vidare: "Mig vetterligt inga andra, än pigan Märta Pehrsdotters barn, som Herr Interims etc. Foged och Sörenskrifver under loppet af sista ting säges blifvit verkelig fader åt." Jag visste förut att han icke tålte höra sig nämnas vid namn, utan ville heta Länsman, hvarföre jag kallade honom så. Han blef mig derigenom mycket bevågen och gaf mig rätt artiga beskrifningar om orten, fiskerierne m. m. Han drog ut sin hand ur den svarta hårslitna skinnpelsen, som var lika sotig som kroppen, bildade med pek fingret och tummen ett V, med en pipnubb utan skaft i vinkeln, samt begynte, pekande på Kyrkan, att demonstrera dess anläggning och folkets lyckliga tillstånd under en mild öfverhet och vis Konung, som håller religion och lagar i helgd, hvaraf följer välsignelse till vatten och land. "Se der," sade han pekande på ett hvalfiskskråf, "har denna by haft en inkomst af 1000 våg mjöl." Jag hastade att bese detta, gubben följde efter. Allt det dugliga var borttaget, och endast förrutnelse och hufvudskråfvet var kvar. Jag hade gerna stigit derpå, ty här fanns ännu en stege kvar, men lukten var så vedervärdig, att jag måste skynda mig derifrån. Skråfvets höjd lär varit inemot fyra alnar. Efter återkomsten bad Thode Nilsen mig stiga in i gammen, så kallas sådane

trofhus. Först hade jag möda att tränga mig inom förstugan, då dörren, som icke hade vertikal utan lutande ställning, slog till på min fot och höll mig en stund fången. Der var alldeles mörkt, och jag stötte mitt hufvud i en ås under taket, så att jag nära ropat till. Då räckte Thode Nilssen mig sin hand och ledde mig genom ingången, som liknade ett mörkt hvalf af 10 à 11 kvarters höjd, till sin kåta, hvarest man brännt torf och der det var varmt nog. Men hafslukten, i förening med stanken i rummet af rutten fisk m. m., qväljde mig och förmådde mig att icke låta afspänna mina renar, utan efter ett litet samtal fortsätta resan. Så anlände jag något efter midnatten till Mårtensnäs by, der jag för min skjutskarl föregifvit mig ärna taga nattläger, för att icke uppväcka herrskapet i köpingen. Till min förvåning fann jag icke heller här vidare än fem torfkojor. Köpingen, som kunde ligga parhundra famnar härifrån, syntes redan. Jag lät köra dit och fann der, utom en karaktersbyggning, som beboddes af köpman Nordvi's hyggliga familj, en liten stuga, der Bökern eller Tunnbindaren bodde. Hos honom tog jag in. Han hette Smitt och var hemma från Köpenhamn, samt till att vara tjenare ganska hygglig. Han tyckte det vara högst olämpligt, att jag skulle taga nattkvarter i hans usla koja, och ville skicka sin dot-

ter att bulta på herrskapets förstugudörr. Då jag förekom sådant, sade han: "Herren måtte aldrig varit i Finnmarken; här har man icke afseende på, om man kommer natt eller dag, utan är alltid lika välkommen." Smitt var gammal och sjuklig samt erbjöd mig sin säng, den enda som fanns i rummet; men jag föredrog att så klädd jag var kasta mig å en på golfvet utbredd bastmatta, och i detta tillstånd blef jag klockan sex om morgonen uppväckt af Köpman Nordvi, hvilken alfvarsamt tilltalte Smitt, som icke gjort allarm samt uppväckt husfolket. Den artighet, hvarmed Nordvi och hans son bemötte mig, kom mig snart att glömma föregående nattens mödor och besvär. Jag fördes i ett rent och väl möbleradt rum, sannerligen ett sådant jag aldrig trott mig komma att finna under dessa skyhöga klippor, der hvarken träd, gräs eller jord betäcker feltspaten, graniten och kvartsen, ja, der den bästa vegetation finnes å sumpiga ställen och består af måssa eller några fot djup måssjord ofvan graniten. Här fick jag, som jag tyckte, andas ren och frisk luft. Nordvi, som visste att jag var en Finländare, eller som kanske af min skjutskarl blifvit underrättad om att jag varit generad af atmosfären, frågte mig snart om icke hafslukten besvärat mig. I anledning häraf nämnde han om en min företrädare i tjensten, som,

emedan han icke uthärdade denna lukt, här måste återvända från en tillämnad resa till Vadsö. Min värd skrattade hjertligt åt pastorns otur, men beklagade honom tillika; ty han hade accorderat sitt skjutsfolk endast hit och skulle resa härifrån med båt till Vadsö, samt hade beställt en annan Lappe, hvilken efter åtta dagar med renar skulle afhemta honom från Mårtensnäs. Nu tvang hafslukten honom att efter två dagar förfoga sig hemåt, först till fots till Polmak, och derifrån åkande med en dragoxe efter Tana elf. Oxen begagnas väl af folket vid sjökusten och Tana elf till körslor; men det är icke vanligt att en frisk menniska sätter sig att åka efter honom. Så mycket mera förvånande var det för Lapparne att se sin prest så antågande. Efter dylika öden på sin resa vågade han sig icke mera till Finmarken, oaktad en tioårig vistelse i Utsjoki. Hafslukten är likväl icke alla tider lika, och efter några dagars vistelse vid dessa kuster vänjer man sig dervid någorlunda, ehuru man knappt kan tro annat, än att luften vore förpestad. — Trakteringen hos Nordvi var följande: först serverades kaffe, hvaraf jag, utfrusen efter att hafva legat på golfvet hos Smitt, förtärde min väldiga portion. Klockan mellan 8 och 9 frambars en väl besörd tarllig frukost med vin, dock utan den i Finland och Sverige vanliga ap-

tits supen. Strax efter frukosten serverades thé. Köpingen var försedd med nödvändighets artiklar för Lappallmogen och ortens ståndspersoner; till och med renmåssa kunde fås, hvilket Köpmänerne, som tillika äro Gästgifvare, bruka om hösten förskaffa sig för resandes behof. Den lås dock icke inom egna landamären, utan hemtas ifrån Ryska sidan eller det såkallade foelles-districtet. Saltet hade likväl, i anscende till mycken åtgång, för tillfället blifvit slut, hvarföre jag icke kunde återvända härifrån. Jag använde dagen att återhemta mig efter resans besvärligheter, samt afreste, också för att begagna mig af nattfrosten, först klockan 8 om aftonen, sedan renarne af den goda renmossan förtärt för en Speciedaler. Härifrån räknades icke mera än två och en half Norska mil till Vadsö, hvilken väg vi lätt kunnat på denna natt tillryggalägga om det såsom vi väntade frusit till; men ehuru vädret vid afresan var klart, gick solen bakom moln, och under natten inföll tö och regn. Jag måste, med all min stora vedervilja för de luktande torfkojorna, häldre än att blifva våt, efter en mils färd taga in i en sådan, der jag låg rätt godt långt in på följande dag. Jag har också sedan ofta funnit mig glad att efter besvärliga Lappfärder komma in i dylika. De likna fullkomligt fiskarkojorne vid Tana elf, men Varan-

gerfolket är mycket osnyggare och nästan det osnyggaste af alla Lappar. Likväl fann jag der trefnad, emighet och tacksamhet för den välsignelse den allgode sände till deras hyddor. — Vädret fortfor att vara blidt och förköraren ville ogerna på resan, ty snön bröt igenom ända till marken, och i dälderna gick vattnet ända till knäna, hvarigenom resans besvärlighet i märkelig mån ökades. Det såg verkeligen otroligt ut att kunna färdas, men framåt gick det likväl. Snart kommo fiskare till lands, hufvudsakligast med torsk. Här såg jag den första egentliga helgeflundran (*Pleuronectes Hippoglossus*), hvilken af två raska fiskare drogs i land, ehuru hon sades väga sina 12 à 15 våg, d. ä. 864 à 1080 Danska marker. Fisken liknade en vanlig flundra, på ryggen svartaktig, utan fläckar, och på undre sidan alldeles hvit. Ögonen voro på högra sidan. Så snart fiskarn, då han upptar sin linna eller andra redskap, märker att han har en helgeflundra fångad, skyndar han, så fort han kan, att uppdraga den; men håller fisken hårdt emot, ger han efter och fortfar dermed en stund, tills den trött och kraftlös kan dragas nära båten. Då hugger han den med ett krokigt jern af fingers tjocklek, böjdt i form af en åkerskära, i nacken, hvarpå ofta två à tre karlar, medelst en i båtkanten anbragt trissa, hvälfva den in i båten. Också brukar

man fånga helgefslundran med handsnöre eller vanlig metkrok, då man ställer sig att meta å sandiga ställen, der hon bäst anträffas. Denna i mina ögon kolossala fisk, (ty ännu hade jag icke sett några andra hafsunder), hade det välsmakligaste och finaste kött. Under det måltiden anrättades, hade jag tillfälle att besöka fiskarbåtarna, hvilka landade, de flesta fullastade med torsk. En och annan råcka och hornsimpa melföljde, hvilka såsom oanvändbara kastades på stranden. En båt medförde i släptåg en haj, den de på bruten Danska kallade håkåring, i stället för håskjering. Fisken skars upp och endast lefvern användes, hvilken lagd i en tunna fyllde den med råga och troddes lemna $\frac{7}{8}$ tunna blank tran, som skattades till ett värde af minst tio Spd:r. Hajen rifvet sig vanligen lös ifrån långrefven och för stundom med sig hela stycken deraf, men fångas likväl någon gång med ny stark ref och grofva krokar. Torsk- och sajd-nät sönderrifver och förstör han när han vill åtkomma den i dem fastnande fisken; men någon gång händer det likväl att han intrasslar sig och betalar sin djerfhet med lifvet. Hajfisken har den rysligaste mun i proportion till kroppen, är det glupskaste djur man å orten känner och säges nedsvälja till och med en hel häst, som blifvit kastad i hafvet. Dess askgråa, mera svartaktiga hud, och runda,

svarta ögon gifva den ett vidrigt utscende. Det var flodtid då de vräkt denna voluminösa kropp i land vid vattenbrädden, och efter några timmar fann jag den högt opp på backen. Torsken rensades med omsorg till stockfisk; hufvuden och inelfvor kastades på stranden, då qvinnor och barn togo i förvar det bästa deraf, för att användas till boskapsfoder, och floden fick bortskölja resten till föda för hafvets gastar och rofdjur. Öfverhufvud hade fiskfänget denna vår varit godt. I hvarje båt voro fyra fiskare. Ett båtlag gjorde nu kalkyl öfver huru mycket fisk det fått sedan April månads början, och belopp det sig till ungefär 20 våg för dagen, således fem våg på hvar person, utom hvad som blifvit användt till dagligt bruk. De andra båtlagen hade fiskat ungefär lika. Men det ges många, särdeles de från Utsjoki, Enare och Sodankylä m. m. ditanlända fiskare, hvilka icke hafva råd att hålla egna fiskredskap och båt och icke heller äga rättighet att fiska i fjärden eller vid stränder utan i öppna sjön, hvarföre de förena sig med ortens innevånare, då de fiskande alltid få $\frac{2}{3}$ delar och för båten samt bragderna afräknas $\frac{1}{3}$. Således hade sådane fattige personer, hvilka icke hade bragder sjelfve, eller utväg till lämpelig utkomst hemma, redan i en månads tid dagligen förtjent $3\frac{1}{3}$ våg ren ränsad fisk, utom tran och det som blifvit

användt till föda. Anmärkas måste dock att den förmonligaste fisktiden just nu var inne, då man hade lodden (*Salmo arcticus*) till bete, hvarpå icke alltid finnes tillgång. Då denna fiskart icke tar land, användes i stället den såkallade hafsmetmasken (*Lumbricus marinus*), hvilken ebbtiden med en tregrenig gaffel eller grepe i ymnighet uppgräfvades på hafsstranden. Äfven på denne tar i synnerhet torsken bra nog; men då all fisk och särdeles torsken förföljer lodden, så är, der den icke finnes, i allmänhet mindre tillgång på större fisk. Skulle allmogens industri vara större, att de sjelfve af Ryssarne skulle förskrifva sig spiror och bräder, hvaraf de kunde inrätta lafvar, för att på dem torka sin fisk, och sålunda icke dagligen behöfva resa till köpingen, ofta på en à två mils afstånd, vore mycken tid, i synnerhet den goda fisktiden, vunnen; men fisken föryttras nu, allt efter som den fångas, till köpmannen mot mjöl och andra artiklar; ty af penningar fås vanligen endast så mycket, som behöfs till utlagor och andra mindre, dock nödiga utgifter. Denna gång utbyttes fyra våg fisk mot en våg mjöl, som nu i penningevärde beräknades till en Specied:r. Tran, som ficks ur fisklefvorn, beräknades till en tredjedel af fiskens värde. Alltså hade hvarje fiskare i denna by förtjent 1 Sp:dr 20 sk. Norskt mynt om dagen, söndagarne oberäknade.

Denna förtjenst anser den arbetande klassen hos oss för något oerhörd, och derföre flytta icke allenast löst folk, utan äfven bosatte bönder ifrån de nordligaste delarne af Uleåborgs län, för att om sommaren söka sin lycka på ishafvets böljor, hvarifrån den ena återvänder med förderfvad helsa, då den andra, efter 5 à 6 års sparsamt lefnadssätt, med sin förtjenst köper sig ett mindre eller större hemman å sin födelse ort, och under ett sorgfriare lif ofta upprepar beskrifningen om sina ungdoms bragder, faror och öden. En och annan finner äfven sin graf i norra oceanens vågor.

Min skjutsbonde hade nu gerna, i anseende till blida och tö, vändt om härifrån, eller ock gästat hos dessa sina fremmande landsmän, tills jag med båt hade gjort min resa till och ifrån Vadsö; men det var första gången jag var på utländsk botten, och jag förmodade honom att skjutsa mig fram.

Efter åtnjuten välvilja, för hvilken ingen betalning kunde påtrngas, utom för renmosan, som var något dyr, fortsattes resan till Vadsö, dit jag anlände först klockan 7 à 8 eft. m. Jag hade knappt hunnit hälsa på min vän, Köpman Esbensen, en bland Norriges rikaste karlar, och hvilken en gång besökt mig i Enare, förrän Herr Foged och Sörenskrifver Schjoldager, hvilken hos sig hade Vadsö herr-

societeten, bestående af Herr Esbensen, Pastor Daa och ett par Factorer, inviterade mig att deltaga i tömmandet af en något påbörjad, men ännu rykande punch-bål. "Välkommen Herr Pastor," ljöd det från allas mun. "De måtte slitit bra ondt att denna årstiden komma ned ifrån Aresby: måtte oss tillåtas att dränka minnet deraf i denna bål och proponera en skål för glömskan af fjällresors vidrigheter. Här är icke heller att tänka på andra nöjen än dem vi göra oss sjelfva. När våra få vänner samlas, göra vi tiden så angenäm vi kunna, och de äre ju våres granne, försmå då icke att deltaga i våre små nöjen efter dagens möda och arbete." Ena glaset efter det andra var redan tömdt och jag tyckte mig hafva druckit tillräckligt samt önskade hvila. "Nej, Herr Pastor," utlät sig alla, "en ny bål, och med det första glaset deraf en skål för den store Kejsaren af Ryssland, den de väl icke vägra att tömma i botten, lika litet som de, som en förliklig nabo, kunnen neka att tömma en skål för våres Konge Carl Johan och för det gamla Norrige." Jag hade icke träffat någon bildad man på inemot år och dag. Vid det munttra lifvet glömde jag trötthet och sömn och gjordes mig tiden så korrt, att jag knappt trodde mig varit två timmar i det glada laget, då morgonsolen ur Oceanen blickade in genom vårt fenster, och matbudet förde oss

ned. Den 5 Maj behöfdes till hvila, förutan ett par promenader, i sällskap med Foged och Pastor Daa, kring Vadsö by, der stränderne hvimlade af fiskare, hvilka ansade de härliga håfvorne, hvaraf de hade öfverflöd. Tidigt om Söndags morgonen den 6 infann sig en Nordman hos mig, med anhållan att jag skulle stå fadder för hans barn, och då alla andra ståndspersoner i orten hade lofvat göra honom den hedern, kunde icke heller jag, mente han, vägra. Jag biföll hans önskan, och blef af ortens ståndspersoner underrättad om hvad dervid var att iakttagas. Efter slutad Guds-tjenst, sedan ceremonien nästan på lika sätt som hos oss för sig gått, begynte klockaren en sång, liknande en glädtig marsch eller promenad, hvarunder alla faddrar, i den ordning de stått, gingo kring altaret, som i de Norska kyrkorne alltid står något från väggen, och lade derpå sin penning för presten; der-efter gick man förbi klockarbänken och lade äfven derpå sin skärf, hvarefter man satte sig i sin bänk, tills psalmen slutades. Begge de emottagande gjorde för hvar och en sin lilla bugning. En någorlunda bemedlad ansåg sig icke kunna skänka åt presten mindre än en Spd:r och åt klockaren en ost eller 24 sk.; hvaraf det heter: när det regnar på presten, dryper det på klockaren. Efter förrättadt dop fördes barnet af faddrarne till sina för-

äldrar. Äfven barnsängs hustrun skulle få sin Spd:r. På eftermiddagen voro alla samlade hos Prostinnan Deinboll, hvars man, sedan December månad, varit borta som Representant vid det Norska stortinget. Om måndagen skulle afresan ske, men en icke ringa opasslighet, med frossa, hvaraf jag besvärades, vissheten att icke träffa någon Lappe vid kyrkan, förrän om Pingstlördagen den 9 Juni, till hvilken högtid ett allmänt möte i Utsjoki var beramad, och de Norska grannarnes, isynnerhet Schjoldagers önskan, att jag skulle stadna qvar, åtminstone på några dagar, gjorde att jag afsände Lappen med mjöl, salt, o. a. hem, och stannade qvar för att i sällskap med Schjoldager hafva en beqvämare återresa. Denne skulle dock före afresan förrätta ett ting, och jag anmodades att följa med. Daa, Pastor i Karasjok, Kautokeino, Aiviovarre och Lebesby, samt Schjoldager och jag satte oss tidigt om morgonen i en såkallad åttrings båt, en farkost som roddes med åtta åror. Åtta raska Nordmän togo sina långsamma men kraftiga tag, årorne svigtade, båten ilade fram och vattnet fräste vid dess begge sidor. Vinden blåste sakta emot, men vi begagnade oss af tiden och kommo, förrän floden begynte, öfver halfva vägen, då vi likväl, medan floden var oss starkast emot, måste taga land och vänta i par timmar. Äfven

här, jag kommer icke ihåg namnet på byn, hade fiskefånget varit gynnande. Vi togo in, eller rättare blefvo inviterade att stiga in i en, efter utseendet att dömma, fornnordisk kummelhög. Gången hvarigenom vi inträdde i rummet var väl trång och låg; men denna torfbög var invändigt fordrad med bräder och utgjorde en liten kammare, med ett litet fenster i gafveln och spisel till höger om dörren. Vårdinnan, en dotter af fordna Köpmannen B. i Varanger, ehuru genom sitt giftermål med en fattig fiskare försatt i torftighet, röjde ädlare uppfostran. Hon anrättade oss middag. Ännu hade hon qvar åtskilliga sten- och fajance-kärl på hvilka hon framhemtade den hvita välkokade flundran, men ett rentvättadt klädesplagg utgjorde duken, och fiskarens knifvar öfriga tillbehör. Så snart ebben begynte, företogs resan, och klockan sex eft. m. kommo vi till Vardö köpstad, der öns enda landningsställe var. Härifrån förde en god spatserväg oss till fästningen Vardöhus, dit vi af Kommendantens ombud, som vid hamnen var oss till mötes, beledsagades. Kommendanten Pleim emottog oss i sitt förmak på det vänskapligaste. Den 12, före middagen, gjorde vi visiter hos alla ståndspersoner på ön. På fästningen bodde endast Kommendanten, manskapet och underbefälet, ett litet stycke från fästningsporten Lieutenanten Lychou och

ett stenkast derifrån åt venster Garnisonsfältskären Krog. Ett par såkallade baracker voro uppförda derinvid, och härifrån syntes sjelfva staden, som det tycktes ungefär på en rysk versts afstånd. Å begge sidor om vägen mellan fästningen och staden stodo störra några famnar från hvarandra, för att de som gingo emellan dessa ställen, under förefallande oväder, icke måtte förvillas. Efter slutade visiter och intagen middag, förrättade Foged sin uppbörd i en utaf barackerne utanför fästningen, och var han under denna förrättning icke, som hos oss är vanligt, i civil-dräkt, ännu mindre i sin kammar- eller arbetsrock, utan i full uniform med värja och sporrar. Dagen var herrlig och vacker, hvilket sällan är fallet på Vardön och andra i Ishafvet utskjutande holmar och näs. Sällskapet var hos Kommendanten samladt till klockan två efter midnatten. Solen syntes hela natten mellan den 12 och 13 Maj, och man brydde oss för att hafva hemtat godt väder till Vardö. Om Söndagen var å fästningen ytterligare dans och soupé. Ungefär kl. 11 om aftonen uppstod oväder med starkaste snöfall. Alldrig har jag sett rysligare oväder, alldrig starkare snöfall. En rasande storm ifrån öster medförde en sådan mängd snö, att den inom korrt betäckte marken och på mindre än en timme var fästningsvallen begrafven. Klockan två ville

sällskapet skiljas åt, men ingen slapp ut från fästningsporten, som var öfveryrd, och 16 man utkommenderades för att öppna väg, hvilket likväl icke förrän inemot klockan fyra hjälpligt lyckades. Detta nattvak oaktadt, uppväcktes jag i min ljufvaste sömn klockan 9 om morgonen af tvenne trummor utan för min dörr. De voro likväl icke Garnisonens utan enskildas, och frampiskades en den häftigaste hvirvel af tvenne herrar, hvilka qvällen förut deltog i vårt sällskap. Kommendanten och Foged inträdde i full uniform, kommande ifrån några embets göromål, och manade mig att stiga upp. Denna dag var af Foged bestämd till justitiemålen handterande; men de få mål, som sedan sista ting förfallit, hade blifvit bilagda vid förliknings-domstolen. Allmogen hade likväl hos Foged anført klagomål öfver en Köpman, att hans tranmått voro för stora. Dessa mått hade ock genast af Foged blifvit uppmätta och i beslag tagna. Till kl. 9 var menigheten stämd till fästnings gården, för att utföra sitt käromål. Foged i full uniform och alla herremän trädde ut på trappan till byggningen, som låg inom fästningsvallen. Tvenne såkallade tingsvittnen eller Lofrättsmän, motsvarande våra Nämndemän, stolo nedanför, och menigheten på gården framför trappan. Sedan det nu var utredt, att måttkärilen, hvilka länge blifvit begagna-

de, voro öfvermåliga, frågade Foged hvilket ansvar de yrkade på Köpmannen för denna begångna olaglighet? "Att han må åläggas bestå lagliga mått," blef svaret. "I ären således nöjde om i fån sönderslå dessa måttkäril?" "Ja far!" ropade alla. Efter lemnadt bifall dertill, voro kärilen snart söndrade i tusen bitar; ty så snart de blifvit krossade grep hvar och en sin lilla bit samt skar den i små spån och svängde dem upp i luften, under utrop, att de kostat dem mycken svett och möda. Derefter uppstämdes tre gånger hurra. "Tack, kära far, för rättvisan," ropade alla åt Foged, som derå försäkrade att den alltid skulle dem tillhandabållas uti ett land, der endast lagarne äro gällande. Tinget aflystes och menigheten åtskiljdes. Nu var sålunda det såkallade tinget slutadt. Folket fick rätt, men dock hade Köpmannen å denna plats, såsom det af flere Factorer försäkrades, mellan 20 och 50 år begagnat sina mått, som voro $\frac{1}{12}$ större än lagliga. Fogeds åtgärd ansågs icke för lagenlig, då han befriade Köpmannen från ansvar; men alla önskade det och han ville rätta sig efter de flestes vilja, helst derigenom undveks en vidlöftig och kostsam rättegång. Vi stannade denna dagen på stället, och gjorde våra afskeds visiter i staden, alla promenerande till fots, emedan hvarken i staden eller å fästningen fanns häst. Endast Kommendantskan åk-

te ett litet stycke på skaran med en pudel, hvilken var spänd för en liten kälke. På vägen mötte hon några hundar, som kommo i slagsmål med pudeln. Den raskhet, hvarmed det rådiga Trondhjemska fruntimret med en liten handpiska skingrade hundskocken, förrän vi hunno till hennes undsättning, var beundransvärd. Hela societén var eft. m. samlad hos Lieutenanten Lychau, hvarest qvällen fördrefs med dans. Sällskapet åtskiljdes först mot morgonen den 15, hvarefter vi samma dag efter intagen frukostmiddag hos Kommandanten, der hela societén åter var samlad, återvändande till Vadsö.

Den lilla å Wardöhus anställda garnisonen bestod af 60 personer, 36 man artilleri soldater, 8 underofficerare, 4 konstaplar, musikanter, handtverkare m. m., en Under-Lieutenant och Kommandanten, till hvilken post vanligen en Lieutenant ifrån Trondhjems regemente befordras. En sådan är, efter fyra års tjenstetid härstädes, sjelfskrifven att vid samma regemente inträda som Kapten. Allt manskap, förutan några få Lappar, hvilka togos bland fögderiets allmogé efter tour, var värfvad från Trondhjem på fyra år. Hvarje år, midsommartiden, anlände ifrån Trondhjem ett fartyg med proviant för manskapets räkning och medförde äfven någon ny militär samt afförde dem som tjent ut, derest de icke

ville stadna på orten, hvilket ej gerna var fallet, om en sådan uttjent soldat icke hade hopp om Länsmans, Klockare eller Skolmästare post. Utom detta ordinära manskap var hvarje mansperson i Vardö Söcken skyldig att, i händelse af fiendtligt anfall mot landet och fästningen, göra krigstjenst till dess försvar. Fästningens piecer voro 36 kanoner, några 24, men de flesta 36 pundingar, och fyra stycken mörsare. Krutmagasinet fanns midt på fästningsgården, men bomber och kulor voro upplagda i väl ordnade högar och alla piecer stodo färdiga på sina lavetter i den fullkomligaste ordning.

Wardöhus fästning, hvilken dominerar segelleden och sålunda, i det skick den nu var, förmådde afvisa betydligare anfall, kan icke uthärda en längre belägring, ty den provianteras alltid för året ifrån Trondhjem, och tar fienden proviant fartyget, är det slut med fästningens försvar. Från landsidan kan den icke, i ett ödeland, förses med några munförråder. — Den här anställde Garnisonen ansågs vara väl lönt, och utan några fördelar torde icke heller någon vilja bosätta sig i detta hårda klimat, på en klippa omgifven af hafvet, der endast få dilder äro betäckta med måssjord samt ej ens ringaste beqvämlighet st'r att finna, der ingen väg är banad, och der man, då man skall röra sig, måste på oc anens böljor våga sig fram, der den några tums långa *Coclearia of-*

ficinalis är den största växten, der en tre månaders natt råder om vintern, och der sommarn sällan visar några få vackra dagar efter hvarandra. Om vintern är man der som i ett fängelse. Genom de allt uthärdande Lappars åtgärd, kommer likväl posten dit hvarje månad. På fasta landet låg en koja midt emot ön. I kojans finns bränsle för par brasor så att då Lappen, uthungrad på den långa fjellfärden, kommer dit, han af det medförda frusna köttet kan anrätta mat åt sig till några måltider. Af röken ur denna koja, märkte man äfven nu postens ankomst och afhemtade den. Det deri befintliga bränslet, bestående som vanligt af torf, gaf ingen låga, och för att den matta röken skulle synas öfver det nog breda sundet, måste väderleken vara gynnsam. I svårt oväder kan dessutom sundet alla årstider icke öfverfaras. Om postkarlen väntat några dygn, tvingar nöden honom att återvända, då han lemnar posten på Vadsö der den emottages af följande Postförare. I medlet af November försvinner solen och visar sig icke före Februari månads början. Denna tid lösas vindarne ur sina bojar, och stormarne rasa som värrst. Ishafvet är insvept i en rykande snöyra, och beständiga snöhvirlar kasta sig mot landet. Tiden blir för de här boende så mycket längre, som den offras åt overksamheten. Menniskan jemte naturen

tyckes då hvila.' Ståndspersonerne närma sig ugnar eller kaminer, och allmogen intränger djupare i sina jordboningar, hvilkas snötäcke göra dem ännu mörkare. Stormen är ofta så rasande, att ingen vågar sig ur rummet. Garnisons manskapets mesta sysselsättning om vintern är att utkasta snömassorna ur fästningen, det bästa preservativ mot skörbjugg denna tid. Ve den, som vore tvungen att ensam, i ett sådant land som Vardön, försöka att uppehålla sitt lif! På hela ön växer ej så mycket träd, att man dermed kunde tända sin pipa. — Uppstår oväder ser man icke tre alnar för sig, utan förvillas mellan husen. På egentlig sommar är icke att räkna, ty den beror af den herrskande vinden. Är den östan eller nordan, är hvarken Juni eller Juli fridlyst för snöyra och köld. Det stinkande hafvet uppvräker tång och andra förruttnade ämnen på kusten, som deraf nedsölas och förpestas. Redan den föreställningen, att på mera än halfva året, utan att till fots vandra 6 mil öfver is och snöbetäckta, skyhöga fjell, icke finna en ordentlig människoboning, vore ryslig. — Nu finnas här likväl människor med Europeisk bildning, och i ett förtroligt umgänge med dem glömmer man den omgifvande naturens ödslighet och fasor.

Kommendantens aflöning på stat sades icke öfverstiga en Kaptens vid ett regemente,

och de andra hade i proportion derefter; men revenyn af vissa nära belägna, kronan tillhörande holmar hade regeringen upplåtit som tillökning på Garnisonsbefälets lön. Den inkomst de lemnade bestod i dun och ägg, hvaraf Kommendanten fick $\frac{7}{12}$ delar, garnisons Lieutenanten $\frac{3}{12}$ delar och Chirurgen $\frac{2}{12}$ delar. Dunsporteln skall lemnat på Kommandantens lott något år inemot 400 Spd:r, men af äggen var en mindre säker inkomst att påräkna: så t. ex. hade Kommendanten året förut låtit afgå till Trondhjem 10,000 ägg, men icke 1000 kommo fram oförderfvade *).

*) De foglar, hvilkas bon här äro mest utsatta för plundring äro Ejdergässen (*Anas mollissima*), hvarföre deras lif, såväl i landets författningar som folkets vanor är allmänt fridlyst. Honan vårdar sina ägg med sådan ömhet, att hon nästan låter trampa på sig, förrän hon rörs från dem. De äro omgifna med det finaste dun, som hon plockar från sin kropp, och äro af inemot Gåsäggs storlek, smutsigt hvitgröna, till antalet vanligen 5 à 6 eller flera. Man borttar dem icke alla, men så mycket nogare dunen, kommer åter och finner nya dun. Vanliga beskattningen af ett sådant bo skall försiggå tre gånger, då fågeln förmodligen icke har mera dun på sin kropp, och påstår man att en fågel lemnat $\frac{1}{4}$ skålprensad dun, som betalas minst med 5 Rub. skålpundet. Dernäst äro Måsarterna de, som lemna de mesta äggen, isynnerhet *Larus anus*, som vanligen dock lägger endast 4 à 5. De hafva så godt som inga bon, utan lägga äggen på marken ofta på så svårt tillgängliga klippor, att de som samla dem äro i lifsfara. De värpa tidigare

Äggen äro likväl till icke liten fördel i hushållet hemma.

än Ejdergåsen. Af de här vistande Ryssar, hvilka äro högst angelägna om att få ägg till Påsk, hade tvenne nyligen icke långt från Wardöhus nedfallit från skyhöga branter och funnits genast döde och sönderkrossade. — De öfriga här allmänna sjöfåglar, hvilkas bon ofta blifva ett rot för människans egen nytta, äro *Larus fuscus*, *glaucus*, *marinus* och *tridactylus*, Fjällgåsen (*Anas Erythropus*), Ahlfågeln (*Anas hiemalis*), Ternan (*Sterna hirundo*, *nigra* och *caspia*), Lommar (*Columbus arcticus* och *septentrionalis*), Grislan, hvilken lägger endast ett, högst sällan två svartprickiga ägg på bara marken, Lundan eller Alkan (*Alca arctica*), Hafstjädern (*Pelecanus carbo*), *Alca torda*, *Anas glacialis* och *marilla*, *Lextris catarractes* och *parasitica*, samt en hel mängd vadare och roffåglar. Då inga skogar finnas å orten, finnas ock inga skogs- eller hönsartade fåglar, utom fjellripan. Denna stumma fågel besöker, då särdeles oväder icke inträffar, fjellets höjder så långt som någon den minsta vegetation sträcker sig.

Af växtrikets alster ser man, med undantag af skedörten (*coclearia officinalis*) och hjortron, intet inhemskt å bordet. Boskapen underhålles hufvudsakligast med Ilafstång som man med föga besvär hopsamlar från fjärden. Ensam säges dock Hafstång befordra skörbjugg hos fänaden, helst det är ondt om godt vatten; den utblandas derföre med ett slags videqvistar och kråkris och kokas tillika med fiskhufvuden och tarmar. Än bättre är om någon närmare fjärdbotten kan krydda denna boskapsföda med något björkbark och renmossa. Med denna föda hålla sig läkväl kreaturen feta samt gifva ynnig och stark mjölk. Torf utgör hufvudsakligaste bränslet.

Författningarne tillåta Kommendanten att begagna några soldater till mindre fiskeri utmed kusten, men då fisket är som mest gynnande och röt månaden är inne, då man får föryttra fisken åt här vistande utlänningar och den blott en kort tid kan osaltad eller otorkad conserveras, fiskar soldaten i kapp med innevånarne. Då befälet föranstaltar åt sine underhafvande båtar och bragder, blir naturligtvis inkomsten gemensam och medför å denna fiskrika ort stora fördelar. Utom de ätliga fiskarterna lemna äfven andra hafsdjur innevånarene här icke ringa inkomst, isynnerhet Hvalarterna. Man drifver icke här något egentligt Hvalfiskfänge; men dessa djur hafva sina fiender, af hvilka de jagas till land, eller grunda ställen, och då vattnet ebbtiden faller med särdeles hastighet, slippa de, isynnerhet Grönlandshvalen, icke alltid ut på djupet till baka. Om en Hval i sådant läge bemärkes af innevånarne, äro de genast färdiga att anfälla honom sålunda att de fästa lior, stora täljknifvar och spjut vid störrar och årar och såra honom så mycket möjligt är i underlifvet. Då magen genom dessa sår fylles med salt vatten, är han inom kort tid död. Men Hvalen icke blott jagas mot land af skälar och dess värsta fiender, Delphiner, isynnerhet Späckhuggaren eller Svärdsfisken, på Lappska Fakan kallad, det händer äfven att han af dem

får svåra sår, så att han dör efter någon tid, och uppvräkt på stranden blir människans byte. Att i vanlig fiskarebåt vara ute på sjön, då detta hafsunder i närheten angripes af dessa dess fiender, är det rysligaste. Han stryker fram i yttersta raseri, såsom brusande forsar strömma vågor vid hans sidor; vid honom fasthånga flere af hans plågoandar, och skulle man tro honom vara i stånd att kullslå ett skepp eller bryta berg. Han sänker sig i hafvets djup, lyfter sig med mera än halfva kroppen öfver vattenytan och söker föremål, vid hvilka han kunde lösslita sina parasiter; men äro hans fiender många, kan han icke lösskrapa dem alla, utan blir vanligen ett offer för deras anfall. Ett sådant djur lemnar sina 100 tunnor tran och derutöfver, samt en stor qvantitet ben. Inbyggarna äta dessutom dess kött och klandra det icke. Eljest är Hvalfisken ett fromt djur och man kan, då man har kunnigt folk, med trygghet i den smalaste fjärd ro fram sin kos, ehuru han på några hundra fots afstånd i lugnt väder höjer sin kolossala kropp öfver vattenytan, frustar vatten upp i luften, sänker sig i djupet och höjer sig åter *). Nå-

*) Några äldre Naturforskare hafva bestämt fabelaktigt Hvalfiskens längd till flere hundra fot. Som fiskar i allmänhet och andra djur se mycket större ut simmande i vattnet än fångade och uppdragna i land, så äfven Hvalfisken. En ovan som ser hvalfisken ifrån en liten

got vigare och icke så oformliga som denna äro Fenhvalen och Nordkaparen. Ortens inbyggare, när de roende ute på sjön anträffas af Nordkaparen och Fenhvalen, äro alltid mera vaksamma för dessa än för den förstnämnda, den de kalla en icke farlig fisk. Efter de nu nämnda arterna följer Nahrhvalen (*Monodon monoceros*) i storlek. Detta djur har jag icke sett hvarken lefvande eller dödt, och lär det icke heller vara särdeles allmänt här i nejden. Under denna min vistelse i Vadsö hade ett sådant djur blifvit ett byte för innevånarene i Waranger, och man bragte dess bete eller horn, som de kallade det, till Vadsö, såsom en raritet. Hornet var i längd $3\frac{1}{2}$ Norska alnar, af ungefär 3 tum diameter vid roten och så i nästan omärkbar proportion mot spetsen afsmalnande och vridet i fåror ifrån venster till höger, för resten alldeles trindt samt särdeles fast och tätt, så att knifven föga tog på det.

Af helt olika lynne, än dessa ofantligt sto-

båt, der äfven räddhågan icke litet bidrager att öka synvillan, finner honom alltid större än han verkligen är. De allra största Hvalfiskar af species *Balena mysticetus* eller Grönlandshvalen, man här bergat, hafva varit 60 fot långa, 35 fot tjocka och 10 à 11 fot breda öfver ryggen. Men ser ett ovant öga, ur båt, en 40 à 50 fots Hvalfisk simmande i en fjärd, är det färdigt att tro den vara minst 100 fot.

ra djur, äro Delfinerna, bland hvilka Späckhuggaren eller Svärdsfisken (*Delphinus orca*) med allt skäl förtjenar första rummet. Dess ovanliga glupskhet och smak för späck, som ock gifvit den dess benämning, förmår den att börja de blodigaste strider och har gjort den till en arffinde till alla de största späckdjur. Det är särdeles Grönlandshvalen den jagar och förföljer ända in i fjärdar och bugter, utan att ens der lemna den flyende i ro. Uti storlek och styrka vida underlägsen, men i djerfhet icke mycket eftergifvande är *Delphinus Delphi*, Springaren, så kallad för det han ibland med hela kroppen springer opp öfver vattenytan. Ehuru icke öfver 5 à 6 alnar lång har han dristighet och mod att förfölja och antasta fiskarbåtar. Åtminstone har jag, seglande för förlig vind med sexringsbåt, emellan Mårtensnäs och Vadsö blifvit förföljd af honom icke mindre än en fjerdedels mil, och hade han kanske icke än återvändt, om han icke fått ett hederligt slag i pannan af en mig skjutsande Lappe. Icke olik honom till lynnet är Tumlaren (*Delphinus phocoena*), det minsta af ishafvets hvalartade djur. Som glupsk fiskätare fastnar han icke sällan i fisknäten och ersätter med sitt späck den skada han gjort. I djerfhet och glupskhet icke mycket eftergifvande de ofvannämnde djuren förekomma här vidare skälarne. De vid Waranger hufvud-

sakligaste och mest kända species af detta djurslag äro: Vikareskälen (*Phoca variegata*), Svartsidan (*Phoca groenlandica*), grå Hafsskälen (*Phoca hispida*), Blåskälen eller Kiknäbben (*Phoca leonina*). Alla dessa hafvets rofdjur bringa, oaktadt de stora förödelser de inom djurriket åstadkomma, inbyggarene många fördelar. Ganska många af dem föras årligen döda i land af vågorne, och med deras späck ser man många fastager i Finmarkens magasinier fyllda. Någon gång skjutas här äfven skälar på isstycken och i vattnet, då deras tran både som saltad och osaltad förtäres af Lapparne. Norrmännen äta den blott saltad, Lapparne begagna den till fiskås i stället för smör. Ute vid Wardön och Makur hafva Valrossar dessa år icke varit sällsynta. Detta djur söker ofta klippor och stenar, på hvilka det flodtiden i solsken gärna somnar med hufvudet öfver vattenytan. Inom några timmar, då ebban inträffar, kan man då finna det 8 à 10 alnar öfver vattenståndet. Detta djur sofver mycket tungt och dess snarkande höres på långt håll; träffas det då på tillgängligt ställe, gå några raska karlar åstad och gifva det par spjutstygn i sidan, omge det med rep och föra med sig tillbaka ett byte af 15 à 20 Spd:rs värde, ty icke allenast tranen, utan äfven huden och tänderna värderas. Med lod, om ock af större kaliber, skall vallrossen

sällan kunna fällas. En ensam person kan också knappast med fördel angripa detta stora, ehuru tröga och lata djur, om det ock befinnes sofvande. En stor Valross hade året tillföre, en vacker sommardag, haft den närvisheten att närma sig sjelfva Wardöhus samt vågat somna vid sundet mellan fästningen och Vardö köpstad. Dess snarkande hade ditlocket Faktor Brodkorb. Han, en af de raskaste Nordmän och i sina bästa år, ville hellre ensam mäta sin styrka med besten, än dela det feta stycket med en annan, samt fattade till vapen en stor bilyxa, med hvilken han gaf det sofvande djuret ett slag mellan dess huggtänder. Djuret deraf uppbragt, sträckte sig fram att hugga honom med sina alns långa betar, men han retirerade och gaf det hugg på hugg tills det dignade, då han gick upp på land för att anskaffa folk och rep att berga det. Under tiden hade det dock qvicknat till och lemnat valplatsen, förmodligen dödligt såradt. Utom dessa hafsdjur lemna äfven räfvarne Finmarkens såväl fjell- som kustbor betydlig inkomst. Kustinnevånarne skjuta dem om vintern vid hafsstranden, der de ebbtiden söka sin föda. Man bygger af stenar små skjul och vaktar på dem då de i månlyuset löpa af och an. Detta år hade en soldat, en Lappe från Toelles distrikterna, åt Kommandanten på Wardöhus skjutit icke mindre än

13 stycken goda såkallade Norska röda fjellräfvar och tvänne svarta räfvar och derigenom utom sin egen procent förskaffat sin Chef 50 Spd:r. Äfven Uttern stiger opp på stranden och söker dervarande åtel, samt får sig ett skott ifrån Lappens välrigtade bössa; men fjellrackan, den hvita och blåa, håller sig häldre till fjelltrakter, der den troget följer fjellrättan eller vargen och lefver af de smulor han lemnar efter sig. Då fjellrättans tid att göra vandringar inträffar, är fjellrackan hennes trogna följeslagare ända till bottniska viken, der den fångas, eller, sedan rättorne minskats och försvunnit, återvänder för att i fjelltrakten uppsöka Renlapparne, då den åter genom storbrodren, vargen, får ymnig föda.

Ingen annan undervisning för ståndspersoners barn är att tillgå i Finmarken, än den föräldrarne sjelfve bjuda till och kunna bibringade dem. I hvarje församling och till och med i hvarje större by finnes likväl skollärare, som undervisar allmogens barn hufvudsakligast i Christendomen, och stå dessa skolor under Pastorns inseende. De skollärare, hvilka äro anställda för Fjell-lappar, äro merendels, som hos oss, ambulatoriska, men i större byar har man bygt ordentliga skolbus, der hela byns barn samlas och undervisningen meddelas i flere månader om året. Till en sådan skollärare kan likväl icke fås någon man

med mer än vanlig allmoges bildning, ty hans aflöning är sällan utöfver 25 Spd:r. I större byar vid kyrkor är denna beställning vanligen förenad med Klockare tjensten. Den i Vadsö anställda Klockaren, ehuru mindre skicklig sångare, gjorde alfvar nog af barnaundervisningen; och som dessa läroanstalter voro under Pastorns ömmaste omvårdnad, och han här, såsom boende å stället, var mera i tillfälle att inspectera denna, än andra skolor, besöktes den af Prosten Deinboll, då han var hemma, minst 2 à 3 gånger hvarje vecka. Barnens antal detta år var omkring 40, gossar och flickor inberäknade. Alla voro de födda i byn och läste i samma rum, dock gossarne på ena och flickorna på andra sidan. Undervisningen sträckte sig likväl icke längre än till innanläsning, utanläsning i katechesen samt kalligrafi. Här satt Köpmannens son eller dotter å samma bänk som den fattiga fiskarens, den välklädda brevedid den trasiga, och var det endast idogheten och kunskapen som satte den ena högre än den andra. — Någon gång hafva rika och omtänksamma föräldrar skickat sina barn till andra orter att uppfostras; men utom den dryga kostnad, sådant medför, förorsakar det äfven andra olägenheter. Uti det rikaste handelshus i Finmarken träffade jag nu tre döttrar, den äldsta 19, den andra 16 och den tredje 14 år gammal, alla nyligen

hemkomna från Köpenhamn, der de varit i tre år, för att erhålla sin uppfostran. För att komma dit, hade resan måst göras först öfver fjellen med renar till Muonioniska, en väg af $5\frac{1}{4}$ mil, derifrån till Torneå, dålig hästfärd 52 mil, och sedan till Köpenhamn 170, det är 256 mil. Men icke nog dermed. Den ömma modren, som följde sina barn till sin födelsestad, kunde icke lemna dem, som voro uppvuxna i Finmarkens mörker, utan närmare vård i Danmarks bländande hufvudstad. Af moderlig omtänka och försigtighet föredrog hon derföre att låta sitt vidlöftiga hushåll hemma styras af främmande och sjelf stadna hos sina barn. Husliga angelägenheter kallade likväl henne efter två år hem till Finmarken, men barnen, tre flickor och två gossar, stannade qvar för att fullända sin skolgång. Det tredje året reste fadren ofvannämnde väg till Köpenhamn, för att hälsa på sina barn och upphandla åt sig fartyg, hvarmed han skulle återvända till Finmarken. Denne, hvars uppmärksamhet delades af speculationer och vidlöftiga affärer, kunde icke egna åt sina döttrar en vård, som skulle svarat emot den moderliga vaksamheten. En yngling, litet slägt och hvars artiga sätt ingen kunde misstänka som någon snara, umgicks flitigt i huset och var alltid välkommen hos de unga. Äldsta dottren hade redan förälskat sig i den-

na jemnåriga yngling, mot hvars fräjd man ingenting kunde anmärka, men som i ordets rätta bemärkelse var ingenting, eller en såkallad Dansk Jurist. Man gjorde fadren genast efter ankomsten uppmärksam derpå, och oakadt hans förbud emot den unga mannens umgänge med hans döttrar, hade man bemärkt, att det icke var fullkomligt afbrutet. Man bodde inom samma port och att gå genom den kunde icke förmenas. Och om det ock icke gafs tillfälle till längre samtal, fick man likväl någongång i förbigående säga hvarandra ett hjertligt ord. Dessutom kunde genom husets betjening en hemlig skriftvexling äga rum. Fadren hade fast beslutit att medtaga sina döttrar till Finmarken, ehuru de yngres skolgång icke var fullkomligen slutad än. Skeppet lastades, barnen voro i ordning att stiga ombord och resdagen var utsatt. Den äldsta dottren fick icke utan tillbörlig convoj gå på sina afskeds visiter; men på sjelfva resdagen skulle ännu ett klädningstyg upphandlas åt Prostinnan å födelse orten, efter i bref skedd anmodan och erhållen proflapp. Hon var den mest ansedda fru å orten, modrens vän, dottrens första lärarinna och välgörerska, hvarlöre ett besök i stadens handelsbodas i så lofligt och pligtkärt företag icke kunde den unga damen förmenas. Hon begaf sig därför åstad med en anhörig, en äldre

fru, på hvilkens vaksamhet icke var att tvifla. De vandrade ifrån en bod till en annan, men flickans unga ögon voro skarpare än tantens gamla att på tygen bemärka åtskilliga små afvikelser från profvet. Till slut började man att gå samma väg tillbaka. Man hade nästan beslutit i hvilken bod köpet skulle göras, men tanten gaf likväl sin nièce på hennes begäran tillåtelse att hasta öfver gatan efter något profstycke ifrån den midt emot belägna kramboden, för att jemföra huruvida det borde föredragas framför det utvalda. Der väntade älskaren på henne med en hyrvagn. De foro till en prest, som af fästmannen var beställd att viga dem, och inom en half timme var den unge mannen hos den ogena fadren och presenterade dess dotter som sin hustru, bestyrkande med prestattesten att vigseln gått lagligen för sig. Den nygifta herren, såsom målsman för sin hustru, protesterade nu emot hennes afresa till Finmarken, och tillät den icke på några andra vilkor, än att han skulle få följa med. Men som han icke tänkt på hvart han skulle föra sin hustru, ifall hon kvarstannade, emedan han sjelf bodde som gäst i en annans hus, så kunde på hans eljest i lag välgrundade anmärkning icke afseende hafvas, och de resfärdiga äfvensom fartyget kunde icke uppehållas. Fadren gick med sina döttrar om bord och afseglade till Finmar-

ken utan vidare bröllopp. Men den unga frun fann der i sitt hem ingen trefnad, utan aftynade så att hon väckte sina föräldrars medlidande, och de slutligen gäfvo sitt tillstånd till en brevväxling med hennes man, som hon blott få ögonblick kunnat kalla sin. Men i anseende till localförhållanden kunde de älskande makarna endast sällan få äga ens nöjet af att erhålla bref. Den unga qvinnan förut af ett frodigt utseende hade nu förvandlat sig till en smärt gestalt, och hennes anlete bar uttrycket af ett djupt lidande. Allt för ung att ännu röna sorgens bitterhet och kämpa mot dess tyngd, hvartill hon lika litet syntes ärnad af naturen som förberedd af uppfostran, vann hon medlidande af alla, och den unge mannen fick slutligen tillåtelse att sommaren derpå å husets skepp följa som passagerare till Finmarken, för att helsa på sin hustru och för att rådgöra om deras framtida bosättning. Under sin korta vistelse hos svärföräldrarna, der man, enligt i bref gifvet löfte, emottog honom som svärson i huset, var han dessa så till lags, helst dottren under hans dervaro återtog sin förra munterhet och blef treflig, att han på samma fartyg, efter skedd af- och inlastning, fick taga sin hustru med sig till Köpenhamn jemte vaxel till kommissionären, som skulle sälja lasten, på att få lyfta medel till deras uppehälle, till dess han kunde erhålla nå-

gon befattning i sitt fädernesland. Han blef först någon slags arrendator på Seland, och förmåler ryktet att svärfadren sedermera med ett kapital af 15,000 Riksbankdaler, hvilken summa i hans förmögenhet icke betydde mycket, gjort det unga folket icke allenast till de lyckligaste makar, utan äfven till goda och nyttiga menniskor.

Idkeliga klagomål hör man i Finmarken såväl hos ståndspersoner som hos andra Norrmän öfver handels monopolium. Man talar, man klagat öfver det oerhörda värde köpmän sätta på sina varor och de låga priser de betala för landets producter. Vid alla ting begäres rättelse i saken, och alla klaga, medan Lapparne endast tiga, bärande sitt öde utan knot. Små rättelser göras ock dervid alltid; men köpmännen, som dyrt betalat sitt monopolium, kunna icke utan lösen gå miste om sina rättigheter, så länge de icke genom uppenbar olaglighet förverka dem.

Visserligen kan det ock förqväfva industri och verka större håglöshet att köpman nästan godtyckligen kan taxera allmogens vara, den de icke äga rättighet att sälja åt utrikes eller främmande inrikes handlande, utom under 30 dagar om året, samt endast den fångst då faller. Bedröfliga följer deraf kunna märkas i den förslappade industrin, i håglösheten och makligheten isynnerhet om vintern, ja, äfven de öfriga årstiderna, då man undantager röt-

månaden. Flere hundrade hvalfiskar söka denna fjärd och ingen rör dem. Då Engländare och Holländare m. m. utrusta kostsamma expeditioner till Baffins viken och Davids sundet m. fl. för att fånga dessa djur, upplåter man dem här en säker fristad. I stilla och vackert väder reser man sällan öfver eller längs Warangerfjorden, utan att på en dag se 10 à 15, ja någon gång flere af dessa kolossala djur bespisa sig i ortens fiskkammare och löga sig på vattnets jemna yta, utan att de tyckas frukta för annat än blåst och oväder, då de vid den minsta väderhvirvel söka djupet. I Vest-Finmarken var hvalfiskfånget redan år 1816 i sin början, då man begynte att med harpun hugga hvalar. Sålunda fångade man ensamt i Altenfjord år 1818 åtta större hvalfiskar. Hvad skulle icke detta fånge inbringa åt folket å orten, om man begynte att ordentligen drifva det. Af fiskar, isynnerhet Torsk och Said, öfverflöda alla fjärdar och vikar, och elfvarne af Lax, men hvaraf kommer det att isynnerhet Ost-Finmarken i alldeles motsatt förhållande till öfriga Norrige numera är blott en ödemark emot hvad den varit, att byar äro försvunna och Kyrkogäll hafva upphört att vara? Af välmågens aftagande, svarar infödingen. Men hvarföre har välmågan förminskats, då sjön erbjuder lika ymnighet som förut och konsten att

förvärfva borde mera till än aftaga? Ligger felet hos styrelsen, eller i en tilltagande lux, eller månne det bränvin Lappen förtär kunnat förorsaka en hastigt tilltagande allmän fattigdom. Den Norrman, hvilken årligen consumerar en våg kaffe och lika mycket socker samt litet thé, är vanligen den rikaste och tillika den driftigaste, och Lappens begär och åtrå efter bränvin tillfredsställes, i anseende till dess aflägsenhet från handelsstället, så sällan, att den väl ibland förminskar hans tillgångar men icke gör honom fattig, då han derigenom icke försummar sina göromål. Ja icke sällan torde denna utgift skärpa hans drift att förvärfva och ersätta förlusten. Men fri handel existerar blott till namnet. På 50 dagar kan man icke förvärfva så mycket att man för nedsatta priser af utländska handlande kan erhålla sina årsbehofver, och den öfriga tiden är man håglös, emedan man icke äger rättighet att föryttra sina varor åt andra än sin egen köpman, hvilken alldrig betalar för dem utöfver halfva värdet, men ofta mångfallt derunder; ty det beror af honom att gifva för dem hvad han behagar, emedan de icke få säljas åt andra än åt honom. — Detta kan icke annat än öka den tröghet, som äfven eljest är folket egen. Dertill kommer att det finnes ingen ledare, ingen som skulle lifva till nya industrigrenar. Köpmannens fördel förbju-

der det, och ortens aktningsvärda Prester och tjenstemän hafva af författningar bundna händer, sakna ofta medel, och befordras enligt landets lagar inom några år, efter i Finmarken välförrättad tjenst, till sydliga Norrige. Men på korrt tid är vid ekonomiska åtgärder litet vunnet, och den efterkommande gillar och understöder sällan sin företrädares planer.

Icke sällsynt var klagan att somrarne år från år blifva kallare. Denna klagan är likväl allmän hos menige man på alla orter i Norden och torde härröra mycket af människokroppens med åren aftagande värme, eller kanske af isens tillväxt vid polen. Detta år hade nordliga vindar varit särdeles rådande, och dessa äfvensom de ostliga göra sommaren kulen. Vintern är likväl här icke kall utan varmare än på många orter i Finland, och årens medeltemperatur är högre än i Torncå. Likväl ville jag i Finlands skogar, under torr väderlek, häldre uthärda 50° à 55° köld, än på Ishafvets kala berg och klippor vara utsatt för 15° à 20°, vid merendels rå och fuktig väderlek. Inne i fjärdarne, der stormen icke alltid är så stark, der snöyran drager sig öfver fjellen, kan man hjälpa sig, men på flacka öar och näs är grufligt. Ett rysligare väder har jag alldrig sett än vid Vardöhus natten mot den 13 Maj. Också tyckas dessa i hafvet utskjutande klippor och näs mera vara äm-

nade till vistelseorter för fåglar än till boningsställen för människor. Solen förmår sällan om sommaren genomtränga de tjocka molnen, och de kraftigaste läkemedel förebygga icke en herrskande skörbjugg, som alla årstider lik en pest angriper människan och djuren.

Ändteligen var tiden inne för mig att förtaga återfärden till hemmet. Efter åtskilliga äfventyr anlände jag omsider till Polmak, en by vid gränsen af Utsjoki. Genast vid min ankomst dit anmodade mig byfolket enträget att stanna qvar hos dem öfver Söndagen och förrätta om icke Gudstjenst så åtminstone några barndop och skriftermål, ty deras egen Prest, som var Representant vid Stortinget, hade redan för mera än ett halft år sedan bortrest från sin station i Vadsö, så att i deras by icke varit Prest och Gudstjenst på närmare halft annat år. Jag hade gärna velat uppfylla deras anhållan, helst de Danska Missionärerna fordom, då de åtföljde sina åhörare inom vår bygd, vid inträffande behof betjente begge rikenas undersätare; men efter ett samtal med en min reskamrat togs det beslut, att Gudstjenst följande dagen skulle förrättas på Njorgan, som var den första by inom Utsjoki och belägen endast en half mil härifrån. Härmed voro Polmaksboerne mycket nöjde och infunno sig mangrannt derstädes.

Här predikades för undersåtare af tvenne riken, och församlingen var vida större än vanligt är i Utsjoki kyrka. Alla förstodo det Finska språket, ty de voro de i orten så kallade Qväner eller till landet inflyttade Finnar. De äro märkvärdiga derföre, att de äro de nordligaste jordbrukare på jordklotet och de första, som i denna del af landet begynt ordenteligen bosätta sig. Så vida åkerbruket i anseende till klimatets stränghet icke är lönande, hafva de till boningsplatser valt sådana ställen, der de med fördel kunna drifva boskapsskötseln. Till klädseln skilja de sig icke så mycket från Lapparne som till sina seder. Qvänerne äro Finmarkens dugligaste bebyggare, icke engång Norrmännen undantagne, särdeles hvad idoghet, omtanka, fredligt och stilla väsende samt i synnerhet fallenhet för uppodlingar och industri vidkommer. Den förderfliga inflytelsen af sjömanslifvet, det oroliga fikandet efter en större vinst, utan att kunna hushålla dermed och bespara något till nödens tid, har alldrig så yttrat sig hos Qvänerne som hos Lappar och Norrmän i dessa trakter. Qvänernas flyttning upp till Finmarken inträffade redan i äldre tider men hufvudsakligast under Konung Carl den XII:s regering, då de i denna aflägsna del af landet sökte sig en fristad undan krigsoroligheterna. Sedermera har antalet af dem smänin-

gom ökats och ökas ännu derigenom, att åtskilliga vid Lappska gränsen eller i Lappmarken bosatte Nybyggare under missväxt år flytta hit, äfvensom någongång derigenom, att då en och annan brottsling lyckas undkomma från sitt fängelse, han här emellan någon afsides klippa på Finmarkens kuster söker sin bostad, för att undgå straffet. Numera är dessa Qväners antal i så stort tilltagande, att sjelfva Lapparne frukta att de engång skola uttränga dem ifrån deras land. Deras böningshus likna till större delen de än uti inre Finland bruklige pörten, och desse Finnar äro derjemte de enda på orten, hos hvilka badstugor ännu bibehållas.

Den förnämsta Finska kolonien i Finmarken är vid Alten, såväl vid fjorden som elfven. Öfver ettusende personer äro der bosatta. Blott få af dessa känna det Norska språket. Till och med bland dem, som i 5:te och 6:te led bebo orten, finner man mången, som alls icke kan tala Norska, hvarföre de ock sällan, utom vid de tillfällen då de begagna sina salighetsmedel, bivista den offentliga Gudstjensten. Deremot läsa de så mycket flitigare de Finska böcker, som ifrån Finland uppköpas. Om Söndagarne samlas de mangrant hos någon boksynt man, som äger en Finsk postilla, hvarur han uppläser dagens predikan, och sålunda förrättas Gudstjenst med bön och sång.

Frankes, Ericii och Wegelii Postillor begagnas allmännast, i synnerhet den sistnämndes. År 1828 underhöll de hos sig en Studerande från Torneå och samlades flitigt till de andaktsöfningar, han med dem på Finska språket höll.

Efter härstädes fullgjorda förrättningar hade resan kunnat företagas på eftermiddagen, men elfven sköt som bäst och man hade utsigt att följande dagen kunna färdas med båt, hvarföre resan uppsköts till Måndagen, då elfven i det närmaste var isfri. Min nyssnämnde reskamrat var en köpman vid namn Kolderup. Denne man hade fattat en sådan kärlek till orten och folket i Polmak, att han der ville lefva sina återstående dagar. Han var känd af alla på orten, och hade förvärfvat sig allas tillgifvenhet och välvilja. I hvarje hus var han välkommen gäst och blef sällan mindre än 8 à 14 dagar hos sina vänner. Många vidrigheter hade han undergått och likvist bibehållit ett gladt och trefligt lynne. Hans första bana, som examinerad Jurist, var att förestå en Foged-tjenst; men som för mycket beskedlig, godhertad, hjälpsam och lättrogen, hade han alltid svårt att göra redo för sin uppbörd, hvarföre han icke länge förblef Foged, utan konstituerades till Sörenskrifver, hvilken tjenst han förestod alla till nöjes. I egenskap af Sörenskrifver hade han dock det

åliggande att inkassera och om händer hafva omyndigas arfsmedel och för dem var det honom alltid svårt att redovisa. Man förordnade honom till Tullförvaltare, hvilken var den sista tjänst han förestod. Nu hade han för några år sedan anhållit om att få etablera sig som köpman i Polmak och dertill fått Regeringens bifall; men då han ingenting hade att handla med, blef äfven denna näringsgren för honom ofruktbar. — Det lilla, som hans släkt och vänner förskjutit honom till etablerande af handel, hade han utkrediterat åt fattigt folk och hade icke hjerta att af dem utkräfvat sina förskotter. Nu hade han i par år lidit verklig brist och hade till och med varit föranlåten att emottaga någon hjälp af de honom tillgifna fattiga Polmaksboerne. När nu nöden var som störst, blef en hans broder Stats-Rådet Kolderup Rosenvinge såväl af honom som hans vänner underrättad om denna hans belägenhet, och han förordnade genast att hans i Polmak vistande bror årligen för sine återstående dagar skulle få uppbära 150 Rbd:r, om hvilkas försändande till Finmarken Stats-Rådet skulle draga försorg. Stats-Rådet Rosenvinge dog inom kort; men dess son Juris Professoren vid Köpenhamns Universitet Kolderup Rosenvinge har punktligen fullgjort sin faders förordnande. Sedermera har en annan broder Sörenskrifver

Kolderup litet förökad denna summa, så att Herr Kolderup har sin goda utkomst. Polmak vill han ej öfvergifva ehuru han icke är misantrop utan mycket sällskaplig och munter. Årligen besökte han mig i Utsjoki samt minst 2 gånger om året sine Norska vänner i Finmarken. Kom man till honom var han förekommande, vänlig, gästfri och artig, ehuru sjelf kock och uppassare; ty en Lappqvinnan ännu äldre än han sjelf, som han af förbarmande antagit i sin tjenst, förstod sig icke så bra på anrättningarne som han önskade hafva dem åt sina välkomne gäster. I detta hårda klimat eldade Herr Kolderup icke stort mera sitt rum än då det koktes något i spiseln, och aldrig, det må hafva varit huru kallt som helst, tilltöppte han skorstenen med spjell eller annat. I början af sin ankomst hit hade han förskaffat sig några laxnät i afsigt att i elfven drifva ett fördelaktigt laxfänge, men byfolket hade förbehållit sig att få tjena honom härvid och tillställde honom samvetsgrannt all den fisk de fingo med hans bragder. De försågo honom icke allenast med mjölk till husbehof, utan, i hvilken angelägenhet som helst de kunde, tjenade de honom som en älskad fader. Kolderup var äfven mycket hjälpsam mot dem. Flere af byns gossar hade han lärt skrifva och läsa, hvarje Sön- och Högtidsdag, då han var hemma lä-

ste han för dem utur Postillan dagens predikan på Danska, det de fleste någorlunda förstodo, hvarigenom de allt mer och mer öfvades i Landets hufvudspråk. Han var deras rådgifvare, bevakade byns rätt och bästa, och då han hade råd, njöto alla af byfolket hos honom någon slags traktering om Söndagen. Sådant var Herr Kolderups lif år 1820, då jag första gången träffade honom, och sedermera framgent. Sista gången kom han till mig i Utsjoki den sista December 1830, om aftonen ungefär på samma timma jag anlände dit från Enare, och reste från mig till sitt Polmak den 8:de Januari 1831. Oaktadt min enträgna önskan ville han icke qvarstanna längre, antingen han var för försynt dertill, eller längtade till sina Polmaks boer. Det var sista gången vi träffades, då var han redan 70 och några år gammal. Huru länge han sedan lefvat det känner jag icke, men hans minne är mig alltid kärt, och det sällskap han åtskilliga gånger skänkte mig i Utsjoki bibehålles än i lifligt minne.

Väderleken vid afresan från Njorkan den 4 Juni var mycket gynnande. Floden steg nästan ögonskenligen och de sista isstyckena nedflöto på Tana elfs spegelklara yta. Strömmen var dock så strid att jag föredrog att gå till fots förbi storforsen, ungefär $1\frac{1}{2}$ mil ifrån Njorkan, till Kewnes-åjvve. Der lugnar

sig elfven och flyter mera stilla. Båtfärden vidtogs och jag befann mig i Utsjoki den 5 Juni, der veckan aflopp under stilla betraktelser och trägen väntan att under Pigsthelgen få träffa många af mina åhörare, med hvilka jag äfven hade hopp att få hem en stor del af de effecter jag lemnade i Njorkan. Men mitt hopp slog felt. Menföret var, i anseende till vårfloden, som svårast, alla bäckar och åar brusade öfver sina bräddar samt hindrade fotvandrararen att komma fram, och Tana vattendraget var än som stridast och allt för svårt att färdas öfver med båt. Folksamlingen var därför högst liten och hade icke Krono-Länsman Högman med sin hustru och sex barn anländt, hade jag måst predika begge Pingstdagarne för den åldriga Klockaren och sex personer af Lappållmogen. Men så mycket talrikare besöktes midsommar mötet, ty då inträffade vid kyrkan nästan alla inom församlingen vistande Fiskarlappar.

Den 1 Juli predikade jag för Klockaren, Länsman och fem andra personer, hvarefter ingen infann sig vid kyrkan förrän den 29, då samlingen var bland de betydligare som sommartiden pläga inträffa. Alla hade fiskat lyckligt, ehuru Lapparne mindre ordentligt sköta sina fiskerier, såväl i anseende till bragder och stängsel eller pator, som beräkning af tid. Nästan ifrån hvarje hushåll, som nu be-

sökte Gudstjensten, skulle denna vecka en person begifva sig till Waranger för att upphandla salt, och då ännu var den bästa fisktiden inne. För en sådan färd, som bestod af 2 mil fotväg öfver Waranger fjellet och 8 à 12 mils båtfärd, behöfdes 8 à 12 dagars tid, och öfver tre Lispund salt var man icke van att bära. Mina förråder voro icke utöfver egna behofver; men som jag ifrigt var sysselsatt med mina boningsrums reparation och behöfde arbetsfolk samt föga för penningar kunde erhålla sådane, så erbjöd jag åt enhvar af dem, som nu voro resfärdiga, utom sin kost så mycket salt en person plögade medbringa från handelsplatsen, om han blef hos mig och arbetade så lång tid som skulle åtgå till resan, men ingen antog anbudet. Detta skedde icke af fruktan för arbetets besvärlighet, utan emedan man icke ville förlora nöjet af att under färden träffa bekanta och se handeln. Kanske lockade äfven utsigten af en och annan munter-stund vid glaset. — Ilvar och en af dessa Lappar hade om vintern med renar gjort en resa till handelsplatserne och der uppköpt salt och andra förnödenheter, men det hör till allmänna ton att icke upphandla mera salt än till en viss quantitet lax, och är fisket gynnande blir detta förråd slut redan den första fisktiden, då man i brist derpå måste upphöra med fisket och resa efter denna

till fångstens conservering nödiga artikel. Ett sådant bruk har icke allenast inrotat sig hos Utsjoki Lapparne, som bo på ofvanuppgifna afstånd från handelsplatsen, utan äfven hos Karasjoki Lappar, som hafva hela 10 à 12 mil längre väg. Men förebrår man dem denna misskalkyl, blir svaret: nog har man tid att fara efter salt, blott Gud ger ymnigt fisk. För den bråda fisktiden och dermed förenad liten höbergning dröjde ingen länge vid kyrkan och var kyrkovallen klockan 6 på eftermiddagen alldeles tom. Trött af dagens möda och föregående aftonens ovanligt förlängda samtal med den till större delen redan om Lördagen samlade menigheten, lade jag mig bittida, för att tidigt följande morgon inträffa vid min nu dagliga sysselsättning, lax-fisket. Morgonen den 30 Juli var klar, solen lyste skönt genom fenstret på den nyss af mig med egen hand hvitlimmade väggen, och Söndagen hade laxpatan efter vanligheten varit ovittjad. Jag skyndade till vägs och den nyss kokande kaffepannan bars i båten. Mitt folk, bestående denna gång af en dräng och den gamla Elin, anmodades att lägga ned sina årar för att dela återstoden af denna angenäma dryck. Snart var träsket tillryggalagdt, och likaså den half mils långa förs, som ännu återstod, och hvilken i anseende till vattenminskning i ån var nog vådlig att styra nedföre. Under båtens

hastiga fart stötte dess botten två gånger mot stenar, utan att den likväl kantrade eller gick sönder. Fånget var gynnande och vår lilla båt blef fullastad. Sedan en af laxarne blifvit stekt och använd till frukost, begaf sig Elin lastad med en annan hemåt landvägen, som var geradare, för att, sedan hon under färden uppskurit tillräkligt gräslök, anrätta oss middag. Jag med min dräng skulle emot den strida forsen uppstaka vår båt fullastad med lax. Ett så tungt arbete var för mig som ovan högst besvärligt. Alldeles våt af ansträngning måste man ofta stiga ned i vattnet för att lätta båten och sålunda draga den framåt mot forsen. Ja, sjelfva Lappen var så svettig att en tjock dimma omgaf hans axlar. Skulle en Prest i Utsjoki om sommaren, då hans tjenstgöring är nästan ingen, icke hafva dylika eller andra tidsfördrif, vore han ännu mera att beklaga. Vantrefnad, skörbjugg och sömnlöshet skulle väl då sällan öfvergifva honom. Färden gick småningom för sig under den största ansträngning, och vi kommo förbi det sista vattenfallet. Hittills hade vi föga haft tid att kasta vår blick uppåt, men när vi nu kommit till en liten sel mellan forsen och träsket, hvilket vi knappt igenkände för dess oroliga yta, hade vi tid att andas och beskåda himmelen. Tunga regnmoln syntes vid horisonten och hotade med sina gråa mörka

massor att falla öfver oss. Mandojavrre sjö, hvilken bildas som en tratt mellan höga berg, var nu i raseri; dess yta hade svartnat, och den ena vågen efter den andra slog mot vår båt och ville helt och hållet uppsluka den lilla farkosten. Stundom trängde solen fram ur den tjocka massan af skyar, liknande ett bloss på himmelen, och kastade fladdrande strålar på klipporna, under hvilka vi sökte skydd och afbidade lugnare väder, stundom knallade det i luften och blixten genomträngde djupet. Ifrån vårt dystra lugn kunde vi dock utan fara betrakta huru stormen på höjderna lösryckte trån, dref mull och sand mot skyarna, förorsakade ett hemskt dån i bergen och svepte sjön i mörker och skum. Jag ville lemna båt och last på stället samt spatsera landvägen hem ungefär en half mil; men min dräng, mindre angelägen att komma hem än jag, gjorde deremot sina invändningar, ty det var öfver de träsken omgifvande bergen vi skulle gå. Se herre, sade han, hur skyarne hvälfva, det är icke godt att ge sig åstad öfver bergen nu. I det samma rasade en orkan öfver bergtoppen, under hvars skygd vi suto. Väderilen medförde mull, sand och små stenar samt bildade hvirflar i luften. Min dräng, som tyckte sig se hin onde sjelf i *Nåjde pusk* (väderhvirfveln), gjorde mig uppmärksam derpå. Till all lycka nedföll denna massa af

grus, som varit tillräcklig att begrafva oss, ett stycke ifrån stället der vi suto. Under denna scen utlät sig min dräng, att det onda och goda var i strid, och att vi vore förlorade, om icke det goda försvarade oss. Ändteligen kunde vi begifva oss hem landvägen, och voro knappt hemma, då vädret mot aftonen lugnade. Följande natt hade min dräng hembragt laxbåten. Några dagar sednare fann jag på Mandojavrre träsk flera stora abborrar döda på vattenytan, troligen af strömmen nedförda ifrån de öfra träsken, vid Utsjoki elf, der abborn är mera allmän än i Mandojavrre, och derifrån åskan hördes starkare. Abborns egenskap att åt norden icke gå längre än till furugränsen torde knappt behöfva omnämnas. Länge hade jag redan varit utan bröd, om jag undantar det, som Enkan Ella Hellander gräddat åt oss på kol. Jag hade också utan särdeles saknad kunnat umbära denna vigtiga artikel då man var försedd med fisk af flere sorter och på flerehanda vis tillagad. Äfven torkadt och rökt kött hade icke brustit, snöripor och sjöfåglar, bland dem vildgäss, kryddade vårt bord, och utgjorde stekta i smör vår helgdags anrättning. Men nu hade min dräng nyligen reparerat bagarstugu ugnen, och jag hade fått anvisning på en Clement Njorgans hustru såsom skicklig i konsten att baka bröd. Denna, en dotter till f. d. Handlanden B. i

Norrige, hade gift sig med en Fiskar-Lappe och lefde med flere barn i fattigdom. Hon hade på Lapparnas anmodan låft inträffa i Utsjoki till sammankomsten den 29 Juli samt då förrätta bakningen, men i anseende till 5½ mils väg och flera små barn uteblifvit, hvarföre min dräng, som hittills lyckats att krusa detta bestyr ifrån sig, nu ändteligen måste åtaga sig detta viktiga värf. Den 5 Augusti kom ingen till kyrkan, och jag besöktes endast af Ella Hellander jemte en annan Lappqvinna. Nú fick jag i min ordning traktera den beskedliga Elin med bröd och bränvin. Hon blef kvar å stället för att se min afresa, som var bestämd att företagas följande dag och blef icke heller lottlös vid afskedskalaset, ty min dräng hade redan om morgonen ihågkommit henne med bränvin, dels obemängdt och dels blandadt med kaffe, så att gumman var vid det mest upprymda lynne hela förmiddagen, och då vi efter intagen middag under hennes välsignelser och sorgetårar stego i båten, hade hon hunnit till ett ansenligt rus. Mitt resesällskap utgjordes af tre raska Lappar och min dräng Anders Tuisko ifrån Rovaniemi Socken i Österbotten. Han hade varit Häradsnämndeman men blifvit gäldbunden och derföre tvungen att sälja sitt hemman. Mitt Lappska skjutsfolk hade redan en god stund sutit i båten, då Tuisko,

som tillika var smed, med mycken beställsamhet undersökte om rummen voro väl lästa. Med väldiga spikar fastslog han de uthusdörrar, hvilka icke voro försedda med lås. Redan om natten, då han till kyrkohvalfvvet burit de dyrbaraste af mina effecter, hade han icke undvikit Lapparnes uppmärksamhet, och de föllo i förundran, då de märkte att nästan allt var undangömdt; ty allt sedan år 1805 hade inga tjuftar passerat orten, och inom landet funnos inga sådane. Efter denna lilla väntan satte fyra raska karlar sig vid årorne och vår båt flöt lätt å Mandojavrres spegelklara yta. Under skämt och glam gick äfven tiden fort. Lapparne, som af ingenting lida så mycket som af oväder, hade sina tusende infall öfver min drängs namn, ty Tuisko betyder oväder. Under allt detta passerade vi det ena träsket efter det andra, hvilka af Utsjoki elf med större och mindre strömmar sammanbindas. Knappt tyckte jag mig hafva rest $\frac{1}{2}$ mil, då en af mina skjutskarlar sade: "här vidtar Jorbejavrre, det tionde träsket sedan vi lemnat kyrkan, och vid denna strand är Krono-Länsman Högmans vinterboställe; om vi få lof skola vi här hvila en liten stund. Här var allt öde och tomt; ty Högman med hela sitt hushåll var ute på fiske vid Tana elf, der han ock vanligen alla somrar plägade fiska. En del af sitt husgeråd hade han medfört, en del fanns

qvar här, ibland annat flera par räfsaxar, ett par handklofvar och ett balsjern, hvilka hängde på en ås utanför boden, och voro sistnämnde saker icke på lång tid begagnade, ty på dem syntes föga annat än rost, som redan förtärt det mesta af järnet. En liten bäck rann här i närheten, vid hvars mynning jag fann flere fjellväxter i blomning. Jag följde stranden vidare uppåt och fann den ena nya blomman efter den andra samt glömde mig under min botanisering så, att tiden för mina verk samma karlar blef för lång. De hade dertöre tagit ett par af Högmans laxnät, hvilka såsom mindre brukbara blifvit qvarlemnade, och med dem fångat två små laxar. Klockan var redan omkring 8, och det var icke skäl att transportera den sköna laxen i sådan sommarhetta. Den måste dertöre kokas på stället, och man tog det beslut att stadna här öfver natten. Stället var icke utan sina behag. Fle-re skogbeväxta holmar och kullar syntes till byggningen, hvilka tycktes röja vulkanisk production, ty höjden öfverträffade ofta de öfriga dimensionerna. En gruflig mängd mygg hade inträngt i rummen. Jag sof i det inre och mitt folk i det yttre rummet. Knapt hade den entoniga mygg-musiken lemnat mig ro att slumra, då jag uppväcktes af en tjock rök. Utan att i sömnen kunna ana rätta orsaken, sprang jag förskräckt upp för att söka utgång genom

det yttre rummet. Af mitt rop uppväcktes Lapparna och rusade efter mig, menande rummet vara i brand. Alla torkade vi våra ögon för att kunna se, och kommo snart saken på spåren. Tuisko, ömtåligare för mygg än de andra, hade om aftonen med hö tillstoppat skorstens pipan ofvan taket, ty intet spjell fans i byggnaden, och samlat en mängd björkstickor och svampar samt tändt eld på en del af dem. De öfriga hade han lagdt på spiselhällen, för att späda på och under hela natten till myggens fördrifvande underhålla en jennn rök. Men sedan han somnat, hade elden spritt sig i dem alla, och då röken från begge rummen hade utgång genom samma skorsten fylldes de båda deraf, emedan skorstenspipan blifvit fasttäppt. Jag trängde mig in uti en på backen befintlig höstack och sof en stund. Men äfventyret roade Lapparna så mycket, att de hvarken sjelfva ipsomnade eller tilläto Tuisko komma till sömn, och ehuru de för att icke störa mig höllo sig aflägsna, väcktes jag dock af deras skratt. Solen genomstrålade nu tallarnas kronor, och vi begåfvo oss på resan utan vidare traktering än hvad Jorbejawrres vatten erbjöd och anlände till Matts Mattsson Aikios vinterställe. Äfven här var öde och tomt; inga andra rum funnos än en Kåta, hvilken var svart, låg och smutsig som vanligt. Ilär inträngde mitt folk och antän-

de, midt i kåtan, der eldstaden låg, gamla ruttna stubbar för myggen, samt funno sig väl i röken, jag deremot valde att vistas i fria luften. Det tunga lynne, den mjeltsjuka och trumpenhet man finner hos Fiskarlappar i allmänhet, tillhör icke nationen utan är mera en följd af den ensamhet hvaruti de lefva. Dessa karlar hade icke fört ett sådant enstaka lif, utan sin mesta ungdoms tid plöjt ishafvets vågor i sällskap med Norrmän och Ryssar samt om vintrarna vandrat från den ena Renlappens koja till den andra; hos dem märktes derföre både glädje och munterhet. Äfven här hade de uppvädrat par stycken siknät och utlade dem, ett stycke från kåtan, omkring mynningen af en bäck, gingo upp åt bäcken och slog med störrar i vattnet, hvarigenom de skrämde all fisk ut mot träsket. De smärre gingo väl igenom näten. men 15 à 20 Harrar och par Rödingar fastnade i dem och skänkte oss god middag. Solhettan var stark och man beslöt att hvila på maten samt afbida svalare resväder. Äfven här fingo Lapparna förlusta sig öfver en olycka som vederfors vår Tuisko. Besvärad af värme hade han klädt sig så tunnt som möjligt och insömnat, hvarestefter han icke vaknade förrän han af myggen var så illa biten, att han blef öfverhöljd med små bulnader samt var i en efter deras tycke gruslig vända. Ju större hans ångest och oro var,

dess mera ökades Lapparnas löje. Jag ordinerade att han skulle gå i träsket för att bada sig, och sedan han varit en stund i sjön, lade sig svullnaden, och inom en timma slapp han hela svedan. Här vidtog redan i åtskilliga dälдер en reslig furu skog, och timmerstock af tre famnars längd och 7 à 8 tums diameter i smaländan kunde i den nog ut-huggne skogen uppsökas, men få af dem voro qvistlösa högre än en à två famnar från jorden. Dessa skogar utgöra likväl för mången fattig Fiskarlappe, den lediga vintertiden, en källa till inkomst. Furun fälles, klyfves och bilas så att af hvarje stock fås två bräder, hvilka transporteras till hafsbandet och der säljas till båttimmer.

Resan fortsattes, och vid hvarje fors steg jag tillika med Tuisko upp till land, för att lätta båten, hvarvid den ena fjellväxten, den ena insekten efter den andra ökade mina samlingar. Mierasjawrre gwäjkka, den längsta forsen bland alla, en hel Svensk mil lång, var så torr, att våra karlar nästan halfva vägen måste vadande draga båten. Då de likväl omsider lyckligen framkommo till Mierasjawrre träsket nästan uttrötta, uppmuntrades de med en god sup samt tobak, hvarefter färden gick så mycket raskare på det en mil långa träsket, som omgafs å alla sidor af höga berg, hvilkas kala hjessor närmade sig till skyarna. Längre ped

utgjorde den löfrika björkskogen en vacker rand på deras sida, hvilken nederst begränsades af furar som speglade i det klara vattnet. Hela trakten hade ett intagande och tillika storartadt uttryck. Flere hundra vildgäss och millioner mygg voro ställets enda innevånare. Vildgässen, af hvilka blott få kunde flyga, ty detta var deras ruggtid, öfverraskade af vårt besök skyndade att dölja sig, somliga under vattnets yta, andra under stenar och buskar vid stränderna. En fångades genast, och då jag önskade att vi skulle taga flera blef svaret: "hvad gör du med så många, de duga ej denna årstiden äta, ty de äro nu som obevingade alltför magra." De blefvo derföre skonade, och vi rodde fram längs träsket medan vädret var herrligt, och myggens antal ökades mer och mer. Vår Tuisko hade åter försett sig med björktickor, med hvilka han underhöll jemn rök i båten, hvilket egentligen gagnade endast dem, som suto bak i båten. Snart hade vi sålunda tillryggalagt en Svensk mil och anlände midnattstiden till Mierasjawrre kåtan. Besvärade af mygg hade jag vid samlande af insekter och örter knapp tid att undersöka dem, utan stoppade blott i kapseln allt hvad jag kom öfver, men hade vid den sedan företagna mönstringen all anledning att fägna mig öfver min fångst. Undertiden plockades gåsen, hvil-

ken stekt i smör smakade Lapparne lika bra som mig. "Hade vi vetat," sade de, "att du var så rikligt försedd med smör, hade vi velat slå ihjäl flere gäss." Det hade haft den fördelen, mente de, att deras bördor blifvit lättare ju mera de fått förtära af mitt medhafda smör. Inemot 5 mil hade vi rest på dagen, af hvilka jag gått till fots närmare tre. Den ena var lika trött som den andra. Fle-re timmar öfver midnatten voro förlidna, förrän vi slutat vårt mål, och middagssolen sken in från springorna i kåtan förr än alla fått tillbörlig hvila. Årorna gömdes, och båten drogs upp på stranden, för att den skulle tjena mig på återresan. Solen var icke så het som den föregående dagen, hvarföre man straxt på eftermiddagen företog färden öfver fjellet. Ännu med bördorna på ryggen gick nästan en och hvar in i kåtan för att noga efterse att ingen eld lemnats kvar, hvarigenom eldsvåda kunde uppstå. Den raskaste af skjutskarlarne gick förut med starka steg, utan att sätta sig ned att hvila förrän vid Petsikkojawrre, sedan en mil af den besvärliga fotfärden uppåt fjellet var tillryggalagd. Här var vegetationen den fattigaste. Vid en liten bäck, hvars kristallklara vatten flöt till träsket, växte likväl en och annan ört frodigt nog. Här blefvo mina karlar alfvarsamt ledsna på Tuisko, ty af två krus

Rum, den enda spiritus, som hemifrån medföljt, hade Tuisko genom sin oförsigtighet söndrat det än obegagnade kruset, och den för tillfället goda varan gick förlorad, så nödig den varit till undfägnad både för mig och dem, som buro tunga bördor. Sent om aftonen framkommo vi till Säytsjaurre, dit jag från Enare sidan beställt mig en båt till mötes. Men här fanns ingen, ty mitt bref, e-huru afskickadt i början af Junii, hade försent framkommit. Jag var uttröttad af förfärden, och mitt folk ännu mera af sina bördor. Öfver träsket var en knapp mil, men vägen omkring dubbelt så lång, och mina följeslagare kunde icke med bästa vilja, i brist på mat, åtaga sig att göra denna omväg. De sågo mot andra stranden något, som de tyckte vara i rörelse, och man förmodade Jonas Jonasson Aikio denna tiden möjligen kunna vara här på fiske. Nu gällde att öfverlägga om huru man kunde få den förmodade båten att landa, och Lapparne fattade snart beslutet att tända upp eld på stranden. Hvad skolen J bränna, mente jag, ty ingen qvist eller sticka syntes. Nog få vi bränsle blef svaret, och i hast hade de samlat en väldig hög af renmåssa och trädrötter, dem de uppkrafsat under mossan. Brasan öktes allt mer och mer, så att Aikio, som trodde att någon missdådare vandrat här och lemnat eld efter sig,

genast begaf sig att släcka den, ty på renmåssan berodde 'ej allenast hans, utan äfven många andra Lappars uppehälle den tid af vintern, de vistades här. Med glädje emottogs jag af Aikio. Begärligt skakade mina uttrötta skjutskarlar på det ännu hela rumkruset, hvilket ehuru begagnadt ända från Utsjoki ännu, som de sade, hade lif. Det fanns äfven ännu qvar så mycket, att hvarje af oss fick sig en obemängd redbar sup, så väl de som skjutsat mig hit, som den som emottog mig. Efter afskedsskålen, som redan ökat Lapparnes munterhet, gick jag med Tuisko i Aikios lilla båt och mina Utsjoki karlar återvände, sedan de fört mig 6 mil med båt och burit 3 mil mina effecter. Snart aflägsnade vi oss från stranden, der Lapparnes hurrarop och bugningar togo farväl af mig. Samtalet ändrades nu. Prat och skämt upphörde, och alfvarsamma ord taltes i stället. Många ställen i *Hyödyllinen huvitus luomisen toistä* öfvervägdes. Ämnenä betviflades väl icke fullkomligt af Aikio, men ett och annat hade han sunnit icke väl enligt med den heliga skrift. För mig var det nu en icke ringa lättnad att få sitta i båt och räta ut mina fötter, men Aikio och min dräng rodde raskt och nordanvinden hjälpte till, och inom något öfver en timma vidtog fotmarschen åter, dock ej längre än öfver ett smalt näs, då han med samma båt, hvilken lätt kastades på

ryggen och bars öfver näset, skjutsade mig öfver andra Säytsjawnre af ungefär lika storlek, så att vi hade innemot $1\frac{1}{2}$ mil båtväg. Härifrån utlupo begge Säytsjawnre vattenmassorne till Suovajawnre och sedan till Jeggejawnre; men i anseende till många forssar och torr årstid kunde icke detta vattendrag passeras med båt. Här begynte vegetationen tilltaga, furan resa sig, och björken ändra sin dvärgskapnad till rikare stan. Fjellklimatet hade upphört, berg, dalar, myror, mindre sjöar och bäckar omväxlade. Vi måste ibland tränga oss fram öfver sankta kärr, hvarest dock, de mest smakliga hjortron läskade min törst, emellanåt åter genom snår och videbuskar, hvilkas hoptrasslade grenar icke litet hindrade färden, och anlände än samma dag, alla tungt belastade med bördor, efter nära två mils fotväg till Jeggejawnre, der vi funno Märten Pehrsson Padars fiskarkoja. Padar var sjelf ute på fiske. Sedan vi upptändt en liten brasa för att uppfriska luften samt lagt oss att sofva, hade Padar hemkommit och igenkändt oss, hvarpå han ute på backen, för att icke oroa mig, kokt en väldig gryta med nyssfångad fisk. Jag hade ännu icke vaknat, ehuru säkert 8 à 9 timmar förflutit sedan jag insomnat, då Padar klockan innemot 10 på f. m. rörde mig med handen och sade: "herre förmår du stiga upp

för att äta?" Jag begaf mig genast ut i fria luften, tände min pipa och såg hur solen lyst på den resliga furu skogen, sådan jag icke på lång tid sett. Padars anrättning smakade sedan förträffligt i det fria. Under det jag åt, försvann Padar och återkom, medan jag hölt på att sluta målet, med ett fat nyss plockade hjortron, så stora och mogna, att de för mig utgjorde den angenämaste desert. Padar hade äfven gärna aflöst Aikio och skjutat mig, men han var här ensam och hade alltför många nät utkastade, hvilka han måste sköta äfvensom 5 unga Räfvar, dem han ifrån en räfkula uppfångat, och utgjorde de sistnämnde för honom en icke ringa förmögenhet. Han försedde oss likväl med båt, och vi kommo utmed den lilla ån, som leder vattnet ifrån träskan dem vi passerat till Kamas å, ehuru med möda fram till Wuollejavrre och sedan till Kamasjoki. Ju längre vi hunno ifrån Jeggejavrre nedåt ju hörrikare blef nejden, tills slutligen Kamas stränder framviste stora ängsfält af sina 100 lassland, hvarpå än ingen lia blifvit lagd. De utgjorde nu ett tillhåll för sjöfåglar, bland dem flere af andsläktet, hvilka jag icke sett i Utsjoki. Af vextrikets alster träffades i denna herrliga nejd Aspen, Törnrosen, Luktspirean, Åkerbärs blomman m. fl. Sannerligen, för mig, som kom från Utsjoki öfver en steril och

liffös fjelltrakt, var det som om jag befunnit mig i en förtrollad värld, och jag njöt af denna herrliga trakt mera, än jag på sydliga orter njutit af de skönaste trädgårdar. Här frodades björken, alen, hæggen och rönnen, här nådde aspen sin höjd, och furan qvistlös ända till kronan, var reslig och stor. Af inhemska trädarter saknades endast granen, hvilken i den Finska Lappmarken icke går så högt upp åt Norden. Kongspiran var på sidländta ställen här dubbelt så hög som de, hvilka jag sett i Utsjoki.

Här aflöstes Jonas Aikio och Jonas Mickelson Aikio rodde mig fram efter Muddus- och Wastusjawrre stora insjöar. Vi togo in hos den ena Fiskarlappen efter den andra. Bland dem fäste den patriarkaliska åttatio åriga Mickel Aikio mest min uppmärksamhet. Han hade fordom varit Kyrkovärd, men för sin höga ålder för flera år sedan afsagt sig denna förtroendepost. Nu roade han sig med att uppföda en svanunge. Missommar tiden, då han fångat den, hade den varit af en ands storlek; men än kunde den icke flyga samt hade en alltför vild natur för att utan risk, kunna utsläppas ur sitt fängelse, der den föddes med gräs. Uti ett enkom dertill upptimradt rum hade gubben en kulle räfvar, men i hela boet hade han icke funnit flera än tre ungar, bland hvilka likväl en var korsräf. Den

gamle mannen hoppades för dem få mycket mjöl af Ryssarne vid Enare Julmarknad. Han bebodde ett herrligt ställe. Stora gräsfält omgafvo hans bohustad, han underhöll flera kor och hade en tid äflats med att så korn och hampa, dock numera icke på flera år. — Alla, hvilka vi anträffade, följde mig till kyrkan, och förorsakade deras förberedelser till färden intet uppehåll. Ty snart var en ny vadmals kolt påtagen, och i en utsliten renskinns pels en knippa torkad fisk och någon bit kött inkastad. Ett litet nät kunde äfven få sin plats i samma knypte, och vid en regnskur tog man ut sin vägkost ur pelsen och påklädde sig den sjelf. Af de i sjöarne utsatte näten väntade man efter återkomsten så mycket rikare fångst.

Slutligen när vi passerade det sista vägstycket mellan Wastasjaurre och Enare kyrka, ungefär $\frac{3}{4}$ mil, utgjorde vi ett sällskap af mer än 50 personer. — Det var Fredags afton klockan 11 jag anlände till Enare kyrkoplats, och redan voro flera personer ditkomna. Hela Lördagen öktes församlingen mer och mer, så att communicanternas antal i Enare kyrka den 12 Augusti gick till öfver 90 personer. Jag hade gärna hållit allmogen samlad, eller åtminstone önskat att man den 19 skulle åter inträffat vid kyrkan; men hvar och en förebar bråd arbets tid och matbrist, helst de

fiskat dåligt denna sommar, hvarföre en stor del redan tog afsked af mig Söndags afton, och jag skiljdes från de öfriga om Måndagen på förmiddagen. — På återresan led jag mer af myggen än någonsin förut, och tycktes de liksom mera vara begifna på den nykomna gästen, än på Lapparnes väl genomrökta hull. Det händer likväl icke sällan att Lapparna, då de gå i lugnt väder, när myggen är aldra mest besvärande, hålla en rökande svamp eller annat dylikt i handen, för att dermed förjaga dessa alltför närgångna gäster. För mig har tobakspipan ofta utgjort ett godt skyddsmedel mot deras anfall. — Vanligen inträffar deras tid straxt efter midsommarn. Först visar sig den större myggen. Längre fram på sommaren inträffar knotten; den tränger sig genom alla öppningar på kläderna samt är, ehuru högst liten, den värsta blod-sugare. Af denna sort hvimla millioner i luften. Begge slagen förfölja en den korta vackra sommartiden i lugnt väder, de förra om nätterna, och de sednare om dagarna, och man kan icke gå så fort, att de icke hinna upp en. Springer man en vacker sommarafton på ett jämnt och öppet ställe samt ser sig tillbaka, finner man dem utgöra nästan ett hvalf öfver stället, der man lupit fram, en och hvar sträfvande efter den vandrande. Sist kommer den så kallade svidknotten, på Lappska *Mejva*, på

Finska Poltiainen. Den är den minsta af alla myggarter, och icke så talrik som de förstnämnde; men den är giftig, och dess stygn brännande, så att en odräglig sveda uppstår, och det anfallna stället sväller upp ofta mer än efter knotten. Denna insekt vistas mest vid fugtiga ställen och vid vattendragen, särdeles vid strömmar. Liksom knotten är den mest i rörelse om dagarne, isynnerhet från middagen till solens nedgång. Vid alldeles klart solsken visar den sig icke, utan tycks då söka skugga och fugtighet, och om nätterna hvilar den. Tvättar man sig ofta med kallt vatten, sväller det bitna hullet icke så mycket. Svullnaden fördelar sig då äfven lätt, och det obehagliga kliandet och svedan upphör. För att skydda sig mot myggen pläga eljest Lapparna, särdeles nybyggarne från sydligare orter, tjära ansigte och händer, eller öfversmörja sig med beckolja.

Min vistelse i Enare allopp utan några anmärkningsvärda händelser, och så äfven återfärden. Sommarn och hösten försvunno i enformighet, om jag undantar att bref tvenne gånger anlände från Finland. Sedan solen gått till hvila och den mörka tiden infallit, blefvo nätterna sömnlösa. Saknaden af människor gjorde, att jag en vecka tidigare än vanligt företog en ny färd till Enare, för att hålla Julmötet. Jag for utan dräng, blott

med tvänne skjutskarlar, och kom fram Tisdagen före 4:de Advent, tidigt om morgonen.

Ingen menniska fanns å marknads- eller kyrkoplatsen. Så snart mina skjutskarlar med långa täljknifvar och yxa, ty isbill fanns icke, huggit ett vak på träsket, att vatten kunde fås, och hopsamlat litet bränsle, lemnade de mig allena. Vistelsen på ett fremmande ödeställe föreföll mig första dagen alls icke svår; ty efter den besvärliga resan användes den till sömn. Detta ljufva tidsfördrif fick jag likväl dyrt betala om natten med sömnlöshet. På stället voro sina 70 å 80 små kyrkostugor af hvilka högst få hafva lås. Den starka stormen dref de knarrande dörrarne hit och dit, och halfvaken inbillade jag mig att menniskor anländt, gick ut för att se, och fann naturligtvis ingen. Tiden under 20 timmars natt och 4 timmars skymning blef mig lång att med lectur ensamt fördrifva. Jag begynte att använda skymningen till att fånga de omkring husen skrikande snöripor. En dag tillsatte närmare tjugu af dessa fåglar lifvet för min ledsnad. Under mina vandringar sökte jag förgäfves spår efter menniskor; vargar och räfvar hade lupit fram. På fjerde dagen af min dervaro, då jag vid dagningen spisade, hörde jag till min stora glädje en hund skälla. Jag skyndade ut och såg flera vedlass, som en Lappe framhemtade för sitt behof un-

der heljen. Snart hörde jag flere renklockor, och den ena Lappen framkörde efter den andra. Dessa ankomlingar glädde mig så mycket, att frukosten kom i glömska. Nu gick dagen fort. Folkets glädje, förnöjsambhet och kärlek gjorde mig munter och nöjd, och knappt visste jag mera, att jag haft ledsamt. Hvar och en trupp som framkom, bant först sina renar eller körrenar, ty de öfriga fördes i kedja, fast vid någon påle eller bodstolpe och gjorde sin helsning, hvilken egnades en hvar särskildt och påstod en liten stund, i det å begge sidor den vanliga frågan: "hvad hörs," måste tillbörligen besvaras.

Enarelappen, ehuru den fattigaste af alla Lappar, röjer en öfvervägande stolthet. Hans stora öfvervigt i Christendoms-kunskap, bokläsning, sedlighet och värdigt uppförande, gör att han äfven vid sjelfva helsandet icke inlåter sig i så platta samtal, som de andra Lapparne. — Hans vanliga ord äro: "Gud vare tack att du är frisk! Är frid i landet?" Med frid mena de icke alltid krig och örlig, utan äfven härjningar af varg, sjukdomar och andra olyckor. Sedan han fått höra att öfverheten och andra intet ondt lidit, och att hungersnöd icke är i landet, tar han afsked. Äfven i sjelfva sättet att helsa skiljer han sig från de andra. Han räcker blott sin hand och kallar hvem helst det vara må till du. De

flesta andra, såsom Utsjoki- och Norska Lappar, kyssa först sin hand och bjuda den sedan åt Presten eller någon annan Embetsman, som de akta. Andra, särdeles anförvandter, helsa på hvarandra sålunda att de närma kind mot kind. Ryska Lappar och några Svenska, isynnerhet de, hvilkas språk närmar sig Ryska Lappskan, helsa med att föra nässpetsarna tillsammans.

Efter tillbörlig helsning begynte man städa sitt boningsrum isynnerhet att fösa ut snön. Den ena företog sig att klyfva ved, en annan förde renarne på bete, då de äldre släpptes lösas, men de unga fastbundos vid träden. Efter denna expedition inlyftades gemenligen matförrådena. Efter qvällsvarden förrättas i böne-stugan allmän bön.

Följande dag infunno sig ännu några Enarebor, hustrur, barn och tjenstehjon, men isynnerhet Renlappar från Utsjoki och från Norska Finmarken. Dessa hafva icke här egna boningsrum, utan komma som gäster till Enarebor samt njuta af dem mycken uppmärksamhet och uppässas med all flit, hvilket allt de från sin sida rikligen betala. För några knippor skohö, en half tunna bjortron, hvilken sistnämnde här värderas till 3 R:dr R:gs, och annan här bevisad välvilja gifva de ofta flera lass renkött, som den fattige Enarebon sedan efter heljen från fjellbygden

afhemtar. De renar, som vargen ihjälbitit, äro Enare-boernas gifna sportel. Den nycktra, alfvarsamma och eljest mulna Enarebon omfattar äfven en sådan Renlappe med mycken omvårdnad. Blir denne under marknaden för mycket öfverlastad, tar Enarebon alltid vård om honom.

Detta Lapparnes inbördes förhållande fäste denna gång mera än någonsin min uppmärksamhet. En mild väderlek och den lugna morgonen med sin vackra rodnad vid horisonten gaf mig anledning till en promenad. Jag spatserade ett stycke förbi de sista marknadsstugorne åt Utsjoki och märkte vid andra stranden af Pelpajawrre några ankommande! Hundarnas skall, som alltid åtföljer Fjellapparne, tillkännagaf deras ankomst. Knappt hann jag fästa min uppmärksamhet på dem, förrän en hel mängd unga karlar sprungo förbi mig, och någre gamle kommo gående efter! De berättade orsaken till ynglingarnes brådska vara att emottaga och välkomna Renlapparna samt inbjuda dem till gäster hos sig. Snart möttes de ock af den ankommande karavannen, ty knappt hade Enareboerne i språng hunnit utför den sluttande strandbacken ned på isen, då Renlapparnes flämtande stolta körenar, för att väja de dem mötande, som lejon kastade sig åt sidan af vägen. Genast grep likväl Enareboer i rentömmen, och led-

de hvar och en sin kunds ren uppför backen. Med pomp och ståt, åtföljda af en skara menniskor, hemtades sålunda Renlapparne till sina värdars stugor. Den som mest firades var Olof Aslaksson, en Norsk Lappe. En yngling vid namn Saijets, i sin snöhvita kolt den vackraste Enarelappe jag sett, och af den här högst ovanliga längd af tre alnar, mycket smärt och med ett rödt bälte hårdt tilldraget kring lifvet, ledde stolt den gamles tättbeborrade ren, medan gubben prydligt satt med sin stora och yfviga björnskinns-krage i den med skälskinn beklädda pulkan, efter hvilken gick, utom flera andra, ynglingens gamla far. När den aktade gästen var kommen utanför stugan som tillhörde Saijets, upphjelpes han ur sitt åkdon af sina båda värdar, slöt till helsning sin arm kring den äldre Saijets hals och förde sitt kindben mot hans. Olof Aslaksson var näst Peder Panne den rikaste Lappe, man kände, och sades äga mellan 6 och 7 tusende renar, samt var dessutom en frikostig och gudfruktig man. Sammaledes emottogos, ehuru med mindre pomp och beledsagade af en icke så talrik folkskara, Nils Josephsson Wuslabba och Nils Olofsson Perke, de rikaste och mest ansedda Renlappar i Utsjoki; men då en nog rik Renlappe Joseph Aslaksson Pojni ifrån Utsjoki med sin stora björnskinns krage, sitt silfverbälte och sina prålände åkdon,

framkörde, utan att fästa någons uppmärksamhet, och märkte att jag kastade mina blickar på honom, ropte han: "pojkar, kommen och tagen mot min ren!" Efter något betänkande tög då en hans körren och ledde den framför sin stuga. Då jag frågade om orsaken till ett sådant förfarande mot Pojni, blef svaret: "han är ingen bra karl och dessutom nisk." Så var ock fallet. Medan jag betraktade allt detta, kom en hel hop människor körande upp för backen, först unga karlar en del i mörka och en del i hvita renskinnspelesar, derefter qvinnor. De voro eljest lika klädda som karlarne, men hade stora klädeskragor, röda, blåa eller gröna, med flerfärgade bårder kring kanterna. Broderade voro bältena på deras renar, broderadt bandet, på hvilket renkläckan hängde. Bjellrorne voro knappt synliga mellan toffsar, som omgäfvö grimman, på hvilken den af skinn flätade tömmen hängde. På denna skara fäste de äldre bland Enareboerne ingen uppmärksamhet, utan tycktes liksom förarga sig öfver denna lux och fåfänga, de unga åter, särdeles de, hvilka längre tid vistats vid Ishafvet bland Norrmän och Ryssar på fiske och tyckte sig veta mera, syntes bedömma hvilken af dem smakfullast utstyrt sig och sin ren. De nyss anlände voro rika Renlappars barn. Ibland dem var en Cadja (Carin), dotter till ofvannämnde Olof Aslaksson, i allas

tycke den vackraste och mest utstyrda. De åtföljdes af unga rika Renlappar. Enare boerne, som voro alltför ringa och fattiga att visa dem tjänst och välvilja, hade icke blifvit tålda af de dem medföljande rika ynglingar och hade lika säkert äfven af de sköna blifvit med förakt afvista. Allt efter som de anlände togo de in der, dit deras föräldrar blifvit inviterade, och deras renar afspändes samt fördes af Enareboernes söner till skogen på bete, medan de gamla trakterade sina ankommna gäster med brännvin och mat. Mången rik Lappflickas ren gafs likväl icke åt de tjänstvilliga Enareboerna, utan leddes ut på de nära belägna, mossrika, snöbetäckta fälten af de unga Lappojkarne, som beledsagat henne.

Flera bönder ifrån närgränsande Finska Socknar hade äfven inträffat här med brännvin, och om aftonen anlände några unga Handlande ifrån Torneå, hvilka ej på några år besökt orten. Dessa äro de enda hvilka äga rättighet att handla här. Bönderna voro tvungne att till dessa sälja det mesta af sitt brännvin, och de utminuterade det icke suptals, utan sålde det åt Lapparne i deras fastager. De varor Handlande ifrån Torneå hade med sig voro bly, krut, hampa, rep, grofva väfnader, grytor, kettlar, jernredskap samt hvarjehanda glitter och grannlåter, hvilka de bytte mot Lapparnes renhudar, skogsprodukter och Räf-,

Utter-, Mård- och Ikor-skin, torrûsk m. m. Bönderna medhade endast brännvin, hvarmed de ruinerat och framgent ruinera mången Lappe, så länge den strängt förbjudna smyghandeln icke kan förekommas. Så snart Lappen en gång bekommit brännvin i sitt käril, är det egentligen icke mera hans, utan vänernas. Man sätter sig ned med honom, och flaskan går kring laget. Någon stoppar i pipan, tänder den, sväljer några rökar och räcker den åt grannen. Så går den kring laget och istoppas ånyo af den, som dragit sista röken, eller af någon annan, som tycker sig äga den bästa tobaken. Det är ett lyckligt lif, tills flaskan blir tom; ty brännvinet är den nomadiserande Lappens himmelska nectar i gelag. För det ger han allt då det fås, men då ej tillgång dertill finnes, umbär han det utan saknad.

Under heljen glänste Cadja framför andra, och när hon gick på marknadsplatsen med sin äktaröda klädeskolt, om lifvet hårdt tillsnörd med ett silfverbälte, och mössa af skarlakansrödt kläde, var hon alltid beledsagad af ett halft dussin ynglingar, och hvar och en drog gärna sin brännvins-flaska, som man genom hvarjehanda utvägar under heljen åtkommit, ur sin barm samt bjöd åt henne. Hon åter syntes hvarje gång beqväma sig att väta sina läppar. Kom hon i köpmans stugan

stadsnade hon alltid menlös vid dörren, liksom om hon icke ville göra någon affair af de på hyllorne redan uppställda grannlåterna, och när någon af de äldre sade: "efter slutad helj handlar väl denna rika flicka här många granna saker," var hennes svar, med halföppen mun och nedslagna ögon: "hvertill skulle jag, en Lappflicka, behöfva sådan grannlåt." Sjelfva marknadsdagen såg man likväl Cadja, liksom mången annan ung Lappflicka, behöfva stödja sig på sin kärastes armar, som sjelf var likaså fotfallen som den han ledde. Emellanåt gick man i köpmans stugan, fyllde sin flaska, försedde sig med brunt socker, lakrits m. m., satte sig på snövallen och drack samt bjöd sin älskade dricka. Dit samlades unga och gamla, flaskan gick kring laget och inom kort var den tom. Nu tog den andra fram sitt brännvin, medan den tredje var hos Köpmannen och fyllde sin kagge eller tennflaska, och så fortsattes utan afbrott. De alfvarsamma och mulna Enareboerne kastade med ledsnad och förakt, i det de skynsam förbigingo, sina blickar på detta i deras tycke förargeliga upptråde. Vanliga följderna var att, när man öfvergaf stället, någon blef liggande på platsen, då det blef Enarebons lott att forsla den vanmäktiga till sin koja. Så snart skymningen inföll ledsagades flickorna vanligtvis af någon gammal gumma, helst släg-

tinge, fadder eller eljest nära bekant, ej så mycket för skicklighetens skull, utan mera derföre att de gamla så skaffade sig fri förtäring, ty flickorna uppsöktes af ungarlarne och trakterades med brännvin och socker, då icke heller gummorna blefvo lottlösa.

Andra marknadsdagen, då jag spatserade på vallen, märkte jag en reslig Norsk Lappe, skild från det öfriga sällskapet. Han var klädd i en större renskinnsplags än de vanliga, och den var för öfrigt ny och vacker. Emedan jag var i behof af ett dylikt plagg, frågade jag honom om han icke ville sälja den. "Jo," svarade han, "blott jag får goda penningar för den," det är hela Specie Riksdalrar, helst Svenska. Jag bad honom in till min stuga för att få försöka pelsen, men han gjorde invändningar. Under tiden hade några Lappar samlats kring oss, för att afhöra vårt köpslageri. De lära, af hans ovilja att afklä pelsen, hafva gissat att han derunder hade något för egen räkning. Och då en af hans kamrater knypplade under hans hake samt tryckte på hans bröst, sprutade brännvin i en stråle ur karlens barm. Han bar nemligen hängande på sin hals en torskmage, fylld med brännvin. Lapparne nyttja ofta sådana till brännvins och trankäril. Påsen hänges på halsen under kläderna, och om den ej är full märkes den icke lätt af kamraterna,

utan kan den mindre frikostiga här bättre än i andra käril förvara sitt brännvin för egen räkning. För att taga en sup för han mynningen, som är liten, i munnen och trycker på blåsan. Märker en annan Lappe honom i detta förehafvande, går han genast och känner på hans barm, och snart är ett helt sällskap kring honom. Förrådet tömmes utan krus, ty på resor är åtminstone brännvin och tobak gemensam egendom.

Sedan marknaden par dagar efter heljen var slutad, begaf sig en och hvar till sitt hem. Föret var godt och pulkan *) gick lätt. I

*) *Pulka* kallas egentligen det slags rensläde, hvaruti Lappen sjelf åker. Till varutransporter nyttjas *ahkio*, på Lappska *Güres*, som är vida större, men lägre, för att icke kantra. Dessa åkdon äro dels täckta dels otäckta. De förra tjena som kistor och förvaringsrum för sådana varor, som ej kunna hållas under bar himmel, och hemma samt under resor måste aktas för hundar och tjufvar. Alla äro i botten kullriga och likna en afskuren båt med en bred och platt köl samt fyra sidobräder å hvardera sidan om kölen. Renen styres och drifves med en tömm af läder eller rep, fästad med ett slags grimma vid hans bufvud. Är han väl artad följer han vägen nästan utan kuskens besvär, blott man kastar tömmen öfver dess rygg på nacken. Vill man hafva honom att vända åt endera sidan, rycker man blott på den sidans tömm. Drifver man på honom för strängt, kastar han sig, i synnerhet om föret är tungt och vägen dålig, på sidan till skogs, hvarifrån man ofta icke utan mycket besvär får honom tillbaka. Plågas han med alltför myc,

godt före sker resan i Lappmarken mycket beqvämare om vintern än om sommarn, då man merändels måste gå med börda på ryggen, och besväras ute af myggen och inne af ohyra.

Den 29 December, så snart man kunde väl se ute, det är närmare mot middagen, skedde afresan från Enare. Efter par mils färd råkade vi en någorlunda stor Lappkaravan betande sina renar, och gjorde sällskap med den. Skymningen tilltog, och vi fortsatte vår resa tillsammans. Myror, flackor, sjöar och skogslunder passerades. Vid de sistnämnde lågade stockeldar och brasor öfverallt. Vid dem betade de, som rest förut, sina renar; men när de hörde oss komma, stego de upp och hjälpte oss förbi, ty våra renar hade gärna velat stadna der de sågo andra. En del eldar brunno några famnar ifrån vägen, och vi sågo Lappar der muntra och glada taga sista afskedståren med hvarandra. Alldrig har jag i dessa ödemarker förr den sett så mycken trefnad och så mycket lif. Mot aftonen begynte det att snöga, och på sista milen var väderleken rätt ruskig. — Tidigt kommo vi likväl till Mårten Pehrsson Padars bonings-

ket körande, inträffar till och med stundom att han vänder om och ger köraren rätt starka slag med sina framfötter.

stuga, sedan vi rest 5 mil på ungefär 7 timmar. Hit samlades en stor del af dem, hvilka vi träffat ute på hållet. Icke en gång en tionde del af folket rymdes i den lilla stugan. Flera stockeldar upptändes i hast på backen, och furuskogen samt renbetet voro båda lika tillitade. Dessa eldar, hundradetals renar och Lapparne i sina helgedags kostumer uppfyllde hela kullen, och scenen var den grannaste jag sett i Lappmarkens öknar. — Padar ledde sin härkomst från en gammal Lapp-stam och var en from gubbe. Han önskade att jag kulle förhöra hans egna och några hans släktningars barn, hvilka, som det sades, hitkommit för att se presten och få läsa för honom. — Förhöret och uppmärksamheten, hvarmed det åhördes, gjorde vistelsen i denna låga koja, der man endast under kroppåsen kunde räta ut sin i renpulkan stelnade rygg, dräglig nog. Men mera lif var ute vid stockelden, hvarföre dessa grannar då och då besöktes. Dock var det mig ett stort nöje att se den gamle Padars hjertliga fägnad, då barnen gäfvo rediga och tydliga svar på lättare Christendoms frågor, och läste och stafvade uti de små ströskrifter, hvarmed de belönades. En varm, o-konstlad välvilja bevistes mig af alla. Isynnerhet var värdinnan i ständigt bestyr att tjena och passa upp mig. Stundom frågade hon om jag var törstig, då hon med en af rök

och ålder svärtad trädskopa framräckte det vatten, hennes äldsta son på $\frac{1}{4}$ mils afstånd för min räkning hemburit; ty i anseende till träskets aflägsenhet begagnade de sjelfva uppsmält snövatten. Stundom piskade hon för eldbrasan snön ifrån mina reskläder, en annan stund torkade hon mina Lapphandskar för elden och hängde sådant, som icke behöfdes om natten, upp på åsar i taket och frågade om jag icke ville tilläta henne ömsa hö i mina skor. Huru lycklig, tänkte jag, kan icke en menniska vara, då hon saknar behöfven, och huru olycklig är hon icke, då hon söker lyckan långt borta, för att deraf skapa sig en falsk eller ovaraktig glädje. Detta folket ägde nästan intet, men dem fattades intet. Tallskogen var den bästa, som fanns å orten och erbjöd ymnig bark. Mossorne voro rika på hjortron och bäck-stränderne på skohö. Sådant samlades ymnigt om sommaren, och dermed tillbytte man sig slagtrenar af Fjellapparne. Med de få nät man ägde ficks fisk; med dessa animala ämnen utblandades barken till föda efter råd och lägenhet. Om hösten samlades halfmogna lingon och kråkbär (*Empetrum nigrum*), hvilka uppkokta med litet torkadt renkött och fett gäfvo en i deras smak god soppa. Den ena makan gjorde allt hvad den kunde för den andra, och barnen, uppvuxne med denna föresyn för sina

ögon, tycktes utan allt tvång följa det goda, de sett hos sina föräldrar, och liksom tälla med hvarandra i inbördes små tjänster. Både före och efter måltiden stodo dessa små på sina knän å golfvet, omkring grytan, deri fisk och bark om hvartannat var anrättad till qvällsvard, samt läste med andakt sina bordsböner.

In på natten begynte det att blåsa, och de sednast anlända hade svårt att få sin mat kokad vid stockelden, hvarföre de flyttade sina grytor på stuguhällen. Under hela natten koktes och åts; men likvist smakade mig sömnen bra nog. Tidigt påföljande morgon begåfvo vi oss på resan och framkommo den 31 December till Utsjoki, hvarest jag träffade en mängd af allmogen församlad, och i stillhet såg det andra året af min vistelse i Lappmarken skrida till ända.

P. S.

Lapparnas varma känsla för religionen har Läsaren kunnat sluta till af flera ofvan anförda drag; med allt detta råder hos dem mycken vidskepelse. Sålunda ansågs och omtaltes det såsom ett synnerligt hjeltemod, att mina tjenstehjon under Prestens frånvaro, hvilken man tror vara alldeles oåtkomlig af allt hvad spöken och vålnader heter, vågade bo så nära kyrkan som å Utsjoki prestegård och marknadsställe. Ingen ensam Lappe i Utsjoki har under Prestens frånvaro ännu tagit nattqvarter vid kyrkan, utan, han må hafva passerat der förbi fast alldrig så sent, bjudit till att hinna derifrån åtminstone en half mils väg. Ja, till och med de boksyntaste och mest ansedda Lappmän hafva sjelfva berättat mig, att de hellre legat i vilda skogen, än kommit till marknadsstugorna ensamme. Der Prest finnes å stället tror man spöken vara stilla och i ro. Detta ansågs likväl icke varit fallet under min sista företrädares tid, hvilken som Interims-predikant i några år förestod lägenheten, ty Lapparne

trodde honom hafva varit spökrädd, hvarföre de döda icke hade någon respect för honom.

Anmärkningsvärd är den förliklighet, som råder bland Lappar, och som kanske till en del får tillskrifvas deras flegma och köld. Väl kunna de, ehuru högst sällan, i halfrusigt tillstånd råka i träta och ordvexling med hvarandra, ja till och med gifves det exempel på att örfil vankats, men den besvaras sällan, åtminstone alldrig genast, utan efter flera minuter. Till och med har en quart timme kunnat gå åt till förberedelser, förrän man kommit sig i ordning. Vanligen piskar man sin knytnäfve mot träen eller annat under hvarjehanda hotelser, innan man vågar fälla den på sin nästas kind, och derunder glömmar man ock som oftast att besvara det näsvisa hugget, samt förlåter sin trätobroder eller anklagar honom hos Prest för den oförrätt man lidit. Någon gång användas derföre af-tonstunderna om Söndagar till att bilägga dylika små oenigheter, då sådana, hvilket likväl mera sällan inträffar, anmälas. Så framfördes en gång för mig tvenne syskonebarn Hans Anundsson och Matts Samuelsson Laiti, hvilka redan af Kyrkoherden och Klockaren förgäfves blifvit åtvarnade att blifva vänner. De voro de mest oförlikliga jag funnit bland Lapparne. Jag var icke än rätt hemma i språket och hade i mera än fem veckor

icke hört talas Lappska; hvarföre saken behandlades med tolk. Denne öfversatte dock icke det oskickliga i deras tal. Den ena hade bland annat utlåtut sig att han ville slåss, hvarpå den andra helt kallt svarat: "jag törs icke göra det hos presten, men låtom oss komma hädan blott." De gingo ganska beskedligt ut, och jag trodde dem vara förlikta. Knappt hade de likväl hunnit 10 famnar ifrån dörren, då den förstnämnde, åberopande det gifna löftet, utfordrade den andra till slagsmålet. Jag törs icke än här svara den andra, ty här kunde vårt onda förehafvande lätt blifva bemärkt af presten. Under det de tågade allt längre utfordrade den kitsligare den andra allt fort, men det lyckades honom icke, under den andras förevändningar att Presten kunde upptäcka dem och de derigenom begge blifva olyckliga. Först när de gått en god Rysk verst hade de gjort halt och slagit hvarandra blodiga och blåa i ansigtet. I detta tillstånd vågade de icke mera qvarstadna å stället, utan begåfvo sig genast hem, ensamme och i samma båt. Vid påföljande möte fingo de begge ytterligare välförtjenta föreställningar, bådo om förlåtelse och fingo den med vilkor, att de alldrig mera viste fiendskap och osämja mot hvarandra. Man har sedermera alldrig hört om dem annat än godt. Dessa voro Fiskarlappar. Ännu mera

Jugna, man kunde säga kalla, synes Enare-Lapparne. Då de höra predikas om huru illa människan besvarar Guds godhet och Christi förtjenst, kunna de väl utbrista i tårar öfver sin usselhet, men högst sällan har jag sett barn gråta vid sina föräldrars eller föräldrar vid sina barns graf, tvärtom fagna de sig att den aflidne dött lugn och kommit i välsignad jord, samt nu fått byta det jordiska bekymret och eländet emot den himmelska herrligheten. Den sinliga människan, menade, skulle väl kunnat hafva jordiska fördelar af honom; men hans hädanfärd var säkert nyttigare än sådana vånskliga sakër, eljest hade icke Herren tagit honom bort. Han gör ju ingenting som icke lånder till vår fördel och huru lång är vår tid här?

Man kan icke undra nog, då man ser med huru litet Lappen kan åtnöja sig utan att misströsta eller klaga. En gång på en resa till Enare tog jag nattläger hos Enkan Anna Mickelsdotter Aikio i Wastusjawrre, hvilkens man nyligen aflidit. Grytan stod redan före min ankomst på elden, men deri fanns icke annat än bark, och dermed skulle hon för dagen mätta sina 6 barn. Likväl var hon vid godt mod, och utan sorg sade hon: "jag måste följa med dig i morgon till kyrkan; för att du må jordfästa min aflidne man; din skjutskarl har lofvat mig ren, hvarmed jag kommer fram i ditt

sällskap." "Har du icke sjelf renar?" frågade jag. "Nej de dogo alla sistlidne höst, och många voro de icke heller." "Du har då får?" "De sista åt vargen upp i somras." Ju längre jag undersökte, dess mindre fann jag i huset, så att hela hennes egendom, utom några fiskredskap, bestod i ett halft lispund kött och några torkade fiskar, och likvist utlätt hon sig: "nog föder Gud sina barn, all-drig har han låtit någon af de sina svälta i-hjäl, och dem som honom tillbedja öfverger han icke." Denna, oftast öfverdrifna, förtröstan på försynens hjälp var icke blott hennes, utan anträffas hos de flesta Enarebor. Så snart hon kom till kyrkan fingo slägt och vänner kunskap om hennes öde, och de drogo försorg om att hon hade föda öfver vintern, samt hjälpte henne att fiska om sommarn. Hennes ord besannade sig; Gud lät icke henne och hennes beskedliga barn förgås i elände. Första sommarn hade hon uppsökt trenne Räfbon och uppfödde nio stycken Räfungar, för hvilkas skinn hon följande Julmarknad i Enare fick större behållning, än mängen arbetsför karl, hvilken hela sommarn plöjt Ishafvets vågor, vunnit. Numera äro alla hennes barn fullvuxne och kunna hjälpa andra, om icke med ägodelar, hvilka å orten äro sällsynta, så med arbete och tjenstaktighet; och huru mycket behöfver den till

sin bergning, som är van att umbära nästan allt.

Och nu slutar jag mitt andra år bland Lapparne med en glad och tacksam erinring af all den välvilja, den barnsliga tillgifvenhet jag rönt af detta fromma och hjertliga folk. Jag har här, om någonstädes, fått lära inse, huru litet människohjertats fägring är beroende af ett yttre, och önskar af mitt innersta, att de egenskaper, jag lärt känna hos Lappmarkens bebyggare, alldrig må med en stigande odling försämrast.

